

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

**TOTALİTER REJİMLERDE MİLLİYETÇİLİK VE
ULUSAL KİMLİK İNŞASI BAĞLAMINDA
SPOR POLİTİKALARI**

Ashı Hilal MENTEŞ
2501201264

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İlker AKTÜKÜN

İstanbul – 2023

TOTALİTER REJİMLERDE MİLLİYETÇİLİK VE ULUSAL KİMLİK İNŞASI BAĞLAMINDA SPOR POLİTİKALARI

Aslı Hilal MENTEŞ

ÖZ

Sporun kitleleri harekete geçirme gücü hep bilinen ve konuşulan bir durumdur. Bu durumun iktidar tarafından fark edilmesi de bir o kadar eskiye dayanır. Sosyal bilimlerin disiplinler arası çalışmalara olan yatkınlığının yanında sporun da sosyal bilimler içerisinde pratikteki etkinliği tartışılmazdır.

Bu çalışmada sporun kitleler üzerindeki yumuşak güç aracı olarak kullanımı üzerinde durulmuştur. Çalışmanın öznesi olan totaliter rejimler, iktidarlarının mevcudiyetini sürdürmesi için kitlelerin desteğine ihtiyaç duyar. Bunun için öncelikle ulusal kimlik inşa edilir. Hem ulusal kimlik inşası sürecinde hem de bunun devamlılığının sağlanması için beraberinde sporun ne denli etkin bir araç olarak kullanıldığı incelenmiştir.

Çalışmanın vurgulamış olduğu nokta ise, incelenen sağ ve sol totaliter rejimlerin, sporun yukarıdaki kullanımındaki ortaklığıdır. Totalitarizmin gerektirdiği ulusal kimlik inşasının ve milliyetçilik politikalarının en etkin araçlarından biri olarak spor politikalarının, ideolojik olarak iki farklı noktada bulunan totaliter rejimlerde, devletin ideolojik kimliğinin önüne geçen totaliter kimliğin devamlılığı için nasıl aynı doğrultuda kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Totalitarizm, Ulusal Kimlik İnşası, Milliyetçilik, Spor, Spor Politikası

SPORT POLICIES IN THE CONTEXT OF NATIONAL IDENTITY CONSTRUCTION AND NATIONALISM IN TOTALITARIAN REGIMES

Ashı Hilal MENTEŞ

ABSTRACT

The power of sports to mobilize the masses has always been known and talked about. The realization of this situation by the government goes back just as far. In addition to the predisposition of social sciences to interdisciplinary studies, the practical effectiveness of sports within social sciences is indisputable.

This study focuses on the use of sport as a soft power tool on the masses. Totalitarian regimes, which are the subject of the study, need the support of the masses in order to maintain the existence of their totalitarian power. For this, first of all, national identity is constructed. It has been analyzed how sports are used as an effective tool both in the process of constructing national identity and in ensuring its continuity.

The point emphasized by the study is the commonality of the right and left totalitarian regimes in the above-mentioned use of sports. It has been tried to reveal how sports policies, as one of the most effective tools of national identity construction and nationalism policies required by totalitarianism, are used for the continuity of the totalitarian identity that supersedes the ideological identity of the state in totalitarian regimes that are ideologically at two different points.

Key Words: Totalitarianism, National Identity Construction, Nationalism, Sport, Sport Politikaları

ÖNSÖZ

Sporun fiziksel bir aktivitenin ötesinde olduğu aşikârdır. Bu nedenle sosyal bilimlerin diğer alanlarındaki eklenmesi kadar, belki daha fazla, siyaset biliminin içerisinde de yer alması önemlidir. Sporun politikası, sağlık politikalarından eğitim politikalarına, dış ilişkilerden milliyetçilik politikalarına dek birçok devlet politikalarında katalizör işlevi görür ve bunu varlığına içkin karakterinden, kendiliğinden gerçekleştirir. Sporun bu etkinliğinin siyasal iktidarlarca farkına varılmasına bağlı olarak siyasal iktidarın çıkarları doğrultusunda kullanılması kaçınılmazdır. Bu durum spora ve sporun politikasına verilen önemi artırmakta, bu alanda yapılacak olan çalışmaların artması gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

Bu çalışmada belirtilen minvalde, sporun siyasal iktidarca kullanım alanlarına dikkat çekip farkındalık yaratmak ve spor politikası alanında Türkçe literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir. Okuyuculara, tüm dünyanın gözü önünde yaşanan fakat ettiği tesir sayesinde görünür olmayabilen sporun politik arka planının, ne denli önemli olabileceği konusunda fikir vermesi ve onlarda bir merak uyandırması arzulanmaktadır.

Hayatımın her döneminde öncelikli alanlardan biri olan sporu, akademik eğitim alanım olan siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler ile buluşturup üzerinde çalışmak benim için devamını getirmek istediğim çok büyük bir keyifti. Günlük yaşamda ufak nüvelerine rastladığımız fakat bakıp geçtiğimiz realitelerin arkasını okuyabiliyor olmanın keyfi ise apayrı. Bununla birlikte bu durumun genelgeçer gündelik keyifleri kaçırabiliyor olması da inkâr edilemez. Yine de açıkça diyebilirim ki, buna değer.

Bu keyifli süreçte yanımda olan ve bana olan güvenini her an hissettiğim, onun spor politikası alanına dair coşkusuyla heyecanımı diri tuttuğum değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İlker AKTÜKÜN'e teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul'daki ailem; Ayşenur, Berre, İrem ve Mina. Siz olmasaydınız hayat benim için çok zor olurdu. Yaptığım ve yapacağım her güzel şeyde sizin iziniz var ve olacak, bunu asla unutmayın, sizi çok seviyorum. Afyon'dan İstanbul'a uzanan ve

sonrasında nerede olursak olalım kopmayacak bir baę, Búřra ve Nihan. Bana her konuda olan sonsuz inancınız ve güveninizi, varlığınızı her an yanımda hissediyorum. İyi ki varsınız kız kardeşlerim, hep var olun, sizi çok seviyorum.

Feride ve Mehmet MENTEŞ, çocuğunuz olmaktan onur ve gurur duyuyorum. Sizin de benimle, başarıdan veya başarısızlıklardan azade, yalnız ben olduğum için gurur duyduğunuzu biliyorum, bunun için size minnettarım. Bana olan inancınız, maddi ve manevi desteğiniz için sonsuz teőekkürler, sizi çok seviyorum. Muhammet Ali MENTEŞ, hayatımdaki görünmez güç. Beni farkında bile olmadan fiziksel ve duygusal zorluklara sen hazırladın. Teőekkür ederim, seni çok seviyorum, hep yanımda olmanı diliyorum. Yeğenlerim Alya ve Tuva, buradan hayatım boyunca yanınızda ve sonsuz destekçiniz olacağıma söz veriyorum. Varlığınız ve saf sevginiz için teőekkür ederim. Furkan Demir seni baya seviyorum, iyi ki hayatımdasın, hep ol.

Aslı Hilal MENTEŞ

16.12.2022

Üsküdar/ İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOTALİTARİZM, MİLLİYETÇİLİK, ULUSAL KİMLİK İNŞASI

1.1. Totalitarizm ve Totalitarizm Tartışmaları.....	5
1.2. Totaliter Rejimlerde Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşası.....	11
1.2.1. Sol Totaliter Rejimlerde Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşası	12
1.2.1.1. SSCB'nin Stalin Dönemi Milliyetçilik Politikaları	13
1.2.1.2. Kuzey Kore'nin Milliyetçilik Politikaları	17
1.2.2. Sağ Totaliter Rejimlerde Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşası	22
1.2.2.1. Nazi Almanyası'nın Milliyetçilik Politikaları	23

İKİNCİ BÖLÜM

TOTALİTER REJİMLERDE SPORUN İŞLEVLERİ

2.1. Sporun İşlevleri ve Totaliter Rejimlerde Kullanımı.....	29
2.1.1. Sosyalist Rejimlerde Sporun İşlevleri	31
2.1.2. Faşist Rejimlerde Sporun İşlevleri.....	34
2.2. Kitle ve Kitlese Sporlar	36
2.3. Yumuşak Güç Aracı Olarak Spor	42
2.4. Totaliter Rejimler Perspektifinden Uluslararası Spor Organizasyonları.....	45
2.4.1. Proletarya Enternasyonalizminin Sportif Aracı: Spartakiadlar .	48
2.4.2. Kuzey Kore'nin Dışa Açılan Kapısı: Arirang Oyunları	51
2.4.3. 1936 Berlin Yaz Olimpiyatları: Nazi Olimpiyatları	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOTALİTER REJİMLERDE MİLLİYETÇİLİK VE ULUSAL KİMLİK İNŞASINDA SPOR

3.1. Sporun Ulusal Kimlik İnşasındaki Rolü.....	59
--	-----------

3.1.1 Sol Totaliter Rejimlerde Sporun Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşasındaki Rolü	65
3.1.1.1. Stalin İktidarının Spor Politikası	66
3.1.1.2. Kuzey Kore'nin Spor Politikası.....	71
3.1.1.2.1. “Marksist-Leninist İdeolojiye” Dayandırılan Kuzey Kore'de Spor: 1948-1960.....	72
3.1.1.2.2. Milliyetçi Spor Küreselleşmeye Direnmiyor: 1960-1980 <i>Juche</i> İdeolojisi ve Kuzey Kore'nin Spor Politikası	74
3.1.1.2.3. Kore En İyisi: 1980 Sonrası Sporda Milliyetçiliğin ve Küreselleşmenin Artışı	77
3.1.1.2.3.1. Milli Spor Taekwondo	79
3.1.2. Sağ Totaliter Rejimlerde Sporun Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşasındaki Rolü	81
3.1.2.1. Nazi Almanyası'nın Spor Politikaları	82
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	107

GİRİŞ

Spor; bireysel, kitlesel, ulusal ve uluslararası olarak hayatın her alanına yayılmış olan, kapsam alanı en küçük birimden en büyük birime kadar genişleyen bir olgu olarak karşımızda durur. Bu bakımdan spor insanlığın adeta ortak alanıdır. Bir Japon ve bir Rus'un beraber basketbol oynaması için top ve pota dışında gereken hiçbir şey yoktur. Bir alt sınıf ve bir üst sınıf aynı tribünde aynı coşkuyla tezahürat edebilir. Bir komünist ile bir feminist veya bir milliyetçi aynı spor salonunda aynı hareketleri yapar. Sporun bu eforsuz kaynaştırıcı hali onun bir araç olarak kullanılmasını kaçınılmaz kılar.

Uluslararası ilişkiler disiplininin şüphesiz hâlâ en önemli öznesi olan devletler, üst bir otorite olarak, sporu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktan geri kalmazlar. Devletler açısından baktığımızda ve sporun etki alanı göz önüne alındığında bu kontrol gerekli bile görülebilir. Zira spor, içinde rekabeti ve birlikteliği aynı anda barındırır. Sporun bu örgütleyici gücünün kontrol altına alınmaması ise devletin perspektifinden "risk" taşıyabilir. Zira spor, örgütlenmenin ve mücadelenin bir alanı olarak devletin karşısında durabilir, ki bu potansiyeli barındırır.

Burada değinmek gerekir ki ele alınan devletlerin de içerisinde yer aldığı iki dünya savaşı arası dönemde, diğer devletler de sporu kimi açıdan benzer biçimlerde kullanmıştır. Sporun propaganda gücünün farkında olunarak, özellikle artan milliyetçiliğe bağlı olarak, spor hem devletlerin güç gösterisi yaptığı bir alan hem de insan mühendisliğinin bir aracı olarak kullanılmıştır. Öte yandan artan milliyetçi ve otoriter eğilimle birlikte, bu dönemde spor hayatına hakim olma, onu yönetme ve yönlendirme çabası görülmüştür. Bu durumda denilebilir ki spor yönetiminin siyasallaştırılması ve merkezileştirilmesi söz konusu olmuştur. Ayrıca benzer biçimde sporun beden terbiyesi boyutu ön plana çıkarılarak halkın geneline yayılması istenmiştir. Bunun anlamı sporun bir kültürel değişim aracı olarak kullanılmasıyla beraber hem fiziksel hem de zihinsel olarak arzulanan insan biçiminin yaratılması çabasıdır.

Bahsedilen bu ortaklıklar iki dünya savaşı arasındaki dönemin genel eğiliminin bir sonucudur. Ele aldığımız totaliter iktidar örneklerinin spor politikaları ise elbette

bu dönem içerisinde söz konusu eğilimleri barındırmakla birlikte, totaliter olmalarının gerektirdiği biçimde, uygulanan politikaların saikleri ve uygulama araçları bakımından ayırt edilebilir olmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken nokta ele alınan dönemlerdeki iktidarların, uluslararası spor tarihi literatüründe totaliter iktidarlar olarak sınıflandırılmış olmasıdır. Bu doğrultuda, söz konusu devletlerin spor politikaları totaliter bir temelde incelenmiştir.

Bu çalışmanın inceleme alanı olan totaliter rejimler açısından yukarıda bahsedilen durumun daha keskin olduğunu söylemek mümkün. Devletin çıkarlarının, dolayısıyla devlet kontrolünün en üst seviyede tutulduğu totaliter rejimlerde sporun bu kontrolün dışında kitlesel bir örgütlenme gerçekleştirilmesi söz konusu dahi olamaz. Öte yandan birey düzeyinde bakıldığında, totalitarizmde bireyselliğin artması da tercih edilmediğinden bireysel sporların da teşvik edilmediği görülür. Devlet kitlesel örgütlenme sağlamak ister fakat bunu kendi kontrolü altında gerçekleştirir.

Spor, o kadar görünürdür ki bu durum onu gündelikleştirerek görünmez kılar. Bu bakımdan uluslararası ilişkilerde de spor görünmezlik pelerini işlevi görür. Bunun anlamı uluslararası ilişkilerde ofansif olarak algılanabilecek kimi olguları, kendi halinde ama her yerde olan spor aracılığıyla ve onun şemsiyesi altında hayata geçirerek “masumlaştırmasıdır”.

Bu çalışmanın konusu devletlerin ulusal kimlik inşası sürecinde saldırgan bir milliyetçilik politikası uygulamak yerine bunu söz konusu pelerini giyerek spor politikaları altında gerçekleştirmelerinin bir incelemesidir. Bu inceleme hem sağ hem de sol totaliter rejim örneklerini üzerinde gerçekleştirilecektir. Sağ totaliter rejim örneği olarak Hitler liderliğindeki Nazi dönemi Almanya; Sol totaliter rejim örneği olarak Stalin liderliğindeki SSCB ve kuruluşundan bu yana liderden bağımsız olarak totaliter olma özelliğini sürdüren Kuzey Kore'nin milliyetçilik ve ulusal kimlik inşası bağlamında spor politikaları ele alınacaktır.

Bu çalışma üç temel bölümden oluşmakta ve her bölüm kendi içerisinde birden fazla alt başlığa ayrılmıştır. Tezin ilk bölümünde totalitarizm, milliyetçilik ve ulusal kimlik inşası temelinde kavramsal bir çerçeve çizilecektir. Burada çalışmanın amacının bir totalitarizm tartışmasına girmek olmadığını altı çizilmelidir. Yalnızca

ele alınan örnek devletlerin ve onların teze ilişkin olarak vurgulanacak olan temel çizgilerinin anlaşılması adına totalitarizm tartışmalarına bir alt başlık olarak yer verilecektir. Devamında milliyetçilik ve ulusal kimlik inşasının totalitarizmdeki yerine teorik perspektiften bakıldıktan sonra örnek devletlerin milliyetçilik politikaları incelenecektir.

Tezin ikinci bölümünde sporun sosyalist ve faşist rejimlerdeki işlevlerine değinilecektir. Bu çalışmanın öznesi olan totaliter rejimlerin ana nesnesi kitlelerdir. Bu nedenle kitlesel sporlara özel olarak yer verilecektir. Buradan hareketle yukarıda bahsi geçen olgular itibariyle sporun kitlesel kapsam alanı öncelikli olacak biçimde ulusal boyuttaki etki alanı ve onun uluslararası boyuttaki kullanımını üzerinden ilerlenecektir. Uluslararası ilişkilerde sporun yumuşak güç aracı olarak kullanımına değinilecek ve bunun somut biçimi olarak uluslararası spor organizasyonlarının totaliter rejimlerdeki yeri örnekler ile açıklanacaktır. Modern olimpiyat oyunları, sporun hem iç hem de dış politikada ne denli kullanılabileceğinin açıkça görülebileceği küresel nitelikte bir platform olması itibariyle bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Tezin üçüncü ve son bölümü ise, ilk iki bölümde oluşturulan temel üzerinde esas hipotezin ele alındığı bölümdür. İkinci bölümde yer verilen sporun işlevleri ulusal kimlik inşası bağlamında spesifikleştirilerek üzerinde durulacaktır. Ele alınan örnek devletlerin milliyetçilik politikalarına ilk bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde milliyetçilik politikaları ile ilişkilendirilerek ilgili devletlerin ilgili dönemlerindeki spor politikaları incelenecektir.

Uluslararası ilişkilerde yüzyıllardır aktif biçimde kullanılan sporun, siyaset bilimi alanında multidisipliner bir inceleme sahası olarak kullanımının yeni olduğunu söylemek mümkündür. Bu bakımdan bu tezde spor, kitlesel olarak insanın bedensel ve zihinsel eğitimi ve dönüştürülmesi; bu sayede ulusun inşasını sağlanması ve bunun da devletin, ideolojinin ve liderin yansıması olacak biçimde uluslararası ilişkilerde görünür olmasının bir aracı olması niteliğiyle sınırlandırılmıştır.

Totalitarizm altında hem sağ hem de sol totaliter rejim örneklerinin incelenmesindeki amaç, teorik olarak bu iki farklı ideolojinin milliyetçiliğe yaklaşımlarının birbirine ters olmasıdır. Fakat buna rağmen söz konusu totalitarizm

olduğunda, totaliter bir devletin kendini tanımladığı ideolojiden bağımsız olarak ulusal bir kimlik inşası sürecine girdiği, bu süreçte milliyetçilik politikalarına ihtiyaç duyduğu ve bunu da işlevselliği ve sahip olduğu nitelikler sayesinde spor aracılığıyla yaptığı bu tezin temel hipotezini oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOTALİTARİZM, MİLLİYETÇİLİK, ULUSAL KİMLİK İNŞASI

1.1. Totalitarizm ve Totalitarizm Tartışmaları

Totalitarizm, diğer birçok sosyal bilimler kavramında olduğu gibi, üzerinde ortak ve net bir uzlaşma sağlanmış bir kavram değildir. Demokratik rejimleri, demokratik olmayan rejimlerden ayırmak ne kadar az tartışmalı ise; demokratik olmayan rejimleri birbirinden ayırmak da o kadar tartışmalı olabilmektedir.

Modern siyasal sistemler olarak kabul edilen demokrasi ve demokratik olmayan siyasal sistemlerden otoriter ve totaliter sistemler arasında ayırım yapmaya başlayarak totaliter sistemi tanımlamak mümkündür. Linz, otoriter sistemleri:

Sınırlı fakat sorumlu olmayan bir siyasal plüralizme yer veren; işlenmiş ve yol gösterici bir ideolojiye değil, kendine özgü zihniyetlere sahip olan; gelişimlerinin bazı aşamaları dışında, yaygın ve yoğun bir mobilizasyon yaratmayan; bir liderin veya bazen küçük bir grubun, biçimsel yönden iyi belirlenmemiş fakat oldukça tahmin edilebilir sınırlar içinde iktidarı kullandıkları siyasal sistemler

olarak tanımlar.¹ Bu tanımdan yola çıkarak denilebilir ki otoriter siyasal sistemlerdeki zihniyet olgusu yerine, totaliter siyasal rejimlerde merkezi konumda yer alan olgu ideolojidir. Otoriter rejimlerde genel anlamda yer ve önem verilmeyen mobilizasyon yaratma, totalitarizmin yine ayırt edici bir özelliği olarak hem pratikte hem de yapılan totalitarizm tanımlamalarında görülür. Bir siyasal mobilizasyon yaratmak ve bu amaç doğrultusunda kitleleri harekete geçirmek adına güçlü bir yol göstericiye ihtiyaç duyulur. İdeolojinin bu kadar merkezde yer almasının temel nedeni bu yol gösterici inancı sağlayarak, kitleleri mobilize edip tek bir hedef doğrultusunda harekete geçirecek itkiyi vermektir.

---

¹ Juan J. Linz, **Totaliter ve Otoriter Rejimler**, Çev. Ergun Özbudun, Ankara, Liberte Yayınları, 2021, s.167.

Kitleler, totalitarizm için elzem nesnelere. Öyle ki, Arendt'e göre totalitarizm ancak sınıfların kitlelere dönüştürüldüğü toplumlarda mümkün olmaktadır.² Tarihsel koşullarca süreç içerisinde kendiliğinden oluşmuş olması veya toplumsal mühendisliğin bir ürünü olması fark etmeksizin kitleler, totalitarizm için hayati koşulu oluştururlar.³ Kitlelerin bir fanatizm içinde siyasallaştırılması totalitarizm için kritik bir önem taşırken; otoriter rejimlerde toplumun siyasetten uzaklaşması ve ilgisizleşmesi tercih edilir olmaktadır.⁴

Toplumun kiteselleştirilip, bu kitlelerin bir ideoloji doğrultusunda mobilize edilerek siyasallaştırılması, totaliter iktidarın toplumu kontrol etmesini kolaylaştıran bir sistemdir. Linz, bahsi geçen "topyekûn" siyasallaştırmanın veya siyasallaştırılacak olan kitleler için gerekli olan, "bireylere biçim verilmesi" ve "yeni insanın yaratılması" ihtimalinin düşük olduğunu belirtse de bu amaçlar doğrultusunda hareket eden ve bu ihtimale en yaklaşan siyasal sistemin totaliter sistemler olduğunun altını çizer.⁵

Otoriter rejimlerin ideolojik rejimler olmaması dolayısıyla, toplumu şekillendirmek ve onları bir doğrultuda hem mevcut iktidar için hem de olmayan bir ideoloji için harekete geçirme gibi bir amaç ve süreç söz konusu değildir. Topluma nüfuz etme gibi bir durum bulunmamakla beraber, yalnızca iktidarı elinde tutan kişi veya grubun iktidardaki devamlılığının sağlanması esas meseledir. Bu amaç için zor ve baskı kullanmak kaçınılmazdır. Zira otoriter rejimler, rejimi tehdit etmediği sürece bazı ekonomik ve siyasal özgürlüklere izin verir. Bunun karşısında totaliter rejimler, neredeyse tüm özgürlüklere ve çoğulculuğa karşıdır. Bu sebeple toplumun her alanının tamamıyla iktidarın kontrolü altında olması kritik önem taşır.

Totaliter siyasal sistemlerde iktidarın, yalnızca iktidarı elinde tutan kişi veya grubun halk üzerindeki baskısının ötesinde bir tahakkümü söz konusudur. Totalitarizm, siyasal olan veya olmayan her şeyi kapsayarak, olmayanları da siyasallaştırır. Bunun anlamı hem bireylere hem de dâhil oldukları hayatın sanat, spor,

---

² Peter Baehr, "The 'Masses' in Hannah Arendt's Theory of Totalitarianism", **The Good Society**, 2007, C.16, No:2, s. 12.

³ A.e., s.13.

⁴ Linz, a.g.e., s. 179.

⁵ Baehr, a.g.m., s. 37.

eğitim, kültür ve hatta aile gibi her alanına nüfuz etmiş bir iktidar demektir. Ancak bunda başarılı olan totaliter iktidar sahip olduğu gücü elinde tutmaya devam edebilir.

Friedrich ve Brzezinski, totalitarizmi tanımlarken, totaliter iktidarı elinde tutan lideri ve partiyi ön plana çıkarmaktadır. Böyle bir iktidarın başarılı olabilmesi için parti üyelerinin partiye tam desteği n şarttır.⁶ Bunun için sağlanmaya çalışılan ise üyelerin kendilerini partiye adanmaları ve onunla btnleşmeleridir.⁷ Koşulsuz bağlılık ve sadakati elde edilen bir grubun bulunması, hem toplumun tümünde gerçekleştirilmesi istenen mobilizasyonun sağlanması sürecinde hem de toplumun her alanına nüfuz edilerek siyasallaştırılması sürecinde önem taşır. Ayrıca partiye tam ve koşulsuz bağlılık gösteren bir grup üyenin desteğiyle gerçekleşen bu süreç sonrasında halkın tümünden parti yeliği ve ona benzer bağlılık beklenmekte ve sağlanmaktadır.

Friedrich Von Hayek, totaliter sistemler için kolektivizm olgusunu vurgulamaktadır. Bireysel zgrlkler alanının kısıtlanıyor olmasını ön plana çıkararak, totaliter rejim altında yaşayan insanların bireysel kimliklerinin nemsizleşerek yalnızca kitle içerisinde bir sayıdan ibaret haline geldiğini belirtir. Liberal bir bakış açısıyla yaptığı totalitarizm incelemesinde iktisadi hayatın kontrolü ve planlamacılık üzerinden bir değerlendirme yapmaktadır. Hayek, iktisadi faaliyetler üzerinde sağlanacak güçlü bir kontrolün, iktidarın gerçekleştirmek istediği diğer bütün amaçlara ulaşabilmesi için gereken araçları da kontrol edebileceğini belirtir.⁸ Bir totaliter iktidarın gerçekleştirmek istediği en önemli amacın, toplumun her alanını ve insanları kolektif olarak siyasallaştırmak olduğu yukarıda belirtilmişti. Hayek bu kolektif sosyal siyasallaştırmadan “*kütlelerin siyasi terbiyesi*” olarak bahsetmektedir.⁹ Bunun için ilk gerekliliğin iktisadi hayatın kontrolü ve planlılık olduğunu vurgular.

---

⁶ Friedrich ve Brzezinski, totaliter rejimlerdeki mobilizasyonun gençlik üzerinde olduğunu özellikle vurgular. Totaliter parti ve liderler, üyelerin bağlılığı ve üyelerin itaatini vurgulaması noktasında belirtilmesi gerekir ki aslında totaliter partiye ve lidere bağlılık ve itaat hemen tüm toplum için geçerli olarak algılanmalıdır. Zira totaliter Almanya örneğinden yola çıkacak olursak, Nazi Partisine yeliğin, 1939 yılına gelindiğinde tüm gençlere zorunlu kılındığı bilinmektedir.

⁷ C. Friedrich ve Z. Brzezinski, **Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi**, ev: Oğuz Onaran, Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Siyasi İlimler Serisi 7, 1964, s. 36-40.

⁸ Friedrich Von Hayek, **Kölelik Yolu**, ev. Turhan Feyzioğlu, Yıldray Aslan, Atilla Yayla, Ankara, Liberte Yayınları, 7. Baskı, 2021, s. 125-126.

⁹ A.e., s.136.

Plancılık sayesinde insanlar, herhangi bir seçim yapma durumları bulunmaksızın iktidarın kontrolü altında bir totaliter plan dâhilinde yaşamaktadırlar.

Kolektivizmin, milliyetçilik, ırkçılık veya sınıfçılık olguları olmaksızın var olmayacağını söyleyen Hayek, sağ ve sol totalitarizmin vurgularının farklılıklarını da sunmaktadır.¹⁰ Ayrıca “*kolektivist politikanın milliyetçi politikaya dönüşümü*”nü evrensel bir eğilim olarak belirtmektedir. Bu çalışmanın esas inceleme konusu olan, totalitarizmde sporun ulusal kimlik ve milliyetçilik üzerindeki kullanımını bakımından totaliter rejimlerdeki milliyetçilik eğiliminin ortak bir olgu olarak belirtilmesi önem taşımaktadır.

Hannah Arendt totalitarizmi ele alırken özne olarak kitleleri vurgulamakla beraber, harekete geçirmek için totaliter iktidarın kullandığı araçlar olarak, totaliter propaganda ve terör olgularını ön planda tutmaktadır. Totaliter toplumlarda siyasi otoritenin güdümünde sürekli bir terör atmosferi mevcuttur. Bunun totaliter rejim altında yaşayan toplum üzerindeki etkisini Lim, “*totalitarizm nihai total hakimiyetine ulaşınca dek halk diken üstünde durur*” sözleriyle ifade etmektedir.¹¹ Arendt, totalitarizmde olmazsa olmaz olan ideoloji sayesinde insanların “içeriden tahakküm” altına alındıklarını ve onların “sindirildiklerini” ifade etmektedir.¹² Bu da propaganda araçlarıyla “totaliter beyin yıkama” şeklinde veya -doğrudan bir amaç olmayıp- bahsedilen tahakkümü sağlama amacıyla kullanılacak bir araç olarak terör ile gerçekleştirilmektedir. Propaganda ve terör, totaliter rejimlerde “*bir madalyonun iki yüzü*” olarak tasvir edilmektedir.¹³

Terörün veya baskının şiddetinin az olması ise, totaliter iktidar tarafından gerçekleştirilen propaganda çalışmalarının başarılı olduğunu gösterir. Nitekim bir totaliter iktidar, günlük hayatın tümüne yayılmış olan propaganda çalışmaları sayesinde halkın -ya da konu açısından daha doğru bir ifadeyle, yaratılmak istenen kitlelerin- düşünce yapısını, iktidar ile paralel olacak şekilde şekillendirmiş olacaktır:

---

¹⁰ A.e., s.181.

¹¹ Jae- Cheon Lim, **Kim Jong Il's Leadership of North Korea**, Routledge Contemporary Asia Series, Taylor & Francis e-Library, 2008, s. 4.

¹² Hannah Arendt, **Totalitarizmin Kaynakları /3, Totalitarizm**, Çev. İsmail Serin, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018, s. 67.

¹³ A.e., s. 93.

düşünce üzerindeki totaliter kontrol. Bu ise baskı ve zor kullanma gerekliliğini azaltacaktır. Öyle ki “*totaliter rejim, zamanla bütün bir toplumun düşüncesini ve tavırlarını değiştirebilir -geleneksel otokrasilerin hiç girişmedikleri bir tasarı- ve uzun süre yaşamayı başarabilir.*”¹⁴ Düşünce üzerindeki kontrol, -kalıcılığını ve etkililiğini artırabilmek için- yalnızca siyasi alanlarda değil, aksine siyasetten uzak görünen, sanat, spor gibi hayatın her alanına uzanmaktadır. Bir nevi yumuşak güç olarak değerlendirilebilecek bu alanlara sızan düşünce kontrolü daha geniş kitlelere ulaşabilmek ve bu kitlelerin böylece siyasallaştırılması ile totaliter iktidarın kendi ideolojik hedefi doğrultusunda ulus dışında da hedef kitlelerce destek sağlama kapasitesini artırmaktadır.

Totalitarizmde terör olgusu söz konusu olduğunda sosyalist olma iddiasında bulunan rejimlerden ziyade Nazizm’de doğrudan somut örneklerle yoğun olarak rastlanmaktadır. Faşist rejimler ideolojik bir teorik çerçeveden yoksundur ve bunun eksikliği totaliter lidere sadakat ve o ırkın üstün olduğuna olan inanç vurgusu ile doldurulmaya çalışılmaktadır. Ne var ki Nazi Almanyası’na bakıldığında, “Aryan Alman ırkının üstünlüğü”nün yerini Yahudi düşmanlığı ve sosyal Darwinizm altında negatif öjeni politikaları ile toplumsal bir kıyım almıştır. Fakat totaliter bir rejim olarak sahip olduğu kesin inançlılık ve bağlılık itibarıyla totaliter hareketin kitlelerince desteklendiğinden bu kıyım kendi içerisinde meşrulaştırılarak gerçekleştirilmiştir.

Stalin dönemi Sovyetler Birliği’nde görülen şiddet “içsel” olarak nitelendirilir ve Sovyet halkını disipline etme ve dönüştürme amacı taşıyarak Sovyet toplumuna yönelik olarak gerçekleşmiştir. Nazi Almanyası’ndaki terör ve şiddeti ise “dışsal” olarak nitelendirmek mümkündür. Nazi ideolojisinde merkezde duran ırksal şartlar etrafında bir toplum kategorisi oluşturulmuştur ve bunun dışında kalan Yahudi, Romanlar ve sonrasında bu kapsam genişletilerek engelliler, homoseksüeller, suçlular ve antifaşistlere karşı uygulanan bir şiddet ve hatta kıyım söz konusudur.¹⁵

Ayrıca Sovyetler Birliği’ndeki hükümlüler zorunlu üretimde, örneğin yol yapımı ve ray döşemede iş gücü olarak kullanılırken, coğrafi koşulların getirdiği

---

¹⁴ C. Friedrich ve Z. Brzezinski, a.g.e., s.47.

¹⁵ Enzo Traverso, “Totalitarianism Between History and Theory”, **History and Theory, Theme Issue**, 2017, Wesleyan University, s. 105.

olumsuz hava koşulları ve çalışma şartlarından dolayı ölmüşlerdir. Auschwitz'te ise çalışma kamplarının amacı doğrudan ölüm ve katliamdır. Denilebilir ki Stalinizm'de de Nazizm'de de sert ve radikal şiddet politikaların uygulandığı görülmektedir. Fakat iki totaliter rejimin şiddet ve baskı politikalarının arkasında yatan görünür amaç, niyet ve zihniyet birbirinden farklıdır. ¹⁶

Totaliter eğilime savrulan komünist hareketler bir proletarya devrimi gerçekleştirmek ister ve bunun için önce ulusal sonrasında uluslararası olmak üzere işçi sınıflarını örgütlenme çabası içindedirler. Bunu yaparken kendilerinin Marksist – Leninist bir teorik çerçeveye sahip oldukları kabulüyle, totaliter hareketin başarısı için ihtiyaç duyulan mobilizasyonu bu ideolojiyle gerçekleştirilen hitap ile sağlarlar. Varılmak istenen proletarya ihtilaline bir ülkede başlayıp sonrasında küresel çapa ulaşılabilmesi için, komünist olmayan ülkelerdeki işçi sınıflarının da örgütlenerek kitleleştirilmesi önem taşımaktadır. Zira Sovyet ideolojisi, Marks'ın “*dünyanın bütün işçileri birleşin*” çağrısı doğrultusunda bütün dünyaya seslenir.

Faşist ideoloji ise bir saf ulus ırkının egemenliğinin ulaşacağı dünya egemenliğini hedefler. Bu bakımdan bir halka seslenir. ¹⁷ Fakat yukarıda da belirtildiği üzere totaliter Nazi Almanya'sı örneğinde bu hedefe ulaşmak için hedef ırkın yüceltilmesi aracı yerini öteki yaratarak onların yok edilmesi almıştır.

Gerçekten de totaliter rejimin kendini meşrulaştırma araçlarından biri “öteki” yaratmak, kendi dışındakileri reddetmektir. Böylelikle içeride kalan ve örgütlenerek desteklerinin kazanılması istenenler için “biz”lik vurgusu yapılacaktır. Zira “*'biz' ve 'onlar' arasındaki çatışma, 'biz'i 'onlar'a karşı ortak bir savaş hedefinde ve ideolojik bir çerçevede en fazla kaynaştıran temaya dönüşür.*” ¹⁸ Bu, faşist rejimde o ırktan olmayanlara karşı bir düşmanlık olarak görülürken, sol totalitarizmde de proletaryaya karşı burjuvazi sınıfının ötekileştirilmesi -ki Marksist ideolojinin nihai hedefi proleter devrim sonucu sınıfsız bir toplum yaratmaktır- ve ona karşı örgütlenerek mücadele etmeyi içerir. Totaliter iktidar, benimsediği ideoloji doğrultusunda bu ayrışmayı

---

¹⁶ A.e., s. 107.

¹⁷ A.y.

¹⁸ Halis Çetin, “Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Araçları”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2002, C.26, No:1, s. 22.

gerçekleştirir, kimliklerin sınırlarını çizer ve bunu gündelik hayatın her alanına yaydığı propagandalar ile hedef kitleye özümsetir.

1.2. Totaliter Rejimlerde Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşası

Totalitarizmin, lider ve ideolojiye bağlılığı ön şart olarak koyan bir siyasi rejim olduğu belirtilmişti. Nesnesi kitleler olan totaliter sistemde bu bağlılığın ve meşruiyetin kazanılması ise totaliter rejime sahip olan devletin ideolojisinden bağımsız olarak bu kitlelerin kontrolünü gerekli kılmaktadır. Kitlelerin kontrolü ise öncelikli olarak bir üst başlık altında tanımlanmalarını gerektirir. Topluluk içerisindeki sosyo-kültürel çeşitlilik bir potada eritilerek homojenleştirilmelidir. Bunun da milliyetçi nüveler kullanılarak üst bir “ulusal kimlik” tanımlanarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Totalitarizm söz konusu olduğunda milliyetçilik, sahip olduğu nitelikler ve potansiyel itibarıyla totaliter hükümetin iktidarının sağlanmasını adına önem taşımaktadır. Zira halkın kitleselleştirilmesi ve söz konusu kitlenin bir kanala doğru yönlendirilebilmesinin en kolay araçlarından biri milliyetçiliktir.

Kitlelerin milliyetçi duyguları harekete geçirilmek suretiyle odaklarının bir noktada toplanmasını sağlamak, onların kontrol edilebilmesini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bu sayede iktidar kendisine karşı olan şikayetleri veya muhalif sesleri şiddet ve terör yerine halk nezdinde meşrulaştırılmış bir çerçevede bertaraf etmektedir. Halka bir üst kimlik tanımlayarak bu doğrultuda kimi amaçlar atfedildiğinde, odağı belli bir doğrultuda toplanan ve kitleselleştirilen halkın iktidarın güdümünde yönetilebilmesi ve yönlendirilebilmesi mümkün olmaktadır.

Nihai hedef artık yönlendirilebilen kitlelerin totaliter lidere ve partiye olan desteğinin kazanılması, böylece totaliter iktidarın devamlılığının sağlanmasıdır. Bunun için kullanılan sert ve yumuşak araçlar yukarıda bahsedilmişti. Bu bölümde milliyetçilik politikalarının ve ulusal kimlik inşasının hem sağ hem de sol totaliter rejimler için bu doğrultuda nasıl kullanıldığı ele alınacaktır. Vurgulanan nokta, sağ totaliter rejimlerde milliyetçilik politikalarının sahip olunan devlet ideolojisine içkin

olmasıyken sol totaliter rejimlerde sahip olunan devlet ideolojine rağmen ulusal kimlik inşasına belirtilen amaçlar doğrultusunda ihtiyaç duyulması ve uygulanmasıdır.

1.2.1. Sol Totaliter Rejimlerde Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşası

Sosyalizm ve milliyetçilik birbirlerine zıt konumlarda yer alan ideolojiler olarak görülmektedir. Hatta iki ideoloji de birbirinin yarattığı “tehlikeye” karşı doğmuş ve bu tehlikeyle mücadele etme görevini “üstlenmişlerdir”. Birbirine rakip olarak görünen sosyalizm ve milliyetçiliğin kimi zamanlarda bir diğerini kendisine uyarlayarak ve eklemlendirerek benimseyebildiği durumlar bulunmaktadır. Devlet ideolojisini “marksizm” olarak tanımlayan sol totaliter rejimlerde ihtiyaç duyulan kitle mobilizasyonunun sağlanması adına milliyetçilik, totaliter iktidarın kontrolü altında kullanılmıştır. Zira milliyetçilik “*ulusal özgürlükçü bir ideoloji olarak komünistlere güçlü bir şekilde hitap etmiştir*”.¹⁹ Görünürde birbiri ile çelişen politikalar olarak görülse de uygulanan milliyetçi politikaların, mevcut marksist ideolojiye ters düşmeyecek biçimde kullanıldığı vurgulanmaktadır. Milliyetçilik, sahip oldukları iddiasında buldukları şekliyle marksist ideolojiye hizmet edecek ve onu güçlendirecek bir araç olarak dolaylı yollarla, sembol ve ritüellerle sunulmaktadır.

Sol totalitarizmde milliyetçilik, söz konusu ülkenin ulusal ve etnik çeşitliliğe sahip olduğu örneklerde, totaliter rejimlerde elzem olan toplumsal kontrolün daha kolay sağlanması için onları tek bir üst kimlik altında bir araya getirmeye yönelik bir araç olarak kullanılmaktadır. Öte yandan özellikle savaş tehlikesi altında vatani savunmak adına kitlelerin ihtiyaç duyacağı motivasyonu sağlayacak nüveler de milliyetçiliğin içinde bulunmaktadır.

Marksizm, bir ulusu değil sınıfı özne olarak ele alır ve gerçekleştirilmesi istenen devrim için tüm dünyadaki işçi sınıfının örgütlenmesini amaçlar: proleter enternasyonalizmi. Marksistler için sınıf bağımsızlığı ve ulusal bağımsızlık birbirlerine zıt olgular olarak değerlendirilirken, proleter enternasyonalizmin

---

¹⁹ Jin Woong Kang, “Historical Changes in North Korean Nationalism”, **North Korean Review**, C.3, No:1, 2007, s. 89.

gelişiminde milliyetçilik bir engel teşkil etmiştir. ²⁰ Sosyalizm ve milliyetçilik arasındaki uyumsuzluğun üzerinden gelmek için devlet ideolojisinin marksizm olduğu totaliter rejimlerde öncelikle o ulusun güçlendirilmesi vurgusu yapılmıştır. Stalin'in sonradan iktidarın çıkarlarına yönelik olarak geliştireceği, Lenin'in “*sosyalist vatanseverlik*” söylemi hem SSCB hem de Kuzey Kore örneği üzerinde bu doğrultuda yer almaktadır. Marksist ideolojide proleter enternasyonalizmi hedefine ulaşılması için geçici bir araç niteliğinde ve marksizme zıt olmayacak biçimde kullanılacağı belirtilen milliyetçilik söylemleri, doğrudan totaliter iktidara hizmet etmektedir.

1.2.1.1. SSCB'nin Stalin Dönemi Milliyetçilik Politikaları

Bolşevik Devrimi'nden sonra kurulan yeni rejime, çok uluslu bir toplumsal yapı miras kaldı. Kuruluşundan sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti domine etmekteydi. Yine de çok milletli yapısı kaçınılmaz olarak SSCB rejimini milliyetçilik sorunuyla yüz yüze bıraktı, farklı dönemlerde farklı milliyetçilik politikaları uygulandı.

Stalin, ulusu “*tarihi olarak oluşmuş, dil, toprak, iktisadi yaşantı birliği ve kültür bildiğinde ifadesini bulan ruhi şekillenme birliği temelinde oluşmuş istikrarlı bir insan topluluğu*” olarak tanımlar. ²¹ Ulusal hareketleri ise burjuva güdümlü görüyor olup, ulusal hareketlerin arkasında yatan ana meselenin pazar ve meta meselesi olduğunu belirtir. Bununla beraber ileriki aşamada burjuva sınıfı ile bürokrasinin iş birliği içerisine ilerleyeceğinin altını çizen Stalin, “*iktisadi alanda başlayan mücadelenin siyasi alana yayılacağını*” ifade etmektedir. ²² Dahası bir ulusal hareketin başarılı olabilmesinin işçi ve köylülerin bu harekete katılımına bağlı olduğunu söylerken, sınıf bilincine sahip proletaryanın “*burjuva bayrağı altına girmesi için bir neden bulunmadığını*” vurgulamaktadır. ²³ Öte yandan ileride Stalin'in kendisinin milliyetçilik bayrağını burjuvazinin elinden alıp, marksizm bayrağının yanında bir flama olarak taşıyacağı görülecektir. Zira totaliter lider Stalin'in ihtiyaç duyduğu kitle

---

²⁰ A.e., s. 87.

²¹ Joseph V. Stalin, **Eserler Cilt 2**, İstanbul, İnter Yayınları, 1989, s. 258.

²² A.e., 265-266.

²³ A.e., 266-267.

mobilizasyonunu sağlması için bu flamanın taşınması gerekecektir. “*Fakat bundan proletaryanın milliyetlerin ezilmesi siyasetine karşı mücadele etmemesi gerektiği sonucu asla çıkmaz*” diyerek Stalin bu duruma yeşil ışık yakmaktadır. Fakat milliyetçiliği kullanma amacı, bir milletin mücadelesinden ziyade hem iktidarın devamlılığı için gereken kitle desteğinin hem de yaklaşan dünya savaşında ülkenin müdafaası için gereken savunma gücünün kazanılması olacaktır.

Joseph Stalin, Lenin’in ölümüyle 1924 yılında iktidara geçti. Bu zamana kadar uygulanan milliyetler politikası, hedeflenen Sovyet insanının yaratılabilmesi için öncelikli olarak büyük dilsel ve kültürel bütünlükleri bölmeye yönelik olarak gerçekleşmişti.²⁴ Milliyetler politikası Stalin’in 1913 yılında yazmış olduğu, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanıdığı ve ulusal sorunun çözümünde kritik olduğu fikirlerine bağlı olarak uygulansa da Orta Asya’da var olmayan milletlerin yaratılmasını beraberinde getirdi ve milliyetçiliklerin doğmasına neden oldu.²⁵

Roy, Orta Asya’da gerçekleştirilen ulusal inşanın, yalnızca *homo sovieticus*’un yaratılmasına giden bir yol olduğunu belirtir.²⁶ Marksist teori açısından bakıldığında da SSCB’deki ulusal inşanın geçici bir aşama olduğunun altı çizilmektedir.²⁷ Bu aşamayı bir “etnik mühendislik” veya “toplumsal mühendislik” olarak değerlendirmek mümkündür. Bahsi geçen ulusal inşanın veya toplumsal mühendisliğin, “*biçimde ulusal, temelde sosyalist*” olma özelliğine tabi kılınarak gerçekleştirildiği tanımı²⁸, devlet ideolojisinin marksizm olduğu ülkedeki ulusal inşa sürecindeki ikiliğe netlik kazandırmaktadır.

Bahsi geçen toplumsal mühendisliğin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ndeki çeşitli etnik grupları Sovyet toplumu içerisinde komünist bir kimliğe büründürmek ve buna engel olabilecek diğer üst kimliklerden arındırmak adına her

---

²⁴ Olivier Roy, **Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi**, İstanbul, Metis Yayınları, Çev. Mehmet Morali, 2018, s. 9.

²⁵ Bkz.: Benedict Anderson, **Hayali Cemaatler**, İstanbul, Metis Yayınları, Çev. İskender Savaşır, 2020

²⁶ Roy, a.g.e., s.5.

²⁷ İbrahim Hasanoğlu, “Homo Sovieticus: SSCB’de Sovyet Halkı İnşası Çabaları”, **Turkish Studies**, International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, C.10, No:1, 2015, s.311.

²⁸ Veljko Vujacic, “Stalinism and Russian Nationalism: A Reconceptualization”, **Post-Soviet Affairs**, C.23, No:2, 2013, s.157.

birine bir ulusal kimlik tanınma şeklinde gerçekleştiği yukarıda ifade edilmişti. Bunun yanı sıra Stalin dönemine gelindiğinde yeniden toplumsal mühendislik çalışmalarının gerçekleştirildiği, fakat bu sefer bir Rus milliyetçiliği vurgusu altında her bir ulusal kimliği milliyetçilik şemsiyesi altında birleştirme amacıyla olduğu görülmektedir. Birlik cumhuriyetlerinde yaratılan milliyetçilik, SSCB yönetiminin meşruiyetini ve toplumun tamamı üzerindeki kontrolünü kaybetmemesi için “Sovyet vatanseverliği” adı altında “tek Sovyet halkı” vurgusu yapılarak birlik sağlanması ihtiyacını doğurmuştur. Stalin döneminde özellikle 1934 yılı itibariyle uygulanan milliyetçi politikalar bu doğrultuda gerçekleşmiştir. Buna göre özellikle Rus milliyetçiliği bir tehdit olarak görülüp bastırılırken, bu tarihten itibaren Stalin tarafından Rus milliyetçiliğini bir araç olarak, devlet ideolojisiyle entegre ederek Sovyet halkını birleştirmek üzere kullanılmıştır.²⁹ Berg Fragner, bu duruma ilişkin olarak, Sovyet politikalarının amacının milliyetçiliği ortadan kaldırmak olmadığını – nitekim yönetiminin ilk on yılında Stalin Rus milliyetçiliğinin üzerinde yoğun baskılar kurmaya devam etmişti³⁰ - aksine milliyetçilik söylemlerini de kontrol altına alarak tüm Sovyet bloğunu daha derinlemesine ve kapsamlı biçimde egemenliği altına almak olduğunu söyler.³¹

Marksizm bir dünya devrimi ile bir ülkede değil tüm dünyada sınıfsız sosyalist bir toplum hedeflemektedir. Devrimin başlayacağı ülkede devletin ve milletlerin daha sonra kendini sönmeyeceği belirtilir. Marksist bir devlet ideolojisine sahip olma iddiasındaki SSCB’de totaliter bir lider olan Stalin yönetime geçtiğinde ise bu hedef, totaliter iktidarın kendini ve devleti sönmeme, aksine güçlendirme olması itibariyle “Tek Ülkede Sosyalizm” sloganıyla SSCB içinde sınırlandırılmıştır. Dunlop, bazı akademisyenlerin Rus milliyetçiliğinin yükselişinin tarihini, Stalin’in “tek ülkede sosyalizm” doktrininin başarısıyla beraber başlattıklarını ifade eder.³²

---

²⁹ İdil Tunçer Kılavuz, “Sovyetler Birliği’nde Rus Milliyetçiliği ve Rus Kimliğinin Gelişimi”, **Siyasal: Journal of Political Sciences**, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, C.26, No:2, 2017, s.81.

³⁰ A.e., s.86.

³¹ Berg Fragner, “Sovyet Milliyetçiliği: Orta Asya’nın Bağımsız Cumhuriyetlerine Kalan İdeolojik Miras”, **Orta Asya ve İslam Dünyasında Kimlik Politikaları**, Edt. Willem van Schendel ve Eric J. Zürcher, Çev. Selda Somuncuoğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s.30.

³² John B. Dunlop, **The Faces of Contemporary Russian Nationalism**, Princeton, Princeton University Press, 1983, s.7.

Yukarıda yer verilen, SSCB içerisinde 1920'li yıllarda uygulanan milliyetler politikası ve daha özel olarak 1923 yılında başlatılan yerlileştirme politikaları, ilerleyen zamanlarda milliyetçi hareketlere evrildiğinde Stalin, bu milliyetçi hareketlere ve temsilcilerine yönelik olarak, totalitarizmin ayırt edici özelliklerinden biri olan terör faaliyetlerini başlatmıştır.³³ 1934 yılına gelindiğinde vatanseverlik olgusu, toplumun hemen her kesiminin kontrol altına alınması, muhaliflerin temizlenmesi ardından vurgulanmaya başlanmıştır. ³⁴ Rejim için tehlike oluşturabilecek kesimlerin tasfiyesi ardından, Sovyet kimliği öncelenerek halkın milli duygularına hitap edilmeye başlanmıştır. Ayrıca çok sert müdahalelerle karşılaşan Rus milliyetçiliğine de bu dönem itibarıyla ılımlı yaklaşılmaya başlandığı görülmektedir.

Rus milliyetçiliği, devlet kontrolünde, onun çizdiği sınırlar içerisinde ve iktidarın ihtiyaç duyduğu amaçlar doğrultusunda kullanılmaya başlanmıştır. ³⁵ Milliyetçiliğin olası tehlikelerinin artık farkında olan iktidar, bunun halkın veya çeşitli etnik grupların duygularını, kendi kontrolü dışında harekete geçirmesine izin vermeyecektir. Zaten öncesinde gerçekleştirilen “temizlik” ve terörün yarattığı korku sebebiyle çeşitli milliyetçi hareketlere cesaret edilemeyeceği açıktır. Bu durum totalitarizmin mevcudiyetinin bir göstergesidir.

Totalitarizme bağlı olarak gelişmesi gereken bir diğer unsur olarak, iktidara yani partiye ve lidere sadakat ve bağlılık gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için yine bir üst kimlik olarak “Sovyet” adı altında milliyetçi duygulara hitap edilmesi politikası izlenmiştir. Bu noktada önemli olan husus, bunun propagandatif yöntemlerle günlük hayatın bir parçası haline getirilerek gerçekleştirilmesidir. Bunun en etkili araçlarından biri ve bu çalışmanın konusu olan aracı ise spordur.

---

³³ Hasanoğlu, a.g.e., s.323.

³⁴ İbrahim Hasanoğlu, “Komünizmin Milliyetçilikle İttifakı: II. Dünya Savaşında Rus Milliyetçiliği”, **Karadeniz Araştırmaları**, No:42, 2014, s. 37.

³⁵ Tunçer Kılavuz, a.g.e., s.82.

1.2.1.2. Kuzey Kore'nin Milliyetçilik Politikaları

1910 yılında Japonya tarafından işgal edilen Kore yarımadası, II. Dünya Savaşı'nın sonuna dek işgal altında ve Kore kimliğinin Japon kimliği içerisinde asimilasyonuna yönelik gerçekleştirilen politikaların güdümünde kalmıştır.³⁶ II. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan ve ABD tarafından Hiroşima ve Nagazaki'nin bombalanması sonrası Japonya, Kore yarımadasına gelen SSCB ve ABD birliklerince yarımada'nın yönetiminden çekilmek durumunda bırakıldı, böylelikle Kore'nin 35 yıllık Japon işgali sona erdi. Bunun ardından yarımada'da oluşan idari boşluk ile SSCB ve ABD'nin de etkisiyle yarımada'da farklı siyasi ve ekonomi-politik eksenlerde bölünme meydana geldi. Kore Yarımadası'nın kaderi 1943 Kahire ve Tahran Konferansları ile 1945 Yalta Konferansı'nda Stalin, Roosevelt ve Churchill tarafından masaya yatırıldı. Nihai olarak yarımada'nın 38. paralelinin güneyinde ABD önderliğinde, kuzeyinde SSCB önderliğinde olmak üzere geçici hükümetler kurulması kararına varıldı. *"Kore'nin kaderi Koreli olmayanlar tarafından çizildi."*³⁷ 1948 yılına gelindiğinde 38. paralelin güneyinde Kore Cumhuriyeti (Güney Kore), kuzeyinde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore) resmen kuruldu.

Tarihsel olarak daha geriye gidildiğinde Kore'nin kadim bir millet olduğu belirtilmektedir.³⁸ Buna bağlı olarak var olan Kore milliyetçiliği, her iki devletin de kendilerinin "kadim Kore"nin temsilcisi oldukları inancına ve savunusuna yol açmıştır. Burada resmi olarak Marksist Leninist ideolojiyi devlet ideolojisi olarak benimsediğini bildiren ve totaliter bir devlet olan Kuzey Kore'nin milliyetçilik politikalarına ve ne doğrultuda kullandığına yer verilecektir.

Uzun süre Japon işgali altında olan ve asimilasyon politikalarına maruz kalan Kore'nin bağımsızlığını kazandıktan sonra milliyetçi tavır sergilemesi beklenmedik

³⁶ Jessica L. McMahon, "Sports Ministry as an Entryway into North Korea as a Means of Spreading the Gospel", **Selected Honors Thesis**, 2015, s.21.

³⁷ Mahmut Ertan Gökmen, "G.Kore-K.Kore Barış Görüşmelerinin Tarihsel Gelişimi: 1970-2000 Arası", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.46, No:1, 2006, s.80-83.

³⁸ Eun Kyung Jeong: **Kore Milliyetçiliği**, İstanbul, Likya Yayınları, 2016.

Milliyetçiliğe ilişkin olarak temel iki yaklaşım vardır: ilkçi yaklaşım (primordialist) ve modernizm. İlkçilik içerisinde doğalcı; biyolojik ve kültürel olarak üç ayrı bakış açısını taşımakla beraber temel olarak milletleri doğal veya eski çağlardan beri var olan yapılar olarak görür. İlkçi yaklaşıma göre milletler milliyetçiliklerden önce gelir. Kore'nin kadim ve çok köklü bir millet olduğuna dair inanç, Kore milliyetçiliğini ilkçi yaklaşım ile açıklar.

bir durum değildir. Hatta Kore milliyetçiliği, egemenliklerini yeniden elde eden bağımsızlık hareketinin bir kaynağıdır.³⁹ Kang, bu dönemi anti kolonyal gerilla mücadelesinden ulusal bağımsızlığa giden bir milliyetçilik süreci olarak tanımlar.⁴⁰ Bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından ise dönemin küresel liderlerinin güdümünde, ortak kültürü, tarihi, dili ve toprağı, yani ortak milliyetçiliği paylaşan Kore milleti, ideolojik temellerde ikiye bölündü.

Kore Savaşı'na giden süreçte ve savaşın bitimine kadar olan dönemde ise Kuzey Kore'nin Sovyet ideolojisi altında gelişen, Sovyetler Birliği ve Güney Kore ile olan ilişkilerini şekillendiren ve onlar tarafından şekillenen milliyetçiliği söz konusudur.⁴¹ Soğuk Savaş sonrası doğu ve batı bloklarının ideolojik mücadelesi, Kore Yarımadası'nın kuzey ve güneyi arasındaki ideolojik mücadelenin yol açtığı sıcak çatışmaya girmesine neden oldu. Kapitalist ve sosyalist iki blok, yarımadadaki sosyalist tarafın milliyetçiliğinin gelişimini önemli ölçüde etkiledi.

Sovyet komünizm sistemini benimseyen ve buna bağlı olarak başlangıçta enternasyonal bir seyir izleyecek olan Kuzey Kore, “*vatanseverliğin enternasyonalizmden ayrılamaz*” olduğunu liderin ağzından vurgulamaktadır.⁴² Proletarya enternasyonalizminin sağlanabilmesi için ön şart olarak ülke içinde vatanseverliğin altı çizilmektedir.

1960-1980 yılları arasında Kuzey Kore'nin iç ve dış politikaları *Juche* ideolojisi etrafında şekillendi. “Büyük Lider” Kim İl Sung tarafından geliştiren *Juche* ideolojisi “*milliyetçilik ve sosyalizmin kombinasyonu*” şeklinde ifade edilmektedir.⁴³ Sovyet Komünizmi altında, Lenin ve Stalin'in “Sovyet Sosyalizmi” düşüncesine paralel olarak zaten vatanseverliğin vurgulandığı Kuzey Kore'de *Juche* ideolojisi ile vatanseverlik ve milliyetçilik söylemleri somutluk kazandı.

---

³⁹ Eun Kyung Jeong, a.g.e., s.49-50.

⁴⁰ Jin Woong Kang “Historical Changes in North Korean Nationalism”, **North Korean Review**, C.3, No:1, 2007, s.90-92.

⁴¹ A.e., s.92.

⁴² Kim İl Sung, “Ideological Education of the Ypung is the Basic Task of Democratic Youth League Organizations, November 13, 1978”, **Korean Workers' Party Press**, C:2, Pyongyang, 1964, s. 28-288, Akt.: Jin Woong Kang, a.g.e., s. 93.

⁴³ Jung Woo Lee ve Alan Bairner, “The Difficult Dialogue: Communism, Nationalism, and Political Propaganda in North Korean Sport”, **Journal of Sport and Social Issues**, C.33, No:390, 2009, s. 393.

Juche ideolojisi, totaliter lider Kim İl Sung'un, yabancı devletlerin ve ideolojilerin ülkeye olan ve olabilecek müdahalelerine karşı ürettiği milliyetçi reaksiyonun bir ürünüdür. Ne var ki Kim İl Sung'un, "milliyetçi" terimini kullanmaktan nefret ettiği ifade edilmektedir. ⁴⁴ Yine de Kim İl Sung, "*gerçek milliyetçiliğin vatanseverlikle özdeşleştiğini*" öne sürerek milliyetçilik söylemini açıkça kabul etmiştir. ⁴⁵

Juche ideolojisi, söz konusu ideolojiye hâkimiyet, politik özgürlük, ekonomik kendine yeterlilik, ulusal savunmada kendine yeterlilik ve diplomatik özgürlük olmak üzere beş prensibe dayalıdır. Bu tarihe kadar Çin ve SSCB tarafından ekonomik, askeri ve politik olarak desteklenen Kuzey Kore, Çin ve SSCB arasındaki siyasi gerilimden sonra bir devlete olan yakınlığının diğerine karşı düşmanlık olarak algılanma ihtimaliyle karşılaştı. Bunun sonucunda "*Kuzey Kore tarzı bir sosyalist model*" olarak *Juche* ideolojisini, "iki yoldaş"tan birini tercih etmek yerine üçüncü bir yol olarak benimsedi. ⁴⁶ Anlaşılacağı üzere *Juche*, askeri, siyasi, ekonomik ve ideolojik bağımsızlık anlamına gelmekteydi. Ekonomik çıktılarının ve sosyal refah seviyesinin düşük olduğu bir konjonktürde ortaya atılan *Juche* ideolojisiyle beraber Kuzey Kore, Çin'in dış dünyaya açılma modelini reddedip, "*son derece şovenist ve savunmacı bir milliyetçilik biçimine başvurdu.*" ⁴⁷ Öyle ki 1970'li yıllar boyunca "kan bağı" vurgulanarak *Juche* ideolojisi güçlendirilmiştir.

1980'lerin sonlarından itibaren Kuzey Kore, *Juche* ideolojisinin devamı niteliğinde olmak üzere iç ve dış politikasında milliyetçi duruşunu güçlendirdi. Zira 1990'da komünist bloğun çöküşünün ve küreselleşmenin ülke rejiminin çöküşünü tetikleyeceğine dair endişe yaratmasıyla Kuzey Kore, küreselleşmeye dair çok sınırlı bir açık politika yürütmüştür. ⁴⁸ Aşağıda totaliter rejime sahip Kuzey Kore'nin,

---

⁴⁴ Jae- Cheon Lim: **Kim Jong İl's Leadership of North Korea**, Routledge Contemporary Asia Series, Taylor & Francis e-Library, 2008, s. 7.

⁴⁵ Jin Woong Kang, a.g.e., s. 90.

⁴⁶ A.y.

⁴⁷ Gi- Wook Shin, *Ethnic Nationalism in Korea, Genealogy, politics and legacy*, Standford University Press, Standford, 2006, s. 95, Akt.: Merkel, Udo, "Sport and Physical Culture in North Korea: Resisting, Recognizing and Relishing Globalization", **Sociology of Sport Journal**, 2012, s. 512.

⁴⁸ Lee, Chungmi, "The Goal of Olympism: Peace on the Korean Peninsula through Olympic", **Research in Dance and Physical Education**, C.2, No:2, 2018, s. 19.

hükümetin totaliter iktidarını kaybetmemesi için yürüttüğü sınırlı açık politikanın kendini gösterdiği nadir alanlardan birinin spor olduğu görülecektir.

Kuzey Kore, günümüzde totaliter sistem olan ve daha önemlisi totaliter liderin ölümünden sonra bunu devam ettirebilen tek ülkedir.⁴⁹ Sağ totalitarizmin en popüler örneği olan ve totaliter lider Hitler ile özdeşleşen Nazizm, Hitler'in ve Nazi partisinin iktidara gelişinden İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilgisine dek sürmüş ve Nazi partisinin iktidardan düşüşü ile sona ermiştir. SSCB'de ise totaliter lider Stalin'in iktidara gelişinden bir süre sonra geliştirdiği totaliter politikalar ile başlamış, Stalin'in ölümü ardından totalitarizm de sona ermiştir. Kuzey Kore'de, ülkenin kurulduğu 1948 yılından itibaren "ebedi lider" Kim İl Sung'un önderliğinde başlayan totalitarizm, Sung'un ölümünden sonra oğlu Kim Jong İl'in ve günümüzde de onun oğlu Kim Jong Un'un liderliğinde sürdürülmeye devam etmektedir.

Birinci bölümde bir rejimin totaliter olarak tanımlanabilmesi için olan tartışmalar içerisinde buna ilişkin kriterlere yer verilmişti. Brzezinski ve Friedrich'in tanımlamasına göre resmi bir ideoloji, bir adam tarafından yönetilen tek kitle partisi, yıldırıcı bir polis, haberleşme tekeli, silah tekeli, merkezden yönetilen ekonomi tek başına değil fakat bir arada bulunduğu o ülke totaliter diktatörlük olarak nitelendirilmektedir.⁵⁰ Marksist-Leninist bir devlet ideolojisi iddiası, kuruluşundan bu yana iktidarda olan Kuzey Kore İşçi Partisi, yoğun toplumsal polis kontrolü ve gizli polisler, kitle haberleşmesinin ve basınının tamamıyla kontrol altında olması, ordu ve polisin kontrol altında olduğu bir ortamda silah tekelinin hükümetin elinde olması, sahip olduğu Marksist ideoloji itibarıyla merkezi ekonominin mevcudiyeti, Kuzey Kore'nin totaliter bir rejim olarak tanımlanmasını mümkün kılmaktadır.

Gündelik hayattaki totaliter iktidarın toplum üzerindeki kontrolü ve baskısını Human Rights Watch araştırmacısı Kay Seok şu sözlerle ifade etmektedir:

Kuzey Koreliler lideri ve siyasal sistemi eleştirirler, yalnızca bunu kamusal alanda ve özellikle yabancı turistlere karşı yapmazlar. Bu tutuklanmanın, işkence

⁴⁹ G. Mirskii, "Did Totalitarianism Disappear Together with the Twentieth Century?", **Russian Politics & Law**, 2003, s. 18.

⁵⁰ Carl Friedrich ve Zbigniew Brzezinski, **Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi**, Çev. Oğuz Onaran, Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Siyasi İlimler Serisi 7, 1964, s. 13-14.

görmeyen ve hapishaneye gitmenin en kısa yolu. Kuzey Kore toplumu neredeyse tüm özgürlüklerin kısıtlandığı bir toplum.⁵¹

Cho ise toplumsal, ekonomik, politik her alanda totaliter iktidarın kontrolü ve baskısı olmasına ilişkin olarak “*tüm yüzeyler figürler ve sembollerin yoğun dokusu ile kaplanmıştır; Kuzey Kore politikasında hiçbir boşluk yoktur*” diyerek ülkedeki iktidarın gündelik hayata nasıl tamamıyla yayıldığına yani totalitarizmin etkinliğine dikkat çekmektedir.⁵²

Ülke sınırlı sayıda ziyaretçi kabul etse de ziyaret boyunca her zaman resmi eskortların eşlik ettiği, ülke halkı ile etkileşime girilmesine izin verilmediği bilinmektedir. Kuzey Kore halkı ve yabancılar arasında “siyasi iktidar hakkında” “olumlu” veya “olumsuz” bilgi, deneyim ve fikir alışverişine izin verilmemesi, ulusal kimliği ve ulusal kimlik üzerinden kurulan meşruiyetin sarsılmasını engellemek amacı taşır. Ayrıca yalnızca izin verilen kişilerle iletişime geçebilen yabancı ülke hakkında siyasi iktidarın izin verdiği ölçüde bilgi edinebilmektedir. Totalitarizm “*gerçeklikleri göz ardı etmekte*” ve “*kurgusal gerçeklikler*” yaratmaktadır.⁵³ Böylece kitleler endoktrine edilmektedir. Yabancılarla Kuzey Kore halkının etkileşime girmesinin engellenmesinin amacı bu “kurgusal gerçekliklerin” zarar görmesini engellemektir.

Diğer totaliter rejimlerde görünmeyen bir biçimde Kuzey Kore totalitarizmi bir “*hanedanlık totalitarizmi*” olma özelliği taşır.⁵⁴ Stalinist totalitarizmin yansımalarının yer aldığı, zira ona dayanan Kuzey Kore totalitarizmi, kendine özgü milliyetçiliği ve kültürel değerleri tarafından mutasyona uğrayarak şekillenmiş ve uygulanmıştır.

Byman ve Lind, Sovyetler Birliği’nin dağılması ardından Kuzey Kore’ye Rusya tarafından yapılan yardımların kesilmesiyle Kuzey Kore ekonomisinin kötüleşmesi sonucu 1990’lı yılların başında Kim İl Sung’un rejiminin hayatta kalamayacağını tahmin edildiğini belirtmektedir.⁵⁵ Gerçekten de ekonomik sorunlar

---

⁵¹ Akt. Tania Bragian, “The Cultural Life of North Korea”, **The Guardian**, 15 Ekim 2010.

⁵² E. J. R. Cho, “Nation Branding for Survival in North Korea: The Arirang Festival and Nuclear Weapons Tests”, **Geopolitics**, C.22, No:3, s. 603.

⁵³ Jae-Cheon Lim, a.g.e., s. 4.

⁵⁴ A.y.

⁵⁵ Daniel Byman ve Jennifer Lind, “Pyongyang’s Survival Strategy: Tools of Authoritarian Control in North Korea”, **International Security**, C.35, No:1, 2010, s. 44-45.

ve hatta milyonlarca Kuzey Korelinin öldüğü kıtlık, Kim rejiminin meşruiyetinin sorgulanmasını beraberinde getirdi. Böyle bir ortamda rejimin ve iktidarın korunması ve meşruiyet sağlanması için totalitarizm kapsamında toplumsal hayatın kontrol edilerek rejimin ve ideolojinin kabul ettirilmesine yönelik politikalar ve uygulamalar geliştirildi. Lim, bu dönemde Kim Jong İl'in totaliter rejiminin devamlılığını sağlayabilmek adına daha pragmatist bir yaklaşım benimsediğini ifade etmektedir.⁵⁶ Kuzey Kore totalitarizminin kendini yeniden üretmesinde, yukarıda yer verilen milliyetçilik politikaları etkin ve yoğun olarak kullanılmıştır. Kuzey Kore milliyetçiliğinin yeniden üretilmesinde ise spor ideal ve etkili bir araç olarak devlet eliyle kullanılmıştır.

Öte yandan, totalitarizmin araçlarından olan sistem üzerindeki polis kontrolünün, özellikle yaşanan ekonomik kriz sonrasında artan rüşvet ve yolsuzluk olayları yüzünden etkisinin azaldığı Silberstein tarafından ele alınmıştır.⁵⁷ Buna bağlı olarak sınır kontrollerinin keskinliğinin sekteye uğrayabildiği durumlarda Kuzey Kore'ye Güney Kore ve Çin'den devletin kontrolü dışında bir bilgi akışı ile illegal yollarla yabancı radyo kanallarının dinlenmesi söz konusu olabilmektedir. Bütün bunlar, istisnai olmakla beraber, Kuzey Kore'nin totaliter bir rejim olmadığı anlamına gelmez. Nitekim insanların günlük hayatta birbirlerinin davranışlarını gözlemlemek ve şikâyet etmek zorunda bırakılması gibi uygulamalar ile tutuklama oranları⁵⁸ göstermektedir ki halk üzerindeki totaliter iktidarın baskısı sürekli kılınmaktadır.

1.2.2. Sağ Totaliter Rejimlerde Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşası

Milliyetçiliğin radikalleştirilmiş ve bunun ırk temelinde ayrılıkçılık üzerinde gerçekleşmiş hali olan faşizm, sağ totaliter rejimlerin devlet ideolojisidir. Faşizm ile "kendini"ni "diğerleri"nden ayırıştıran ve üstün tutan devlet, bunu yaparken kendini meşrulaştırmak ve destekçi kazanabilmek için içeride birlik yaratmak durumundadır.

---

⁵⁶ Jae- Cheon Lim, a.g.e., s. 5.

⁵⁷ Benjamin Katzeff Silberstein, "North Korea: Fading Totalitarianism in the 'Hermit Kingdom'", **IFN Working Paper**, No:836, Research Institute of Industrial Economics, 2010, s. 8-10.

⁵⁸ Bkz.: a.y.

Bu birliği ulusal kimlik inşasını gerçekleştirmek suretiyle milliyetçi politikalar sayesinde gerçekleştirmektedir.

Sağ totaliter rejimlerdeki milliyetçilik politikaları ve ulusal kimlik inşası süreci, söz konusu faşist devletlerin ele alacağı ilk meselelerdendir. Sosyalist devletlerin ideolojik misyonlarından farklı hatta aykırı olarak fakat uyarlanarak gerçekleştirilen milliyetçilik politikaları ve ulusal kimlik inşası süreci bu bakımdan tamamen farklılık gösterir. Faşist devletlerin milliyetçilik politikaları bir yandan doğrudan totaliter iktidara hizmet etmek üzere kullanılırken diğer yandan zaten devlet ideolojisine içkindir.

Ulusal kimlik, bireysel kimliklerden üstün tutulacak biçimde inşa edilmektedir. Faşist rejimlerin belirli bir ırkı önceleyen ideolojisiyle, totaliter iktidarın bireyleri kitle içerisinde asimile etmeye yönelik gerekliliği sağ totaliter rejimlerde uyum içerisinde uygulanmaktadır.

1.2.2.1. Nazi Almanyası'nın Milliyetçilik Politikaları

Almanya Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrıldı. Bu yenilgi kimi milliyetçi gruplarca, Yahudilerin savaş esnasında Bolşevizm ve feminizm gibi "tehlikeli modern fikirlerin" yurda sokmasına bağlandı. Bu eğilime göre bu fikirler Alman kültürüne zarar vererek cephenin kaybedilmesine sebep oldu. Milliyetçi gruplar bu durumu Yahudiler tarafından bir "sırttan bıçaklanma" vakası olarak atfetti, Alman ordusunun Yahudilerce ihanete uğradığı düşüncesi güçlendi. Bunun sonucunda aşırı sağcılık görünür hale gelmeye başladı.

Milliyetçiliğin toplumsal yapı içerisinde artmış olduğu ortamda kurulan Alman İşçi Partisi, Hitler önderliğinde Nazi Partisi'ne -Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne- dönüştü. Devamında Nazi Partisi, Hitler'in oluşturduğu çerçevede radikalleşti ve özellikle 1929 ekonomik bunalımının da etkisiyle oy oranlarını artırmaya devam etti. 1933 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanı Paul Von Hindenburg tarafından Adolf Hitler, esasında daha kontrol edilebilir olması amacıyla başbakan olarak atandı.

Hitler, Hindenburg'un ölümünden sonra kısa süre içerisinde sıkıyönetim ilan ederek Nazi Partisi dışındaki partileri ve işçi sendikalarını yasaklayarak Almanya'yı tek partili döneme geçirdi, böylece totalitarizme ilk somut adımı atmış oldu.

Hitler demokrasiyle iktidarı elde etmeye giden süreçte Nazi ideolojisinin savunucusu olacak ve kendisine sorgusuz itaat ve sadakat gösterecek bir kitle oluşturmayı başardı. Bununla birlikte, oluşturulan SS⁵⁹ ve SA⁶⁰ gibi paramiliter birliklerin terör faaliyetleri de Hitler Almanyası'nın totalitarizm teorileri ile uyumlu olacak biçimde ve bu kriterleri sağlayan faaliyetler olarak ortaya çıktı.

Bir totaliter lider olarak Hitler, Nazi ideolojisi doğrultusunda iktidarını sağlamlaştırarak sürdürebilmek adına totalitarizmin özünde yer alan, toplumsal hayatın her alanını kontrol etme şartını da terörün en ağır biçimini kullanarak gerçekleştirmeye çalıştı. Turner- Graham ve Haskew'in derlemesine göre "*güçlü propaganda, yönetimin tek elde toplanması, dini yönlendirme, kararlı gençlik, korku krallığı, işçi kitleleri ve kültürel zorlama*" Hitler'in totaliter iktidarını sürdürmeye yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerdendir.⁶¹

Sonuç olarak Nazi Almanyası milliyetçilik politikalarına bakıldığında denilebilir ki Hitler, ekonomik buhran ve savaş yenilgisi ardından yeni bir lidere ihtiyaç duyulan ortamda elde ettiği iktidarını güçlendirmek adına mevcut milliyetçi eğilimi radikalleştirerek ırk temeline oturtmuştur. İktidarın resmî ideolojisi olan Nazizm'in özü, milliyetçilikle doğrudan ilintili olmak üzere faşizmdir.

Faşizm, toplumsal gruplar arasında belirli kriterlerce özelleştirilen bir grubun ayrıştırılmasına dayanırken; milliyetçilik, sosyal uyum içerisinde bir ulusal birliği

---

⁵⁹ Schutzstaffel, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne bağlı paramiliter koruma birliği. 1925 yılında kurulmuştur. Başlangıçta silahlı parti militanlarından oluşan ve polislik görevinin icra edilmesi üzere kurulan birlik sonrasında Hitler'in korumalığı görevini üstlenmiştir. SS'nin oluşum amacı NSDAP bilinci ve ilkeleriyle eğitilmiş hem bedenen hem zihnen sağlam kişilerce güvenliğin sağlanmasıdır. Sonradan Nazi Almanyası'ndaki en güçlü ve korkulan örgütlerden biri olduğu ifade edilmektedir.

⁶⁰ Sturmabteilung, kahverengi gömlekliler olarak da bilinen paramiliter askeri birlik. 1921 yılında kurulmuştur. Parti güvenliğini sağlama amacıyla hareket eden birlik, Hitler'in emirlerini yerine getirmek üzere askeri destek sağlamaktaydı.

⁶¹ Emily Turner-Graham ve Michael Haskew, "Kötülüğün Yükselişi Hitler", **All About History**, Kasım 2020/01, No:01, s. 31.

sağlamaya yöneliktir.⁶² Bu durumda denilebilir ki Nazizim doğrultusunda “Aryan ırk” olarak diğerlerinden ayrıştırılan ve bu “saf” ırktan oluşturulmak istenen topluluk içerisinde, milliyetçi politikalarla bir ulus inşası gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Mosse’un belirttiği üzere milliyetçilikte çoğu zaman ön planda olan bayrak, milli marş gibi duyguları etkisi altına almayı hedefleyen nispeten soyut sembollerden ziyade ırkçılık söz konusu olduğunda somut bir şekilde insan bedeni söz konusu olmaktadır.⁶³ Hitler de “uzun boylu, yapılı, sağlıklı, sarışın ve mavi gözlü” olarak tarif edilen ideal saf Alman ırkını esas almıştır.⁶⁴ Buna göre, tarif edilen saf Alman ırkı insanlığın en üstün ırkıdır. Bedenin, kültürü önceleyen bir temsiliyeti ifade edecek biçimde, bahsi geçen ırka üstünlük yükleyecek niteliklere sahip olarak bir ayırt ediciliği olmalıdır. Bunun tanımının gerçekleşebilmesi ise yine “biz” ve “öteki”nin yaratılmasına bağlıdır.

Modernist yaklaşımla paralel olacak şekilde, milli kimlik inşasının savunulan ideolojiye ve yürütülen politikaya uygun olacak biçimde gerçekleştirilebilmesi için ırk temelinde bir milliyetçilik yaratılmıştır. Buna göre inşa edilmek istenen Alman milli kimliği Germen ırkın üstünlüğüne dayandırılmıştır.⁶⁵ Nazi Almanyası’nın milliyetçilik politikasında esas olarak “ırk söylemi milli kimliklerin inşasında taşıyıcı olarak işlev görmüştür.”⁶⁶ Mosse’un ifadesi ile ise “ırkçılık, Alman milliyetçiliğini ayrımcılıktan kitlesel imhaya, uçurumun kenarına iten bir katalizör”dür.⁶⁷ Zira Nasyonal Sosyalizm “aşırı ve saldırgan bir milliyetçiliğe dayanır”.⁶⁸

Alman ırkının üstünlüğüne dayanan Nazi faşizmi Yahudilere, Romanlara ve siyahlara karşı yürüttüğü doğrudan yok etme politikasına sahipti. Alman ulusunun hem fiziksel hem de kültürel olarak “aşağı” ve “çirkin” görülen halklardan temizlenmesi

---

⁶² Heinz- Georg Marten, “Racism, Social Darwinism, Anti Semitism and Aryan Supremacy”, **Shaping The Superman**, Sport in the Global Society, Ed. J.A. Mangan, New York, Routledge, 1999, s. 24.

⁶³ George L. Mosse, “Racism and Nationalism”, **Nations and Nationalism**, C.1, No:2, 1995, s. 165.

⁶⁴ Graham ve Haskew, a.g.m., s. 25.

⁶⁵ Abdulvahap Akıncı ve Oğuz Yavuzılmaz, “Milliyetçilik, Irk- Irkçılık İlişkisi”, **Turkish Studies Social Sciences**, C.13, No:23, 2018, s. 82.

⁶⁶ A.y.

⁶⁷ Mosse, a.g.e., s. 171.

⁶⁸ Murat Sarıca ve Rona Aybay, **Faşizm**, İstanbul, İzlem Yayınevi, 1965, s. 72.

Sarıca ve Aybay Hitler’in sosyalizminin Marksist literatürdeki sosyalizmden tamamen farklı olduğunu ifade eder. Buna göre Hitler’in sosyalizmi, Marxçı sosyalizmi en büyük düşmanlarından biri olarak görür.

hedeflenmekteydi. Alman ırkı ise sahip olduğu kan, güzel fiziki yapısı ve sarışınlığı ile seçilmiş ve üstün bir ırk olarak, “*insanlığın doğal ve haklı efendileri*”ydi.⁶⁹ Hitler halk üzerinde, Birinci Dünya Savaşı’nda yaşanan yenilgi sonucu hareketlenen milliyetçi duyguları bu bilinç ile hararetlendirmeyi ve yönlendirmeyi hedeflemiştir.

Hitler’in “*Tek Halk, Tek Devlet, Tek Lider*” (*ein Volk, ein Reich, ein Führer*) söylemi onun, milliyetçi sağ totalitarizminin bir ifadesidir. Kendini tek lider olarak ilan eden Adolf Hitler, saf aryan ırktan oluşturmak istenen Alman halkı ve onlar üzerinde tam kontrol sahibi olan totaliter devlet bu söylemin karşılığıdır.

Hitler, faşizmi sosyal Darwinizm ve militarizasyon ile eklemlendirerek güçlendirdiği⁷⁰ milliyetçilik politikaları ile kitlelerin desteğini kazanmayı başarmıştır. Bunun yanında tam sadakat ilkesiyle hareket eden yakın çevresi dolayısıyla totalitarizmin teorik çerçevesini doldurmaktadır.

Hitler’in ileri sürdüğü ideoloji etrafında topladığı kitleye göre, “*Nazizm – lidere körü körüne itaat, ırksal ve siyasal azınlıklara karşı kin, fethetme ve egemenlik kurma açlığı, Alman halkını ve ‘Nordik Irkı’ yüceltme gibi- korkunç büyüklükte bir coşkusal çekicilik taşıyordu*”.⁷¹ Hitler’in ve onun yakın çevresi kitleler üzerinde bu etkinin yaratılabilmesi için yoğun propaganda çalışmaları gerçekleştirmişti.

Kendini üstün propaganda yeteneklerine sahip biri olarak niteleyen Hitler, propagandanın daima ve sadece kitlelere hitap etmesi gerekliliğini vurgular. Zira faşizm söz konusu olduğunda bireycilik karşıtlığı direkt olarak beraberinde gelir.⁷² Hitler’e göre propaganda sanatı, “*içgüdü ile hareket eden büyük kitlelerin hayal hanesine psikolojik bakımdan benimsenen bir biçim ve kalbine giden bir yol bulma sanatıdır*”.⁷³ Buna göre totaliter rejimin temel nesnesi olan kitleler, Hitler’in de iktidarını güçlendirmeye yönelik gerçekleştirdiği propaganda çalışmalarının merkezinde yer almıştır.

---

⁶⁹ John Cai Benjamin Weaver, “Adolf Hitler’s Account of The ‘Nation’ and ‘Nationalism’ “, E-International Relations, 16 Mayıs 2011, s. 2.

⁷⁰ A.e., s. 4.

⁷¹ Erich Fromm, **Özgürlükten Kaçış**, Çev. Şemsa Yeğin, Payel Yayınları, 4. Basım, s. 126.

⁷² Karl Polanyi, “Faşizmin Özü”, Çev. Benan Eres, **Mülkiye Dergisi**, C.XXXV, Sayı:271, 2011, s.140-143

⁷³ A.e., s.146

Faşizm bireycilik karşıtıdır ve totalitarizm de iktidarın total kontrolü sağlayabilmesi adına kitlelere ihtiyaç duymaktadır. Hitler bu paralelde, bireyin kendi çıkarlarını toplum yararına arka plana atmasının medeniyetin ilk şartı olduğunun altını çizer.⁷⁴ Bu ifade milliyetçilik politikalarının totalitarizme hizmet edecek biçimde Hitler tarafından nasıl yönlendirildiğini göstermektedir.

Yourman, totalitarizmin etkinliğini, bir diğer ifadeyle demokrasinin ne ölçüde ortadan kalktığını görmenin bir yolu olarak ilgili ülkenin propaganda mekanizmasının kontrolünün nasıl sağlandığına işaret eder.⁷⁵ Nazi Almanyası'na bakıldığında propagandanın tamamıyla Hitler'in sıkı güdümü altında gerçekleştirildiği görülür. Öyle ki sanat, bilim ve gündelik yaşam dahil olmak üzere totaliter liderin onayı olmaksızın teorik ve pratik bir gelişme yaşanmamıştır.⁷⁶ Bu durum totalitarizmin açık bir ifadesidir. Zira Hitler'e ve Nazi ideolojisine tam bağlılığının sağlanabilmesi için hedef kitle, zaten tamamıyla devlet kontrolünde olan tüm iletişim kanalları ve devletin diğer ideolojik aygıtları aracılığıyla tek bir sese ve görüşe kanalize edilmiştir.

Yoğun propaganda faaliyetlerinin yanı sıra daha yoğun olarak şiddet ve terör faaliyetleri Nazi totalitarizminin doğrudan ayırt edici özelliğidir. Nazi iktidarınca gerçekleştirilen Kristal Gece Katliamları⁷⁷, toplama kampları, esir kampları, imha kampları faşist Nazi Almanyası'nın; Alman komünistler, sosyalistler, Romanlar, eşcinseller ve Hitler'in toplumsal kontrolü sağlarken kendi belirlediği sosyal ve fiziksel kriterlerin dışında bulunduğu için "sapkın" olarak nitelendirilen kişiler ile özellikle doğrudan düşman olarak etiketlenen Yahudiler'e yönelik kitle imhaları bunun en bariz örneğidir.

Totaliter Nazi iktidarının faşist ideolojisi bağlamında "ari ırk"tan olmayanların ve bu düşünceye karşı olanların imhasını içeren faaliyetler, muhalif seslerin yok

---

⁷⁴ Adolf Hitler, **Kavgam**, Çev. Hüseyin Cahit Yalçın, İstanbul, Manifesto Kitap, 2005, s. 236.

⁷⁵ Julius Yourman, "Propaganda Techniques Within Nazi Germany", **The Journal of Educational Sociology**, C.13, No:3, Education Under Nazism, 1939, s. 148.

⁷⁶ A.e., s. 154.

⁷⁷ 9-10 Kasım 1938 yılında, Adolf Hitler'in liderliğinde planlanan Yahudi karşıtı şiddet olaylarıdır. Yahudilere saldırılması emredilen SS, SA ve Hitler Gençliği önderliğinde halkı da tetikleyerek Yahudi karşıtı toplumsal bir patlama yaşatılması hedeflenmiştir. Yıkılıp yakılan sinagoglar, Yahudi işletmeleri, konutları sonrası sokaklardaki kırık vitrin camlarından dolayı o gece "Kristal Gece" veya "Kırık Camlar Gecesi" olarak bilinmektedir. Hitler Gençliği, Nazi Partisinin gençlik örgütlenmesidir.

edilmesinin yanı sıra doğrudan ulus inşası faaliyetleridir. Gündelik yaşamın her alanında yer alan propagandalar doğrultusunda ideolojik olarak destek kazanmayı hedefleyen iktidar, bir yandan da buna ikna olan ve “üstün ırk”tan olduğuna inanılan halka, “üstün ırk”ın güçlü ve eşsiz fiziksel özelliklerini kazandırmak istemiştir.

Aryan ırkın ayırt edici özellikleri olarak lider tarafından vurgulanan ve benimsenen fiziksel özelliklerin halka kazandırılması, diğer totaliter rejimlerdeki gibi ilgili ideoloji altında yaşayan halkın sağlıklı ve güçlü olduğunun gösterilmesi isteğinin yanı sıra Nazi partisinin faşist ideolojisi ve benimsenen sosyal Darwinizm doğrultusunda diğer totaliter devletlere nazaran daha doğrudan bir amaç olmuştur. Irkçı Nazi Almanyası’nın şiddet ve terör faaliyetleri de öteki olarak atfettiği halkları ve toplulukları da çoğu zaman fiziksel olarak zayıf ve aşağıda olarak nitelendirmiştir.

Hitler’in benimsediği Sosyal Darwinizm, fiziksel olarak güçsüz ve zayıf olan kişilerin, toplulukların ve/veya ulusların hayatta kalamayacağı yönünde sosyal evrimi önceleyen bir kuramdır. Hitler, bu kuram ışığında aşağı olarak nitelendirdiği halkların varlığının devam etmesi halinde var olan ve dünyaya hâkim olması gerektiğini vurguladığı saf Aryan ırkın da bozulacağını ileri sürerek kıyım ve soykırım gerçekleştirdi.

Bu bölümde totalitarizm tartışmalarına dair genel bir inceleme yapıldıktan sonra, totaliter rejimler olarak bu çalışmada ele alınan örnek devletlerin özellikle ulusal kimlik inşasına ilişkin milliyetçilik politikaları ele alındı. Bu çalışmanın merkezinde yer alan milliyetçilik politikaları içerisinde spor politikalarının rolüne geçmeden önce, sporun sağ ve sol totaliter rejimlerde nasıl ve ne amaçla kullanıldığı, sporun işlevleri incelenecektir. Buna bağlı olarak örnek devletler özelinde uluslararası spor organizasyonlarına, sporda milliyetçiliğin somutlaştığı bir alan olarak ayrıca yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TOTALİTER REJİMLERDE SPORUN İŞLEVLERİ

2.1. Sporun İşlevleri ve Totaliter Rejimlerde Kullanımı

Sporun totaliter rejimlerdeki işlevlerinin siyaset bilimi açısından ele alınması, sporun o devletler için ulusal ve uluslararası düzeyde politik kazanımlarına odaklanmayı gerektirir. Nitekim totaliter rejimlerin, yaşamın her alanını siyasallaştırma çabası onun ayırt edici özelliğidir. Bu bağlamda bakıldığında spor, totalitarizmde üzerine bir yatırım yapılan ve onun politik düzeyde değişiklikler yaratmasının beklendiği bir alandır. Sporun bu noktada etkin bir araç olmasının en önemli sebebi ise yarattığı etkinin çok yönlü olmasıdır.

Totaliter rejimlerin sahip oldukları iktidarın devamlılığını sağlayabilmeleri ve bunu da halkın desteğini, yani meşruiyet kazanarak gerçekleştirme çabalarından yukarıda bahsedilmişti. Totaliter iktidarın, meşruiyet kazanma çabasıyla beraber vurgulanması gereken bir nokta ise totalitarizmde gerçekleştirdikleri devlet ile sivil toplum arasındaki ayırımı kapatmaya yönelik çabasıdır. Bunun anlamı ise belirtildiği üzere sivil toplumun her alanının devlet güdümüne dahil edilmesidir.

Spor alanına yönelik olarak, sahip olduğu etki kapasitesi dolayısıyla gerçekleşen devlet müdahalesi ve devlet kontrolü bu çalışmanın merkezinde yer alır. Öncelikle Girginov'un ifade etmiş olduğu üzere tek bir totaliter devlet modeli olmadığı gibi tek bir totaliter spor modeli olmadığının altı çizilmelidir.⁷⁸ Buna rağmen bir araç olarak sporun farklı totaliter iktidarlarca kullanımındaki ortaklıklar ise bu çalışmanın hipotezini oluşturur. Görülmektedir ki söz konusu iktidarlarca spor aracılığıyla gerçekleştirilmek istenen temel amaçlarda benzerlikler bulunmakla beraber, sporun bu amaç için kullanımı doğrultusunda sahip olunan savunu ve mantalite hemen hemen tamamen farklılık göstermektedir.

---

⁷⁸ Vassil Girginov, "Totalitarian Sport: Towards an Understanding of its Logic, Practice and Legacy", **Totalitarian Movements and Political Religions**, C.5, No:1, 2006, s. 27.

Hem ileride değinilecek olan, iktidarın devamlılığına hizmet etmesi hedeflenen milliyetçilik politikaları ve ulusal kimlik inşası bağlamında hem de sahip olduğu diğer işlevler itibariyle totalitarizmde spor, temel olarak toplumun kitlesel olarak kontrolü, toplumun tek tipleştirilmesi ve homojenleştirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Ve sahip oldukları ideolojinin somut bir yansıması olacak şekilde “ideal insan formu” yaratılma çabası söz konusu olmuştur. Bütün bu amaçların yanında sporun toplumsal olarak totalitarizmden ve devlet ideolojisinden bağımsız olarak kendine içkin olarak sağladığı fiziksel ve zihinsel faydaları söz konusudur. Elbette ki sağlanan bu toplumsal faydalar da totaliter iktidarı ve söz konusu devlet ideolojisini yüceltmek doğrultusunda yönlendirilmiştir.

Totaliter spora ilişkin vurgulanması gereken bir diğer nokta, sivil toplumun ve sivil topluma ilişkin her şeyin siyasallaştırılmasına bağlı olarak, sporun halka bir görev olarak dayatılmasıdır. Spora katılım temel bir hak olarak halkın her kesimine temel bir hak olarak sunulduktan sonra totaliter spor politikası bu hakkı vatandaşlık görevine dönüştürmüştür.⁷⁹

Hem sağ hem sol totaliter rejimlerde beden politik bir nesneye dönüşümü söz konusudur. Beden, sahip olunan totaliter ideoloji doğrultusunda işlenerek ve şekillendirilerek politikleştirilmiştir. Bu durum sağ ve sol totaliter rejimlerde ortak olmakla beraber, bedenin işlenme süreci ve yöntemi birbirinden farklıdır.

Totaliter rejim altındaki halka yönelik gerçekleştirilmek istenen hem fiziksel hem de zihinsel dönüşümün söz konusu olduğunun altı çizilmiştir. Bu iki boyutun birbirini besleyerek, sağlanmak istenen dönüşümün sağlamlaşması hedeflenmektedir. Bir başka deyişle fiziksel olana yönelik gerçekleşen ideolojik yatırım ve propagandaların zihinsel olana etkisinin doğrudan olması beklenir. Bu çalışmada bu ilişkiye odaklanılıp fiziksel kültür üzerinden totaliter rejimlerde zihinsel kontrolün üzerinde durulacaktır. Bu bakımdan her iki boyutu da kapsayacak biçimde sağlanmak istenen kontrolü “totaliter mühendislik” olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

---

⁷⁹ A.e., s. 38.

2.1.1. Sosyalist Rejimlerde Sporun İşlevleri

Genel anlamda bir savaş sonrası kurulan sosyalist devletlerin, kurulan yönetimin kendi varlığını güçlendirmek, savaştan çıkmış bir toplumu iyileştirmek, benimsedikleri ideoloji doğrultusunda toplumda ekonomik ve sosyal birçok dönüşüm gerçekleştirmek, varlıklarını uluslararası arenada kabul ettirmek, yeniden olası bir savaşa karşı hazırlıklı olmak, çok uluslu olan devletler için entegrasyonu sağlamak, kısacası yeni bir “ulus inşasını” gerçekleştirebilme amaçları onların kimi araçlardan yararlanmalarını gerekli kıldı. Spor, bu amaçlarının her birinin gerçekleştirilebilmesinde etkili ve çok yönlü olmasından dolayı görece ucuz kanallardan biridir. Birçok sosyalist rejim, sosyal değişimin bir ajanı olarak devrimci bir nitelik yükledikleri sporu etkin olarak kullanmıştır.⁸⁰ Riordan, komünist toplumların gelişmesinde özel bir yeri olan sporun –fiziksel kültürün- sahip olduğu sosyal ve politik önem itibariyle merkezi bir konumda yer aldığını ve sporun devlet kontrolünde ve güdümünde olmasının onun sosyal sistemdeki merkeziliğini daha da artırdığının altını çizmektedir.⁸¹

İktidarın çıkarlarına göre yorumlanan marksizm doğrultusunda sosyalist rejimler, sporun yalnızca bedensel gelişime olan etkisini değil, bununla eş zamanlı olarak zihinsel gelişime olan etkisini de vurgular. Bu hem sosyalist rejim altında yaşayan insanların çok yönlü gelişimi hem de nihayetinde toplumun tamamının fiziksel ve zihinsel olarak gelişmiş ve halk sağlığının yüksek seviyede olacağı bir amaca yöneliktir.

Faşist ideolojideki beden eğitimi, ırksal bir temele dayanır. Bunun karşısında Marksist ideolojinin sınıf temelli olması ise beden eğitiminin zihinsel boyutuna daha çok vurgu yapar. Zira kitle sporları aracılığıyla kolektif bir bilincin yaratılması hem sosyalizmin hem de totalitarizmin gereksinimidir.

Sosyalist rejimler, SSCB'nin oluşturduğu ve hayata geçirdiği spor programını benimseyerek kendi ülkelerine uyarlamışlardır. Bu program sporun emek gücünü

---

⁸⁰ James Riordan, “The Impact of Communism on Sport”, **Historical Social Research**, C.32, No:1, 2007, s. 110.

⁸¹ A.y.

artırma ve asker yetiştirmeye yönelik kullanımını vurgulamaktadır. Daha önce de belirtilmiş olduğu üzere uygulanan spor politikası, bu amaçların tek kanal aracılığıyla birbirini beslediği bir sistem üzerine kuruludur. Elbette ki böyle bir sistemin işleyebilmesi büyük oranda sporun kendisine içkin potansiyeli sayesinde.

Riordan, komünist devletlerde sporun işlevlerini daha çok ulusun kendisinin ve buna bağlı olarak sosyalist rejimin ulusal gelişimi kapsamında değerlendirmiştir. Bu çalışmada spor, milliyetçilik ve ulusal kimlik inşası bağlamında ele alınacağından, benzer işlevlere ağırlık verilecektir. Bunun yanında uluslararası spor organizasyonları, o ulus için yaratılması hedeflenen uluslararası tanınırlık ve prestijin yanı sıra, komünist olmayan devletlerdeki işçi sınıflarını örgütleyerek Marksist ideolojinin öngördüğü dünya devrimine temel hazırlamaya yönelik girişimler olarak ayrıca değinilecektir.

Sporun savunmadaki rolü öylesine etkindir ki, “sporda militerleşme” söz konusudur. Zira askeri eğitimde merkezi önem taşıyan spor, çoğunlukla silahlı kuvvetlerin sorumluluğu altında ilerlemiştir. Küçük yaştan itibaren verilecek olan beden eğitimi, hem belirli bir yaştan sonra verilecek olan askerlik eğitimi için bir temel oluşturarak eğitimin yükünü azaltmakta hem de olası bir vatani müdafaa durumunda buna fiziksel olarak hazır bir nüfus oluşturmaktadır. Bunun yanında beden terbiyesi altında yapılan ideolojik propagandalar sayesinde vatana bağlılık, birlik, bütünlük duygusu ve beraberinde gelecek olan dayanıklılık ve irade sayesinde zihinsel olarak da hazır bir kitlenin mevcutta bulunmasını sağlamak amaçlanmaktadır.

Genellikle bir devrim veya bir savaş sonrası kurulan sosyalist rejimler dönemin şartları itibariyle salgınlar ve bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu ve bunun yanında hijyen ve sağlık bilgisinin ve imkanının çok sınırlı olduğu bir toplumla karşı karşıya kalmışlardır. Devletin iktidarını sağlam kılabilmesi için gereken dönüşümü sağlayabilmek adına öncelikli olarak halk sağlığını iyileştirmeli, topluma sağlık ve hijyen bilinci yerleştirmelidir. Nitekim devamında, dönüşüm için hayati olan endüstriyel ve kültürel gelişimin sağlanabilmesi, beden ve zihnen sağlıklı ve güçlü halkı gerektirmektedir. “Fizik kültür” adı verilen beden eğitimi programı, halk sağlığını artırmayı ve böylece gereken ekonomik ve kültürel dönüşümü toplumsal

olarak sağlam temellerde ilerletmeyi amaçlar. Bu doğrultuda “*beden eğitimi, kültür devriminin özüdür*” anlayışının benimsenmiş olduğu görülmektedir.⁸²

SSCB'nin ilk sağlık bakanı Nikolai Semashko, sporun sağlık politikasındaki rolünü,

Sovyet anlayışındaki fizik kültür, rekor kırmayla değil, insanların fiziksel sağlığıyla ilgilidir. Kültür devriminin ayrılmaz bir parçasıdır ve bu nedenle kişisel ve sosyal hijyeni temel amacı olarak belirleyerek insanlara doğanın güçlerini –güneş, hava ve suyu- en iyi proleter doktorlar olarak kullanmayı öğretmek vardır.

sözleriyle ifade eder.⁸³

Riordan, sosyal hayatın her alanını saracak biçimde özellikle gençlere yönelik olarak onları suçtan, fuhuştan, alkolden uzak tutarak toplumsal hayata katılımlarını sağlamayı sporun bir diğer işlevi olarak sunar. Ayrıca Marx'ın halkın afyonu olarak tanımladığı dinden gençleri uzak tutarak yalnızca ideolojinin yönlendirici güç olacağı bir ortam hazırlamanın da bir aracı olarak kullanılmıştır. Çok etnik yapılı sosyalist rejimlerde, var olagelen hem dini hem de geleneksel kimi ön yargıların kırılarak, özellikle kadınların sosyal hayata katılımında da sporun etkinliği önem taşımıştır.⁸⁴

Çalışmanın asıl konusunu oluşturan sporun ulusal kimlik ve milliyetçilik bağlamıyla doğrudan ilişkili olan bir diğer işlev, özellikle çok etnikli veya çok uluslu bir toplumda, toplumun entegrasyonunun sağlanmasıdır. Spor, entegrasyon sürecinde dil, din, kültür, ulus gibi olgulardan bağımsız bir şekilde ortak bir payda yaratır ve birliktelik yaratılması istenen gruplar arasında kaynaşma olanağı sunar. Sporun birleştirici gücü çok uluslu ve genç devletler tarafından etkin biçimde kullanılabilir. Farklı etnik grupların yerel sporlarının, asimilasyonun sert olmaması adına bir geçiş süreci niteliğinde teşviki, fakat asıl olarak modern sporlar

---

⁸² Metin Kılıç ve Mahir Aslan, “Sovyet Toplumunda Sporun Rolü”, **Tarih Okulu Dergisi**, Mart 2016, Yıl: 9, No:24, s. 197.

⁸³ Akt. James Riordan, “The Impact of Communism on Sport” *The International Politics of Sport in the Twentieth Century*, Ed. James Riordan, Arnd Krüger, Taylor & Francis e- Library, 2014, s. 53.

⁸⁴ A.e., s. 55.

etrafında birleştirilerek sağlanacak bir entegrasyon ile halkların modernizasyonu söz konusudur.

Toplumda şemsiye bir kimlik altında entegrasyonu sağlanan ve “modernleştirilen” halkı ve daha önemlisi sosyalist iktidarı temsil eden sporcular, elde edecekleri uluslararası spor başarıları ile ülkelerine tanınırlık ve prestij kazandırma fırsatı bulabilirler. Tanınma meselesi yeni kurulmuş devletlerin uluslararası arenada kabul görmesi bakımından önemlidir. Bu anlamda sosyalist rejime sahip ülkenin, dolayısıyla siyasal sistemin, ideolojinin ve liderin temsilcisi olan sporcuya önemli bir misyon yüklediği görülür.

2.1.2. Faşist Rejimlerde Sporun İşlevleri

Faşizm bir ırkın diğer ırklardan üstün olduğuna dair bir inanç yaratarak hareket eder. Ötekilerden daha üstün olduğunun somut bir göstergesi olarak beden, faşist devletlerde her zaman ön planda tutulmuştur. Üstün ırkın temsilcisi olarak kendini gören söz konusu devlet, yapacağı güç gösterisini, ırkının sahip olduğu fiziksel güç ile özdeşleştirir. Bu anlamda Nazi Almanyası örneğinde üstün Aryan ırka özgü ideal bir fiziksel tip ortaya konulduğu görülür. Bir kısmı genetik yollarla aktarılan saç, göz ve ten rengi gibi özellikler olmakla beraber; kaslı, güçlü ve sağlıklı olma gerekliliği faşist devletlerde sporun ırkın ideal tipinin inşası için önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

Yukarıda faşizmin teorik bir dayanaktan ziyade duygusal temellere dayalı bir ideoloji olduğu belirtilmişti. Hitler’in “*hayat zayıf filozoflar tarafından değil, güçlü adamlar tarafından korunacaktır*” sözü bu durumu tasdikler niteliktedir.⁸⁵ Biyolojik faktörler ön planda tutulmakta olup toplumsal tartışmalar sosyal Darwinizm üzerinden gerçekleşmiştir. Sosyal Darwinizm’in kendini en bariz gösterdiği alan ise şüphesiz beden politikaları ve bununla ilişkili olarak spor politikalarıdır.

Totaliter rejimlerdeki spor politikası içerisinde yer alan “insan inşası”nın fiziksel boyutu faşizm içerisinde daha önemli bir yer işgal eder. Mussolini’nin beden

---

⁸⁵ Akt.: Girginov, a.g.e., s. 33.

eğitmenlerini “*biyolojik mühendisler ve insan makinesinin kurucuları*” olarak nitelendirmesi ve onlara bu görevi atfetmesi bu durumu açıklar niteliktedir.⁸⁶ Benzer biçimde faşist temellere oturtulan spor politikalarının çıkış noktası olarak ele alabileceğimiz Mussolini İtalyası’na atıfta bulunarak, faşizmin, İtalyan halkını politik ve fiziksel anlamda “iyileştirmenin” aracı olarak spor ve egzersizin kullanıldığını, bunu yaparken asıl vurgulanması gereken noktanın bireysel bir iyileştirmeden ziyade ırkın bir bütün olarak kitlesel biçimde gelişimi olduğunu söylemek mümkündür.⁸⁷

Sosyalist rejimlerle ortak biçimde, halkı fiziksel olarak orduya ve savaşıma hazırlamak, önleyici sağlık hizmeti niteliğinde sporu sağlıklı olma amacıyla kullanmak, dolaylı olarak iş gücünün verimini artırmak, ilerleyen dönemlerde uluslararası temsile yönelik amaçlar faşist devletlerin spor politikasının öncelikleri arasında olmuştur. Daha geniş çerçevede ise tüm bu amaçlar toplumsal homojeni yaratma, bir entegrasyon sağlama ve spora eşlik eden propaganda çalışmalarının da desteğiyle ulusal kimliğin inşasına hizmet etmiştir. Denilebilir ki fiziksel kültür, ideolojinin empoze edilmesine yönelik bir araç olarak kullanılmıştır. Fakat bu durum bedenın arka planda kaldığı anlamına gelmez. Belirtilen ve bir devlet için kritik olan alanlara hizmet etmekle beraber, faşizmin spor politikasının bir “vücut heykeltıraşlığı” olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.⁸⁸

Hem sağ hem sol totaliter rejimlerin spor politikalarında, totaliter olmalarından kaynaklı olacak biçimde en ayırt edici husus kitle olgusudur. Sosyalist rejimlerde veya faşist rejimlerde sporun işlevleri birçok noktada kendi aralarında ortak olmakla beraber birçok demokratik veya otoriter rejimde de sporun aynı doğrultuda kullanılabileceğini görmek mümkündür. Fakat totaliter rejime dair bu noktada vurgulanması gereken nokta, totaliter iktidarın devamlılığının sağlanabilmesi için bu politikalar aracılığıyla kitlenin desteğinin kazanılması ve iktidarın meşruiyetinin artırılması amacıdır. Nitekim sportif faaliyetlerle başlatılan gençler, kadınlar veya işçiler arasındaki spor örgütlemelerindeki bir adım sonrasına ilişkin hedef, onların

---

⁸⁶ A.y.

⁸⁷ Patrizia Dogliani, “Sport and Fascism”, *Journal of Modern Italian Studies*, 2000, C.5, No:3, s. 327.

⁸⁸ Mosse, a.g.e., s. 168.

fiziksel aktivitelerinin kontrol edilmesi ve nihayetinde onları kitle örgütlerine dönüştürmektir.⁸⁹

2.2. Kitle ve Kitlese Sporlar

Totaliter rejimlerdeki temel nesne olan kitle, spor alanında, hem beraberinde fanatizmin getirdiği taraftar kitlesi ile hem de doğrudan kitle sporları ile örtüşmektedir. Hannah Arendt, iktidarı elinde tutan totaliter rejimlerin, bu iktidarını sürdürmeye ve hayatta kalmaya devam edebilmeleri için kitle desteğine dayandıklarının ve bu destek sayesinde hükmettiklerinin altını çizer.⁹⁰ Buna bağlı olarak totaliter hareketlerin, sınıflardan veya başka çıkar sahibi gruplardan daha üst bir oluşum olup, bunların tümünü kapsayacak biçimde kitleleri hedeflediğini söylemek mümkündür.

Kitle, belirli koşullar yaratıldığında ortaya çıkan, kendini meydana getiren bireylerden farklı özelliklere sahip bir oluşumdur. Bireylerin ayrı ayrı sahip oldukları bilinç, bu koşullar altında ortadan kaldırılarak, o andan itibaren kitle bütünsel olarak belirli bir hedefe yönlendirilir.⁹¹ Ayrı ayrı bireylerin odaklarını belirli ve tek bir hedefe yönlendirmek, onları kontrol etmeyi ve onların desteklerini kazanmayı kolaylaştırır. Bir totaliter yönetimin ihtiyacı bu şekilde kontrol edilerek meydana getirilen “kolektif ruh”tur. Kolektif ruh, totaliter hareketin doğması ve bu sayede totaliter iktidarın hayatta kalabilmesi için gerekli olandır. Bu kolektivite içinde asimile olan birey, artık totaliter iktidar tarafından ideolojik çerçevede kolaylıkla yönlendirilebilir.

Kitle içerisinde asimile edilmiş olan bireylerin hem asimilasyonu sürecinde hem de sonrasında gereken harekete geçirme gücü için propaganda devreye girer. Propaganda kitlese yönetim içerisinde merkezi bir konumda yer alır. Totaliter propaganda, uluslararası spor etkinliklerinde, ev sahibi devletin spor organizasyonlarında yabancı ülkelere veya kimi totaliter rejimlerde yabancı ülkelerdeki belirli hedef kitlelere veya kitleye dâhil edilmek istenen sınıflara yönelik

---

⁸⁹ Dogliani, a.g.m., s. 328.

⁹⁰ Hannah Arendt, **Totalitarizmin Kaynakları / 3, Totalitarizm**, Çev. İsmail Serin, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018, s. 37.

⁹¹ Gustave Le Bon, **Kitleler Psikolojisi**, Çev. Elif Kanur, İstanbul, Say Yayınları, 2019, s. 27.

gerçekleştirilen propagandaları da içerir. Bunun yanında sporcuların kendilerine ve taraftarlara yönelik, rejimle ve rejimin pekiştirmek istediği ulusal kimlikle bütünleşmeleri kapsamında da propaganda söz konusudur.

Totaliter propaganda, totaliter beyin yıkama olgusunu beraberinde getirir.⁹² Fakat kitleleri örgütleme ve harekete geçirmenin yalnızca beyin yıkama veya kitleleri meydana getiren ve yönlendirilecek olan bireylerin “cehaleti” sayesinde olduğu söylenemez. Kitleler, totaliter hareketlerin uydurduğu kurguyu kendi deneyimleriyle uyumlu bularak bu kurguya, dolayısıyla totaliter partiye ve öğretilerinin kendisine sadıktırlar.⁹³ Bu sadakat sayesinde istenilen kolektif ruh meydana gelir.

Sol totaliter rejimlerde Marksist öğretisi çarpıtılarak, adeta güçlü bir yol gösterici olarak kullanılır. Kitleyi mobilize etmek için teorik bir temel sunar ve totaliter iktidar, Marksizmin temel öznesi olan sınıfları bu teorik temel doğrultusunda, ideolojinin çıkarları etrafında örgütleyerek totaliter hareketlere ivme kazandırır. Sağ totalitarizmde ise rejimler arasında ortak ve Marksizm gibi bir temel öğreti bulunmaz. Bu nedenle faşist hükümeti iktidarda tutabilmek ve devamlılığını sağlayabilmek için odak, lider ile lidere ve ideolojiye bağlılıklarına ihtiyaç duyulan kitlelerin inancı olmuştur. Kitleler de sol totaliter rejimlerdeki gibi sınıfları değil Nazizm’de olduğu gibi ırkları merkeze alarak örgütlenirler. Ne var ki totaliter hareketler için kitlelerin sınıf merkezli mi yoksa ırk merkezli mi örgütlendikleri, ortak bir çıkar olması gerekmeksizin kendilerini hangi ideolojiye dayandırdıkları kritik bir ayrım değildir.⁹⁴ Bunun yerine sayılar ve sorgulamadan kabullendikleri inanç ve değerler söz konusudur.

Başarılı totaliter hareketlerde, kitleleri meydana getiren bireylerin bu harekete katılması için bireysel çıkarları söz konusu olmamalıdır. Aksi halde hareketin misyonu bitmiştir. Burada belirtilmesi gereken, bireysel çıkarlar bir kenara bırakılmışken hareket içerisindeki bireylerin motivasyonlarının canlı tutulabilmesi gerekliliğidir. Bu motivasyon, totaliter rejimin öne sürdüğü ve hareketin başlangıç noktasını oluşturan

---

⁹² Arendt, a.g.e., s. 97.

⁹³ Peter Baehr, “The 'Masses' in Hannah Arendt's Theory of Totalitarianism”, **The Good Society**, 2007, C.16, No:2, 2007, s. 13.

⁹⁴ Arendt, a.g.e., s. 46.

olgunun kişileri tatmin etmesi ve kendilerini bununla bütünleştirerek bir kimlik haline getirmelerine bağlıdır. Buna bağlı olarak totaliter hareket, kitle içerisindeki bireylerin sadakatini ister ki sürekliliğini sağlayabilsin. Böylece totaliter rejim altında yetiştirilen ve onu temsilen bir başarı kazanan sporcunun başarısının, kendi kişisel başarısı olmasından çok totaliter iktidarın ve ideolojinin başarı olarak adlandırılması bu noktada değerlendirilmelidir. Nitekim “*bir insan kendisi için mükemmellik iddiasında bulunma konusunda ne kadar az haklıysa; ulusunun, dininin, ırkının veya kutsal davasının mükemmel olduğunu iddia etmeye o kadar çok hazırdır*”.⁹⁵ Bu yatkinlik, totaliter rejimin ihtiyaç duyduğu kitlelerin bir araya getirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Kitleler kültürlü, eğitilmiş, eğitimsiz ayrımından bağımsız bir şekilde tüm sosyal ve entelektüel araçlardan “atomize edilmiş” ve “yalıtılmış” bireylerden oluşur. Kitle hareketine dâhil olduktan sonra bireysellikleri dışarıda kalmıştır. Artık “uyumlu” ve “fanatik” bireylerdir.⁹⁶ Bireylerin diğer tüm kimliklerinden arınarak bir araya gelmesi ve ortak amaç bir için hep birlikte ortak hareket etmeleri söz konusudur. Bunun inançla, tek önceliğin bu olduğu şeklinde yapılması, yani fanatizm, özünde rekabetçi olan fakat ofansif olmayan bir araç olarak sporda kendini çok açık biçimde gösterir. Spor, bu alanda kişisel çıkarları olmayan kitlelerin kendilerini özdeşleştirmeleri ve bunu radikal bir şekilde savunmaları için kolay ve ideal bir araçtır. Fanatik kitleler bir araya geldiğinde, onları totaliter rejimin propagandalarına açık hale getirir ve fanatizmlerini yönlendirilebilir kılar.

Arendt’in belirttiği üzere bir kitlesel örgütlenme ve kitlesel hareketin ortaya çıkması için öncelikle aşırı bireyselleşmenin meydana gelmesi gerekir.⁹⁷ Zira aşırı bireyselleşen ve toplumdan ayrışan bireyler ileriki aşamada kitleye kolaylıkla adapte olup, kitle içinde daha kolay asimile olacaklardır. Çünkü bireyler ayrışma ve bireyselleşme safhasına ulaştıklarında bir sonraki adımda kendilerinden uzaklaşmaya meyilli olurlar. “Ben” önemsizleşir ve bunun önüne geçirilen ortak bir nesne sunulur. Benliklerini bir kenara bırakmaya hazır olan bireyler bu nesneye odaklanır. Bunu birbirlerinden oldukça farklı olabilmekle birlikte, kendileri gibi ayrışıp

---

⁹⁵ Eric Hoffer, **Kesin İnançlılar**, Çev. Erkil Günür, İstanbul, Oldivo Yayınları, 2019, s. 29.

⁹⁶ Baehr, a.y.

⁹⁷ Arendt, a.g.e., s.54.

bireyselleştirilmiş ve sonra bir araya gelmiş kişilerle beraber bir kitle psikolojisi içinde yapmaları bu süreci kolaylaştırır. Bir anlamda kitlesel hareketlere katılımın kolaylığı, kişisel sorumlulukları en aza indirmesindedir. Bir yandan bakıldığında sorumluluk herkesin iken, diğer yandan hiç kimseninmiş gibi algılanmaya çok açıktır. Zira kişisel sorumluluklar ağır geldiğinde, “özgürlükten kurtulmak için” kitle içerisinde yer almak tercih edilir olmaktadır.⁹⁸ Kişisel özgürlükten vazgeçilmekte, totaliter iktidar tarafından tasarlanan özgürlüğe ulaşmak için kişiler gereken fedakârlıkları yapmaktadırlar. Bu fedakârlıklar elbette ki totaliter iktidarın hayatta kalabilmesine yöneliktir. Zaten bireysel özgürlüklerin totalitarizm için herhangi bir hükmü bulunmaz.

Vurgulanan kolektif ruhu oluşturabilmek ve toplumu kontrol altına alabilmek için totalitarizmde bir “*hayat tarzı*” inşa edilir.⁹⁹ Dolayısıyla başarılı totaliter rejimlerde toplumun her alanına nüfuz etmiş bir iktidar söz konusudur. Söz konusu nüfuz ise, totaliter ideolojinin kapsayıcılığına paralel olarak ilerleyen propaganda yoluyla cazibe yaratılmasıyla, bunun yetersiz olduğu durumlarda ise baskı ve şiddet yoluyla gerçekleşir. Bunlar aracılığıyla yaratılan ve örgütlenen kitlelerin kendi içlerindeki ve totaliter ideoloji ile uyumları ve birlikleri, totalitarizmin kendini dayandırdığı en temel meşruiyet aracı olarak karşımıza çıkar.¹⁰⁰ Nitekim her iktidarda olduğu gibi ve fazlasıyla, totaliter iktidar tarafından verilen çabaların önemli bir kısmı bu amaç doğrultusunda gerçekleşir: kendini meşru olarak topluma kabul ettirme ve onların kendisine olan bağlılık ve inancını sağlamlaştırma.

Her ne kadar yukarıda kitlelerin fedakârlık, inanç ve sadakati vurgulanmış olsa da totaliter iktidarın bu tekeli elinde tutmaya devam edebilmesi için terör olgusunu kullanacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir.¹⁰¹ Nitekim tüm toplumu kontrol altına almaya çalışan tek partili bir yönetim söz konusudur ve silah, şiddet tekeli tamamen kendisine aittir. Bunu kaybetmemek adına yönetim bu araçları kullanmaktan

---

⁹⁸ I.A.R. Wylie, “The Quest of Our Lives”, **Reader’s Digest**, Mayıs 1948, s. 2. Akt.: Eric Hoffer, a.g.e., s. 49.

⁹⁹ C. Friedrich ve Z. Brzezinski, **Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi**, Çev. Oğuz Onaran, Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Siyasi İlimler Serisi 7, 1964, s. 32.

¹⁰⁰ Halis Çetin, “Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Araçları”, **CÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2002 C.26, No: 1, s. 21.

¹⁰¹ Friedrich ve Brzezinski, a.g.e., s. 3.

çekinmez. Zira totalitarizm için “toplumsal rıza değil, toplumsal itaat; sivil ve özgür siyasal katılım değil, monist ve aktif boyun eğiş esastır.”¹⁰²

Bahsi geçen amaca ulaşmak için gerçekleştirilen tüm totaliter faaliyetlerin toplumun tümünü kapsayacak şekilde yayılmasına önem verilir. Zira iktidara geçen totaliter hareketin en temel girişimlerinden biri toplumun kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden inşası olacaktır. Bunun için gereken o toplumun tüm alanına ve her kademesine bu iktidarı yaymaktır.¹⁰³ Hayek’e göre, totaliter rejimin kendisini toplumun tümüne yayabilmesi için öncelikle liderin etrafında onu ve totaliter ideolojiyi tamamen gönüllü olarak kabul eden bir ekibin varlığını şarttır.¹⁰⁴ Buna göre doğrudan, gönüllü olarak, sorgulamadan totaliter disiplini kabul eden ve destekleyen bu ekibin yardımıyla gerek yumuşak gerekse sert güç kullanılarak halkın geri kalanında kabul sağlanmaktadır.

Totaliter rejimlerde iktidarın toplumun her köşesine nüfuz etmesi için kullanılan çeşitli araçlar bulunur. Resmî ideoloji; dil, simge ve mitoloji; eğitim, bürokrasi en temel araçlardan bazılarıdır.¹⁰⁵ Öyle ki hem sağ hem de sol totaliter rejimlerde içerikleri elbette farklı olmakla beraber şekli anlamda iktidarlarını koruyabilmek için sağlamaları gereken nüfuz ve meşruiyet bu araçlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Spor ise bu araçların hepsiyle geniş ölçekte ilişkisi bulunan ve hepsiyle gerçekleştirilmek istenen hedefe, antipatik olmayan ve nispeten ucuz yollardan ulaşabilmek adına ideal ve ortak bir alan sunar.

Totalitarizmde yapılan kitle vurgusu, spor alanında kitle sporlarına odaklanılmasını beraberinde getirir. Totaliter rejimin ihtiyaç duyduğu kolektivizm ve mobilizasyon, kitlelerin kontrolü ve yönetimlerini kolaylaştırdığı için iktidarın buna ihtiyaç duyduğundan bahsedilmiştir. Gereken mobilizasyonu sağlamanın en kolay ve ucuz araçlarından biri spordur. Yaşamın hemen her alanında iktidarın kontrolünün ve müdahalesinin olduğu totaliter rejimde, spor gibi etkin bir aracın da iktidarın tam kontrolünde olması kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak özellikle kitle sporlarının ön

---

¹⁰² Çetin, a.g.e., s. 20.

¹⁰³ Friedrich ve Brzezinski, a.g.e., s. 127.

¹⁰⁴ Hayek, a.g.e., s. 178.

¹⁰⁵ Çetin, a.g.e., s. 24-37.

planda olduğu görülmektedir. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, totalitarizmin ihtiyaç duyduğu kitlelerin kolektif ruh içinde birleşmeden önceki aşama olan aşırı bireyselleşme, sonraki aşamalarda istenmeyen bir durumdur. Nitekim bunun için yapılan asimilasyon çalışmaları itibariyle, bireysel sporlar totaliter iktidar tarafından – en azından bu amaç doğrultusunda ve ilk aşamada ¹⁰⁶- kitle sporları kadar teşvik edilmez. Örneğin SSCB’de 1920’li yıllarda uygulanan beden terbiyesi programı ile varılması istenen sosyal sonuçları arasında “*bireyselciliğin kolektif menfaatler için feda edilmesini öğrenme, yardımlaşma ve dayanışma prensiplerini kavrama*” çıktıları yer almaktaydı. ¹⁰⁷ Ayrıca istenen toplumsallık ve toplumsal dayanışmaya bağlı olarak müsabakaların bireyselliği ön plana çıkararak kolektif ruhu zedeleyebileceği gerekçesiyle, spor yarışlarına öncelik verilmemekteydi. ¹⁰⁸ Öte yandan ileride totaliter ideolojinin ve rejimin gücünü göstermek veya ideoloji gereği mevcut kitleyi artırma ve örgütlenmeyi sağlama gibi amaçlarla spor müsabakaları düzenlendiği, hem sağ hem de sol totaliter rejim örnekleri üzerinden ele alınacaktır.

Totaliter rejim altında desteği kazanılmak istenen hatta kazanılması gereken halk, Hayek’in deyiimiyle gerekli fikri yeterliliğe ulaşamadığı için rejimin istediği doğrultuda şekillendirilebilecektir. ¹⁰⁹ Herhangi bir fikri yeterlilik ölçütü söz konusu olmaksızın, zaten kullanılan propaganda ve terör araçları ile halkın istenilen doğrultuda şekillendirilmesi mümkündür. Yukarıda sıralanan meşruiyet araçları arasından şekillendirme olgusuna dair en doğrudan ve temelden gerçekleştirileceği meşruiyet aracı eğitimidir. Bunun da hem bedenen hem de zihinsel olarak gerçekleştirilmesine hizmet edecek biçimde beden eğitimi ön plana çıkmaktadır.

---

¹⁰⁶ Totalitarizmde spor yalnızca mobilizasyon ve kolektivizmi sağlamak veya kolaylaştırmak için kullanılmamaktadır. Sporun totaliter rejimlerdeki diğer işlevlerine ve buna bağlı olarak diğer bireysel veya kitlesel sporların ne şekilde kullanıldığına ileride değinilecektir.

¹⁰⁷ Marina Fomina, “Sovyetler Birliğinin İç ve Dış Politikasında Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü (1917 – 1940)” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), YÖK Ulusal Tez Merkezi, 2009, s. 38.

¹⁰⁸ A.e., s. 45.

¹⁰⁹ Hayek, a.g.e., s. 180.

2.3. Yumuşak Güç Aracı Olarak Spor

Güç, içerisinde bulunulan konjonktüre bağlı olarak değerlendirilmesi gereken ve buna bağlı olarak niteliğinin değişip dönüşebildiği bir olgudur. Uluslararası ilişkiler disiplinde güç, merkezi bir konumda yer almakla beraber özellikle realist teoride uluslararası aktörlerin nihai hedefi olarak ele alınır.¹¹⁰ Joseph S. Nye tarafından başkalarının davranışlarını istenilen doğrultuda etkileyebilme ve istenen çıktılara ulaşabilme kapasitesi olarak tanımlanan “güç”ün, bu kapasitenin kullanılabilmesi için çeşitli araçlara sahip olduğu da vurgulanmaktadır.¹¹¹ Buna göre istenilen sonuçlara ulaşabilmek için başkalarının davranışlarını bu doğrultuda etkileyebilmek askeri ve ekonomik araçlarla zor kullanarak mümkün olabileceği gibi, Nye’ın kavramsallaştırdığı şekilde ikna ve cazibe yoluyla yani “yumuşak güç” ile de mümkündür.

Yumuşak güç, bir aktörün istediği sonuçlara ulaşabilmek için, bir başka aktörün de aynı sonuçlara ulaşmak istemesini sağlamak, yani başkalarının tercihlerini şekillendirebilmeyi, böylece nihai çıktılar üzerinde bir etki oluşturabilmeyi ifade eder.¹¹² Bu etki, ekonomik ve militer araçlar ile baskı ve zorlama olmadan; fikirler yoluyla çekicilik kazanarak, cazibe ortamı yaratarak ve ikna ederek gerçekleştirilir.¹¹³

Halkın, iktidarın ve liderin gücü ile rejimin meşruiyetine ikna edilmiş olmasının, totaliter rejimlerin totaliter olarak nitelendirmelerinin temel kriterlerinden biri olduğu söylenebilir. Fakat bunu Nye’ın tanımladığı yumuşak güç olgusunun altına yerleştirmek elbette ki mümkün değildir. Aksine totaliter rejimler, halkın desteğini kazanmak ve onları ikna etmek için esas ve yaygın olarak korku ve baskı ortamı oluştururlar. Buna ek olarak kitle iletişim araçlarının tamamen kontrol edilmesi aracılığıyla nispeten yumuşak gücün araçlarıyla uyumlu bir ilerleme söz konusu olmaktadır. Denilebilir ki totaliter rejimler, yarattıkları şiddet ve terör ortamında

---

¹¹⁰ Bkz: Morgenthau, Akt.: Mehmet Ali Tuğtan, “Güç, Anarşi ve Realizm”, **Küresel Siyasete Giriş – Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler**, Ed. Evren Balta, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s. 119-120.

¹¹¹ Joseph S. Nye, **Soft Power – The Means to Success in World Politics**, New York, Public Affairs, 2004, s. 2.

¹¹² A.e., s. 5.

¹¹³ Joseph S. Nye, “Soft Power: the origins and political progress of a concept”, **Palgrave Communications**, 2017, s. 2.

özellikle kendini uluslararası arenayla uyumlu hale getirme, destek kazanma ve bir anlamda kabul görme çabası içerisinde yumuşak güç araçlarına başvurumaktadırlar. Bu noktada yumuşak gücün hem iç politikada halka yönelik hem de dış politikada diğer devletlere ve yabancı halklara yönelik olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Bir hükümetin dış politikasının yumuşak güç olarak nitelendirilebilmesi için bunun diğer devletlerce meşru karşılanması ve kabul görmesi elzemdir. Aksi takdirde uygulanan bir politikanın, o devletin, diğer devletler nezdindeki yumuşak gücünü azaltıcı bir tesir yaratması ve politik ilişkileri olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olacaktır. Özellikle bu çalışmada yer alan totaliter rejim örneklerinde, üç iktidarın da yürüttüğü politikaları sebebiyle uluslararası arenada yalnızlaşması söz konusu olmuştur. Bu şartlar altında devletler herkesçe meşru görülen ve hepsini ortak paydada bir araya getiren bir alan olarak sporu, en ideal yumuşak güç araçlarından biri olarak kullanmışlardır. Aktükün'ün belirttiği üzere, spor tarih öncesinden bu yana bütün toplumlarda birbirinden bağımsız olarak fakat benzer biçimlerde ortaya çıkmıştır.¹¹⁴ Bu durum tüm toplumların ortak bir paydada toplanabilmesi için spora etkin bir misyon yüklemektedir.

Nancy Snow bir devletin yumuşak güç olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle o ülkenin, küresel medyadaki haberleri yönlendirebilecek çoklu iletişim kaynaklarına erişebilmesi ve bu sayede küresel medyayı etkileyebilme kapasitesine sahip olması gerektiğini ifade eder.¹¹⁵ Bunun yanında kültür ve değerlerin küresel değerlerle uyumlu olması gerektiğini ve son olarak ülkenin yerel ve uluslararası davranışları ile ülkenin güvenilirliğinin artışı vurgulamaktadır.¹¹⁶ Bir rejimin totaliter olmasının kriterlerinden biri olarak medya ve kitle iletişim araçları üzerindeki tam kontrolünün söz konusu olduğu ifade edilmişti. Bununla ilişki olarak denilebilir ki totaliter rejimlerin kitle iletişim araçları üzerindeki kontrolü küresel medyayı etkilemekten nispeten uzak olup iç politikada propaganda aracı olarak daha etkindir. Zira Snow'un altını çizdiği küresel kültür ve değerlerle uyumluluk, rejim tipleri ve

---

¹¹⁴ İlker Aktükün, "Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları", *Cogito*, No: 63, 2010, s. 11.

¹¹⁵ Nancy Snow, "Rethinking Public Diplomacy in the 2020s", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Ed: Nancy Snow and Nicholas J. Cull, New York, Routledge, 2020, s. 5.

¹¹⁶ A.y.

buna bağılı olarak uygulanan iç ve dış politikaları ele alınan totaliter rejimler açısından söz konusu olmamaktadır. Bu noktada totaliter rejimlerin sporu etkin olarak kullanma çabası devreye girer.

Özellikle uluslararası spor müsabakaları, hem kitlesel iletişim araçlarına erişme kapasitesi anlamında hem de ev sahipliği söz konusu olduğunda diğer devletler ve halkların doğrudan o ülkeyi gözlemleyebilme imkânı açısından önem taşır. Ayrıca bir devletin bir uluslararası spor organizasyonuna katılması, özellikle de ev sahipliği yapması, o devletin diğer devletlerce tanındığının ve uluslararası arenaya kabul edildiğinin bir göstergesidir.

Uluslararası aktörler, küresel politikaları yönlendirebilmek ve uluslararası arenayı yönetebilmek, bu sayede kendi çıkarları doğrultusundaki çıktılara ulaşabilmek adına yabancı aktörlere, yabancı kamuya kendini ifade edebilmek, pozitif bir imaj yaratarak onlardan destek ve meşruiyet kazanmak ve yumuşak gücünü artırmak için devletten halka ya da halktan halka ilişki inşası kurmak üzere kamu diplomasisi ¹¹⁷ faaliyetlerine önem verirler.

Sporun bu şekilde bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanılmasının iki uçlu etkisinden söz etmek mümkündür. Kamu diplomasisi aracılığıyla dış dünyadan alınan destek ve yaratılan meşruiyet sayesinde bir devlet kendi halkından da destek ve meşruiyet kazanma şansını artırır.

Kamu diplomasisi, iki kutuplu Soğuk Savaş döneminin yerel ve küresel düzeyde yoğun ideolojik propaganda çalışmalarının mevcudiyetiyle paralel olacak şekilde popülerlik kazanmıştır. Propaganda kavramının pejoratif algısının karşısında, ideolojik çalışmaların daha meşru bir çerçevede yürütülmesi için geliştirilen bir yöntem olduğu Kurtuluş tarafından ifade edilmektedir. ¹¹⁸ Propagandanın totaliter rejimdeki kritik konumuna bakıldığında, bunun etkisinin artırılması amacıyla etki alanı genişletilmek suretiyle meşru bir zemine yerleştirilmesi elbette ki istenilen bir

---

¹¹⁷ Kamu diplomasisi, yumuşak gücü artırmaya yönelik bir araç olarak kullanılmakta olup kimi zaman birbirleri yerine kullanılıyor olduğu da görülmektedir. Fakat Nye, kamu diplomasisini yumuşak gücün kaldırıcı olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular.

¹¹⁸ Begüm Kurtuluş, “21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansması”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), YÖK Ulusal Tez Merkezi, 2014, önsöz.

durumdur. Bu ise spor üzerindeki kontrolün ve spor organizasyonlarına katılımın önemini artırmaktadır. Nitekim spor ve diplomasi ortak olarak yeryüzünde çok sayıda insanın hayatına etki etme kapasitesine sahip araçlardır.¹¹⁹ Bir totaliter rejimin hedefinin ise mümkün olduğunca çok sayıda insanı kitlesel olarak arkasında toplamak olduğu ifade edilmişti. Bu hedef doğrultusunda meşru şiddet tekelinin sınırlarını aşabilen bir totaliter rejimin, spor diplomasisini bir yumuşak güç aracı olarak kullanması iktidarın perspektifinden büyük kolaylık sağlamaktadır.

2.4. Totaliter Rejimler Perspektifinden Uluslararası Spor

Organizasyonları

Bir aktör, hedef kitleye kendi fikirlerini benimsetip istediği şeyi onların da istemesini ve onların kendi istediği doğrultuda hareket etmelerini sağlamak amacıyla sert (sopa) ve yumuşak güç (havuç) araçlarını kullanır.¹²⁰ Havuç- sopa yaklaşımının bu tanımı totaliter bir rejimin yaklaşımını ifade eder denilebilir. Bir yandan tehdit unsurları yani sopanın varlığı kendini hayatın her alanında hissettirirken diğer yandan iktidarın fikirlerinin benimsenmesinin sağlanması için havuç devreye sokulmaktadır.

Cain, “...spor birçok yönden havuç ve sopadan daha etkili bir dış politika aracı olabilir” der.¹²¹ Bu ifade hem iç politika hem de dış politikada uluslararası spor organizasyonlarında somut bir karşılık bulmaktadır. Uluslararası spor organizasyonlarında yer almak, bir devlet için realist paradigmanın hâkim olduğu uluslararası ilişkilerde, etkinliği dünya savaşları ve nükleer silahlanma gibi gündemlerin yanında nispeten arka planda kalmış gibi görünmektedir. Buna rağmen kendine içkin pozitif algısı itibariyle önemli bir dinamik olarak etkinlik gösterir. Bu

---

¹¹⁹ Geoffrey Allen Pigman ve J. Simon Rofe, “Sport and Diplomacy: an Introduction”, **Sport in Society**, C.17, No:9, 2014, s. 1095.

¹²⁰ Joseph S. Nye, **Soft Power, The Means to Success in World Politics**, New York, Public Affairs, 2004, giriş.

¹²¹ Jim Cain, “Hoop Diplomacy”, Diplomasi üzerine 2. Hague Konferansı’ndaki konuşmasından alınmıştır, Hollanda, 18-20 Haziran, Akt: Stuart Murray, “Sport Diplomacy Origins, Theory and Practice”, New York, Routledge New Diplomacy Studies, 2018, s. 63.

pozitif algının ve yumuşak güç olarak cazibe yaratıp bu sayede destek kazanma kapasitesinin yarattığı cazibe, spora yapılan yatırımı artırmaktadır.

Uluslararası spor organizasyonlarında yer almanın bir devlet için diğer devletler nezdinde tanınmasının bir ifadesi olduğu yukarıda belirtilmişti. Hem spor müsabakalarında elde edinilen başarılar sayesinde hem de gerek yurtdışına giden temsilcilerin sundukları profil ile gerekse ev sahipliği söz konusu olduğunda ev sahibi şehrin ve halkın doğrudan ülkeyi temsil ettiği durumda ilgili devlet, dünyanın geri kalanına kendini tanıtmak istediği biçimde gösterme fırsatı elde eder. Uluslararası arenada pozitif bir imaj yaratan devlet, bu sayede ulusal düzeyde de meşruiyetini artırır.

Bu çalışmanın özünü oluşturan ulusal kimlik inşası bağlamında bakıldığında uluslararası spor organizasyonları, milliyetçilik duygularının perçinlendiği bir platformdur. Ulusların arasında söz konusu olan sportif rekabet, biz ve öteki kavramlarını somutlaştırır. Ulusal kimlik yaratmak ve bunu güçlendirmek, söz konusu kimliğin bir sporcuda veya takımda somut karşılığının bulması sayesinde kolaylaşır.

Milliyetin beden bulmuş hali olarak işlev görev milli takımlar ve sporcular sayesinde inşa edilen ulusal kimlik ile, kitlesel bir etki sağlayarak, totalitarizmin ihtiyaç duyduğu sosyal kontrol de somatize¹²² edilir.¹²³ Bu sosyal kontrolün iki boyutundan söz etmek mümkündür. İlk olarak spor aracılığıyla hem iş gücünün hem de halk sağlığının kontrol altına alınması hem de halkın beden eğitimi ile disipline edilmesi ve ideolojinin empoze edilmesi yoluyla zihnen bir kitle kontrolü söz konusudur. Bu sayede fizik kültür ve beden eğitimi aracılığıyla söz konusu milletin sahip olması gereken ve spor ve beden eğitimi aracılığıyla elde edileceği ileri sürülen fiziksel ve zihinsel idealler yoluyla ideal bir ulusun inşası hedeflenir. Öte yandan yumuşak güç ve uluslararası spor organizasyonları söz konusu olduğunda, yukarıda belirtildiği üzere, gerçekleştirilmesi gereken ulusun inşası somutlaştırılarak hem iç

---

¹²² Bunun anlamı aslında direkt bu amaca yönelik olarak alınmamış gibi görülen aksiyonların dışı vurumunun, kendini somut olarak gösterdiği biçimin sosyal kontrol olmasıdır.

¹²³ Barbara Keys, "The Body as a Political Space: Comparing Physical Education Under Nazism and Stalinism", **German History**, C.27, No:3, s. 396.

politikada motivasyon ve meşruiyet artırılmakta hem de dış politikada kendini ve gücünü gösterme yoluyla ötekine karşı biz yaratmaktadır.

Uluslararası spor organizasyonlarının yumuşak gücü artırmaya yönelik bir kamu diplomasisi faaliyeti olduğu açıktır. Bu noktada denilebilir ki milli sporcular adeta birer diplomat gibi devleti, milleti, ilgili ideolojiyi, rejimi ve lideri temsil eder. Temelde yer alan amaç ise uluslararası arenada istenilen doğrultuda bir yönelim yaratabilmektir.

Merkel, uluslararası spor organizasyonlarında görünür olmanın önemini, kamu diplomasisinin hedefleriyle paralel olacak biçimde ifade etmektedir.¹²⁴ Buna göre uluslararası spor organizasyonları,

İç politikada aşağıdaki hedefleri içerir: Ulus inşası sürecine katkıda bulunma; ulusal gurur sağlama; sosyo ekonomik ve politik sistemin ve yapının devamlılığını sağlama; sosyal uyumu teşvik etme, gelir oluşturma; kentsel ve ekonomik gelişim projelerini başlatma veya hızlandırma; sosyal, eğitim ve kültür politikaları ve fırsatları yaratma ile onları uygulama; kısa süreli oyalama ve dikkat dağıtma.

Dış politikada ise, uluslararası tanınırlık kazanma; olumlu imaj oluşturma; propaganda ve halklar arası ilişki inşası fırsatı yakalama; dış politikayı genişletmek ve diplomatik ilişkilere katkı sağlama amaçlarını içerir.

Diplomatik ilişkilerin diğer alanlarda pek olası görünmediği durumlarda ve ortaklık kurmak veya bir araya gelme konusunda istekli olmayan taraflarca dahi spor aracılığıyla diplomatik ilişkiler geliştirmek daha mümkün olmaktadır.¹²⁵ Nazi Almanyası, Stalin dönemi Sovyetler Birliği ve Kuzey Kore örneklerinde söz konusu devletler hem iç hem de dış politikadaki duruşları ve sahip oldukları ideolojiler itibariyle uluslararası arenayla uyumsuz bir görünüm sergilediler. Diğer uluslararası aktörlerle askeri ihtilafın olduğu, ekonomik ve diplomatik ilişkilerinin sınırlı olduğu bu devletler, yukarıda ifade edilen amaçlar doğrultusunda uluslararası etkileşimlerini artırmak amacıyla spor diplomasisinden faydalandılar. Spor ve sporcular apolitik bir görünüm sergilediklerinden dolayı yabancı aktörler tarafından tehdit olarak

---

¹²⁴ Udo Merkel, "International Sport Events and the Two Koreas", **The Roudledge Handbook of Sport in Asia**, Edt: Fan Hong & Lu Zhouxian, Roudledge, Taylor & Francis Group, New York, s. 209.

¹²⁵ James Riordan, "The Impact of Communism on Sport", **The International Politics of Sport in the Twentieth Century**, Edt.: James Riordan & Arnd Krüger, E&FN Spon, New York, s. 57.

algılanmamaktadırlar. Bu nedenle spor kamu diplomasisi için ideal bir kanaldır. Fakat bütün spor organizasyonlarının ilgili devletlerin politik yörüngelerine derinlemesine gömülü olduğu ve bu doğrultuda etkin biçimde kullanıldıkları unutulmamalıdır.

Uluslararası spor organizasyonlarının en geniş çaptaki örneği Olimpiyat Oyunları olmakla beraber SSCB ve Kuzey Kore ulusal düzeyde düzenledikleri organizasyonlar ile kapılarını yabancı devletlere açarak spor aracılığıyla açıkça kamu diplomasisi faaliyeti sergilemişlerdir.

2.4.1. Proletarya Enternasyonalizminin Sportif Aracı: Spartakiadlar

Spartakiadlar, burjuvazinin güdümündeki Olimpiyat Oyunları'na sosyalist bir alternatif olmak üzere adeta proletaryanın olimpiyatları olacak şekilde SSCB liderliğinde düzenlenmeye başlanan spor organizasyonlarıdır. İlk kez 1928 yılında Moskova'da düzenlenen Spartakiadların, aynı yıl Amsterdam'da düzenlenen "burjuva" Olimpiyatları'nı bir nevi dengeleme amacı güttüğü görülür. Başlangıçta "evrensel işçi olimpiyatları" ¹²⁶ niteliğinde kurgulanan Spartakiadlarda, organize edilmeye başlandığından itibaren işçi sınıfının gücü ön planda tutuldu. Bu "proleterya olimpiyatlarında" esas olarak enternasyonalizm vurgusu hakimdi. Riordan, müsabakalarda Batılı hükümetler tarafından işçi atletlerin önüne birtakım zorluklar çıkarılmış olduğunu belirtirken, buna rağmen yabancı ülkelere oldukça geniş katılım olduğunu altını çizer. ¹²⁷ Nitekim bu şartlar altında geliştirilen ve gerçekleştirilen Spartakiadların düzenlenme amacı, sosyalist olan ve olmayan rejim altında yaşayan işçi sınıflarını spor aracılığıyla örgütleyerek Marksist- Leninist ideoloji doğrultusunda dünya devrimine giden süreci hazırlamaktı.

Bu spor organizasyonu, temelde kitlesel bir fizik kültürünün inşası ve bunu takiben kitlelerin örgütlenmesini amaçlar. Buna bağlı olarak Spartakiad aracılığıyla

---

¹²⁶ James Riordan, "The Sports Policy of the Soviet Union, 1917- 1941", **Sport and International Politics The impact of Fascism and Communism on Sport**, Edt. Pierre Arnaud ve James Riordan, Taylor & Francis e-Library, 2003, s. 70.

¹²⁷ A.y.

“ait olma ve kitlesel olarak ilerici ve aktif bir toplumun parçası olma”¹²⁸ duygusunun inşası, toplumsal mobilite ve dolayısıyla kitlenin iktidarca kontrol edilebilirliği sağlanmaktaydı. Spartakiadın, milletlerarası bir rekabet ortamı olmanın çok ötesinde, spor müsabakalarında elde edinilen başarıların işçi sınıfının hem fiziksel hem de moral olarak bir dünya işçi devrimine hazır olduklarının bir gösterisinin yapılacağı bir ortam olacak biçimde tasarlandığının altının çizilmesi bu noktada önem taşır.

Spartakiadlar, açılış ve kapanış törenlerinde yer verilen ideolojik propaganda çalışmaları ve özellikle kitlesel oyunlar ile “burjuva” Olimpiyatları’ndan açıkça ayrılmaktaydı. Bunun yanında gerçekleştirilme amacına uygun olacak biçimde Spartakiadlarda yansımaları bulan “dünya proletaryası” ile “dünya burjuvası” arasındaki “savaş” da dikkat çeken bir husustu.¹²⁹

SSCB siyasetinde Lenin’in etkisinin kalkmasıyla beraber ortaya çıkan, Troçki’nin temsil ettiği sol muhalif kanat ile Stalin’in önderliğinde merkeziyetçi bir tavır takınan iki kanat söz konusuydu.¹³⁰ Bu ikilik toplumsal ve siyasal hayatın her alanına ilişkindi. Bu durumda ülkenin spor politikalarına olan yaklaşımlar da bu iki ayrı yaklaşımın etkisinde olacaktı. Nitekim bu iki eğilim arasında siyasal hayatta ön plana çıkan ismin Stalin olmasıyla birlikte Spartakiadların işlevleri arasındaki önceliklerin de değişmesi kaçınılmaz oldu.

Stalin’in “tek ülkede sosyalizm” teorisi itibarıyla gösterdiği milliyetçi eğilim kendine spor alanında doğrudan yer buldu. Önceleri enternasyonalizmin bir aracı olarak gerçekleştirilen bu spor organizasyonu, Stalin’in, sosyalizmin SSCB’de kurulabileceği savunusuyla beraber SSCB’yi temsil edecek bir platform olarak organize edilmeye başlandı. Özellikle 1936 yılında büyük tasfiyenin başlangıcı, rejimin spor politikasında da dönüşümü başlattı. Bu tarihten itibaren SSCB, spor organizasyonlarında vurguyu işçilerden alarak elit sporcuları ön plana çıkarmaya

---

¹²⁸ Reet Howell, “The USSR: Sport and Politics Interwined”, Comparative Education, C.11, No:2, 1975, s. 142.

¹²⁹ Riordan, a.g.m., s 70.

¹³⁰ İlker Aktükün, “Eski Sovyetler Birliği’nde Milliyetler Politikası ve ‘Yeni Dünya Düzeni’ Çerçevesinde Günümüze Yansımaları”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2002, s. 163.

başladı. Bunun anlamı bir sınıf bilincinin ve devrim amacının ötesine geçirilmiş bir ulusal kimlik meselesinin söz konusu olduğudur.

Spor aracılığıyla uluslararası arenada görünür olma, kabul görme ve güç gösterisi yapabilme amacıyla etkin bir araç haline getirilen Spartakiadlar, bir yandan doğrudan kendisi bu amaca hizmet ederken daha sonraki dönemlerde daha geniş kitlelere erişimin sağlanabileceği bir platform olan Olimpiyat Oyunlarına hazırlık niteliğinde SSCB'yi temsil edecek atletleri seçmek için kullanıldı.¹³¹ Daha önce “burjuva” olarak nitelenen Olimpiyat Oyunları'na dair, uluslararası sisteme kabul edildikten sonra bu yaklaşımın ve çabanın sergilendiği görülür.

Stalin iktidarındaki Sovyetler Birliği'nde sporun bir vatandaşlık görevi olacak biçimde inşa edilmesi kaçınılmazdı. Yine de çoğunluğun gönüllü olarak spor faaliyetlerine ve müsabakalarına katıldığı aktarılır.¹³² Bu gönüllülüğün inşasında ise yine totaliter iktidarın yoğun propaganda faaliyetleri etkinlik göstermiştir.

SSCB'nin hem uluslararası arenaya spor aracılığıyla dahil olmaya başladığı hem de bunu başlangıçta işçi sınıfından oluşan ve sınıf bilinciyle hareket eden sporcular üzerinden yaptığı, daha sonra ağırlığın elit sporculara verdiği ifade edildi. Yine de iktidar, spor politikasında gerçekleştirdiği bu dönüşümü, “*profesyonel sporun atletlerin sağlığına zarar verecek ve kapitalist toplumlara benzer biçimde kar ve yolsuzluk ruhuyla dolu*” olduğu gerekçesiyle yumuşatarak, ülkesini temsil eden atletlerin amatör olduklarını söylemeye devam etti.¹³³

---

¹³¹ Richard Arnold, “Sport and Official Nationalism in Modern Russia”, **Problems of Post-Communism**, C.65, No:2, 2018, s. 136.

¹³² Reet Howell, a.g.m., s.143

¹³³ A.y.

2.4.2. Kuzey Kore'nin Dışa Açılan Kapısı: Arirang Oyunları

Kim İl Sung'un "*Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin sporcuları ülkenin saygınlığını uluslararası müsabakalarda başarı elde ederek kanıtlamalı, göstermeli*"¹³⁴ düşüncesiyle uyumlu olacak şekilde Kuzey Kore, ülkenin imajını ve itibarını istediği yönde değiştirmek ve geliştirmek adına "Büyük Kitle Jimnastiği" veya "Arirang Sanatsal Performansı" olarak bilinen kitle oyunlarını organize etmeye başladı. Arirang Oyunları, adını Kore'nin marşı olarak kabul edilen, günümüzde hem Güney Kore'de hem de Kuzey Kore'de birliğin bir sembolü olarak söylenmeye devam eden bir Kore halk şarkısından alır. Arirang şarkısı, Kore'nin Japon işgalinde olduğu süre boyunca milli marş söylenmesinin yasak olduğu dönemde Kore'nin gizli milli marşı olageldi. Bu anlamda Arirang, emperyalist Japon yönetimi karşısında direnişin de bir sembolü haline geldi. Sonuç olarak bakıldığında içerisine spor, görsel sanatlar ve müzik dahil edilerek ülkeyi temsil edecek şekilde kurgulanan Arirang Oyunları'nın ismi ile hem geleceğe yönelik olarak Kore yarımadasının birleşmesi teması hem de geçmişte Japon işgalinden kurtuluşun yansıtıldığı temaların uyumu görünmektedir. 2002 yılında yapılmaya başlanan Arirang Oyunları'nda Kuzey Kore'nin hem kendini tanımladığı komünist kimliğine hem *Juche* ideolojisi ile ortaya koyduğu milliyetçi tavra hem de sporun küreselleşmesi konusundaki olumlu yaklaşımının izlerine rastlamak mümkün.

Kuzey Kore'deki jimnastik gösterileri, "*kar ve eğlence güdüleri tarafından yönlendirilmez ve bu etkinlikler metalaştırılamaz. Ayrıca sporun küresel altyapısının bir parçası değildir veya pazarlama ajansları, sponsorlar ve medyayla birlikte uluslararası bir yönetim organı tarafından yönetilmezler*".¹³⁵ Bu açıdan bakıldığında Kuzey Kore, liberal politikalar güdümündeki spor organizasyonlarına, kendi ideolojisi doğrultusunda bir alternatif geliştirmektedir. Arirang Oyunları'nın, Güney Kore ve Çin'in ortak ev sahipliğini yaptığı 2002 FIFA Dünya Kupası'nın olduğu yıl düzenlenmeye başlaması bunun bir göstergesidir. Ayrıca kitlesele jimnastik

---

¹³⁴ Craig LaTouche, "More Than Just a Game: The Politics of Domestic and International Sport in North Korea" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015, s. 56.

¹³⁵ Udo Merkel, "Sport and Physical Culture in North Korea: Resisting, Recognizing and Relishing Globalization", *Sociology of Sport Journal*, 2012, s. 514.

gösterilerinin ve sporun totaliter iktidarın kontrolü altında olduğunun, devlet dışı bir erkin güdümünde olmasının mümkün olamayacağını vurgusu yapılmaktadır.

Arirang Oyunları, dünyanın en büyük stadyumu olan Rungrado 1 Mayıs Stadyumu'nda ¹³⁶ “Kore tarzı kitle jimnastiği” olarak adlandırılan on binlerce sporcunun ve performansçının yer gösterisi ve on binlerce öğrencinin belli bir koreografi içerisinde değiştirdikleri kartlar ile ülkenin tarihi ve çağdaş profili, başarıları, manzaraları, Kim İl Sung ve Kim Jong İl'in yani totaliter liderlerin portreleri, militer gücü ve sloganları yansıttığı gösterilerden oluşuyordu. Kitle oyunlarında yer alan performansçıların maddi bir ödeme almaksızın gönüllü olarak katıldıkları bilinmektedir. ¹³⁷ Kim Jong İl, Arirang oyunlarının merkezinde yer alan Kore tarzı kitle jimnastiğini “yüksek ideoloji içeren, sanatsal kalite ve jimnastik becerilerinin bir arada olduğu, kapsamlı fiziksel jimnastiğin karma bir biçimi” olarak tanımlamıştır. ¹³⁸

Juche politikasına ilişkin bir “ritüel” görevi gören Arirang oyunları vesilesiyle, “olağanüstü bedensel disiplin” aracılığı ile halkın kalplerinin ve zihinlerinin totaliter iktidar tarafından şekillendirilmesi ¹³⁹ söz konusudur. Arirang oyunlarının bu işlevi onun bu çalışmada ele alınmasını önemli kılar. Bir totaliter rejim örneği olan Kuzey Kore'de halk üzerinde sağlanan totaliter kontrolün, temelinde ülkenin milliyetçilik politikalarının bir versiyonu olan *Juche* ideolojisinin olduğu ve yöntem olarak ise sporun seçildiği, Arirang Oyunları'nda doğrudan görünmektedir.

FIFA, Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu gibi küresel sivil toplum kuruluşları tarafından organize edilen spor müsabakalarına aktif olarak katılan Kuzey Kore'nin, diğer yandan bunlara bir alternatif getirme çabası içerisinde kendi ideolojisiyle harmanlanmış fizik kültür

---

¹³⁶ Rungrado 1 Mayıs Stadyumu (May Day Stadium) , Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'ta yer alır. 150.000 kişilik kapasitesi ile dünyanın en büyük kapasiteye sahip stadyumu olma özelliğini taşır. Adını 1 Mayıs İşçi Günü'nden alan stadyumun açılışı 1 Mayıs 1989'da yapıldı.

¹³⁷ David P. Terry ve Andrew F. Wood, “Presenting *Juche*: Audiencing North Korea's 2012 Arirang Mass Games”, **Text and Performance Quarterly**, C.35, No: 2-3, s. 194.

¹³⁸ “Mass gymnastic in Korea”, Foreign Languages Publishing House, Pyongyang, Korea, *Juche* 91, 2002, s. 7.

¹³⁹ Hyang Jin Jung, “*Jucheism* as an Apotheosis of the Family: The Case of the Arirang Festival”, **Journal of Korean Religious**, C.4, No:2, 2013, s. 93.

anlayışını yansıtacağı ve ülkesini, rejimini ve ideolojisini tanıtılabileceği bir spor organizasyonu oluşturduğu görünmektedir. Bu anlamda denilebilir ki Kuzey Kore küreselleşme, sosyalizm ve milliyetçilik arasındaki dengeyi spor arenasında kurmaya çalışmaktadır.

Merkel, kitlesel jimnastik oyunlarını tam bir Kuzey Kore fenomeni olarak adlandırmaktadır.¹⁴⁰ Gerçekten de oyunlarda küreselleşme ve yeniden birleşme temalarına Kore etnik milliyetçiliği çerçevesinde yer verilmektedir. Bir yandan küresel ve batı merkezli spor organizasyonlarına komünist bir alternatif geliştirmeye çalışılırken, diğer yandan ülkenin sınırlarını yabancılara açarak Kuzey Kore hakkında alternatif bir söylem oluşturulabilecek bir ortam hazırlanmıştır. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin politika dergisinde ifade edildiği üzere:

Arirang'taki her gösteri, Kore milletinin deneyimlediği tarihi gerçeklere ve bu deneyimlerle şekillenen halkın modern yaşam tarzına dayanır. Kitle oyunları, gerçekliği yaratıcılıkla kombinler ve Arirang güçlü bir epik başarıdır. Arirang ile dünya, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin hegemonyasıyla hararetle mücadele eden Kuzey Kore halkının karakterini görecektir.¹⁴¹

Arirang oyunları jimnastik, arka plan ve müzik olmak üzere üç temel bileşenden oluşur. Bu üç bileşen birbirini tamamlayıcı nitelikte olup verilmek istenen mesajların hedef kitleye iletilmesi için spor, görsel sanatlar ve müzik bir arada kullanılarak farklı duyulara aynı anda hitap edilir. Kitlesel jimnastik gösterileri sergilenirken arka planda liderlerin portreleri başta olmak üzere ülkenin milli değerlerinin yüceltildiği, bunun yanında Kuzey Kore'yi barışçıl ve Kuzey Kore halkının huzur içinde yaşadığı bir ülke olarak yansıtacak görseller ve sloganlar sürekli olarak değişerek yer alır. Bu gösterilere genel olarak Kore kültüründe önemli yer edinmiş geleneksel müzikler, sahnedeki duyguyu seyirciye daha yoğun geçirmek üzere eşlik eder.

---

¹⁴⁰ Merkel, a.g.e., s. 518-520.

¹⁴¹ Baekdoosan, Eylül 2009, s.1, Akt. Jung Woo Lee ve Alan Bairner, "The Difficult Dialogue: Communism, Nationalism, and Political Propaganda in North Korean Sport", **Journal of Sport and Social Issues**, 2009, s. 405.

Arirang'ın en önemli kısmını oluşturan jimnastik gösterileri artistik ve dansı andıracak hareketlerden ziyade gücün, dayanıklılığın ve enerjikliğin ön planda olduğu hareketlerden oluşur. ¹⁴² Okul çağındaki Kuzey Koreli çocukların fiziksel gelişimlerine yönelik olarak yüksek seviyede fiziksel yetenek gerektiren jimnastik hareketleri ve koreografiler oluşturulur. Bu sayede amaçlanan vurgu çerçevesinde bir güç gösterisi gerçekleştirilebilmektedir. Fiziksel gelişimin yanı sıra on binlerce ¹⁴³ performansçının yer aldığı bilinen bu gösterilerde senkronizasyon ve homojenlik totalitarizm kapsamında kritik önem taşır. Ayrıca yüz binlerce öğrenciden oluşan arka plandaki “yaşayan ekran”daki ¹⁴⁴ görsel performans için kitlesel senkronizasyon aynı öneme sahiptir.

Burnett, kitle oyunlarının konusunun Kuzey Kore milliyetçiliği olduğunu açıkça ifade eder. ¹⁴⁵ Buna göre sergilenen performansların, ülkenin İkinci Dünya Savaşı sonrası Japon işgalinden kurtuluşunu temel alan geçmişine, askeri ve sivil başarılarını temel alan şimdiki zamana ve Kore Yarımadası'nda birleşme umudunu temel alan ve arzulanan biçiminin yansıtıldığı geleceğine odaklanarak teatral biçimde kurgulandığı belirtilir. Abrahamian'ın ifadesiyle Arirang Oyunları “90 dakikalık bir gösteriyi sığdırılan resmi ulusal bir anlatı”dır. ¹⁴⁶

Arirang'ta gösteriler “Ulusal Arirang”, “Askeri Öncelikli Arirang”, “Mutluluk”, “Birleşme” ve “Arkadaşlık” temaları olmak üzere beş perdeden oluşur. ¹⁴⁷ Bu temalar içerisinde dans, müzik, spor performansları ve arka planda görsel performanslar sergilenir. Denilebilir ki iktidarın ulusal ve uluslararası arenada kendini nasıl göstermek istediği konusundaki önceliklerini bu alanlar oluşturur. Kuzey Kore, ulus olarak bir bütün ve güçlü; askeri anlamda nitelikli, güçlü ve olası bir savaşa karşı hazır; halkının mutluluk, refah ve huzur içinde; aynı yarımadada aynı millet fakat ayrı

---

¹⁴² “Mass gymnastic in Korea”, s. 12.

¹⁴³ A.e., s. 32.

¹⁴⁴ Rudiger Frank, “The Arirang Mass Games of North Korea”, **The Asia-Pacific Journal**, C.11, No:2, 2013, s. 1.

¹⁴⁵ Lisa Burnett, “Let Morning Shine over Pyongyang: The Future-Oriented Nationalism of North Korea's “Arirang” Mass Games”, **Asian Music**, C.44, No:1, University of Texas Press, 2013, s. 4.

¹⁴⁶ Andray Abrahamian, “Are the Arirang Mass Games Preparing People for A Chinese Path?”, 38 North, A Publication of the Stimson Center, 2012, Erişim: 2.03.2022, [Are the Arirang Mass Games Preparing People for A Chinese Path? \(38north.org\)](http://38north.org)

¹⁴⁷ Frank, a.g.e., s .8-9.

iki devletin birleşmesine yönelik istekli; hükümet politikalarının uluslararası ilişkilerde barışçıl olduğu mesajlarını sanat ve spor aracılığıyla Arirang oyunlarında iletmek istemekte, bunun için çalışmaktadır.

Stalin'in güdümünde seyri değişen Spartakiadlarda da gözlemlenen, spor organizasyonlarında arka planda yer alan milliyetçi politikalarından yukarıda söz edildi. Bununla paralel olacak biçimde, Kuzey Kore Kitle Oyunları'nın hem kuruluşunda hem de süreç içerisinde uygulamasında da milliyetçilik ön plandadır. Burnett bu noktada milliyetçi nüvelerin geniş yer tuttuğu Kitle Oyunları'nın kuruluşunun arkasında yer alan harekete geçirici gücün Stalinist totalitarizm olduğunu ileri sürer.¹⁴⁸

2.4.3. 1936 Berlin Yaz Olimpiyatları: Nazi Olimpiyatları

1931 yılında, Almanya henüz demokratik rejim altında bir ülke iken Berlin, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından 1936 Yaz Olimpiyatları'na ev sahipliği yapacak şehir olarak seçildi.¹⁴⁹ Bu seçim kararından yaklaşık iki yıl sonra Hitler ve Nazi Partisinin iktidara gelişi ve gerçekleşen rejim değişikliği, Berlin'in Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapacak olmasına ilişkin boykotları beraberinde getirdi. Nitekim 1896 yılından bu yana gerçekleştirilen Olimpiyat hareketine yüklenen, "Olimpik Hareketi etkileyecek ayrımcılığın her türlüyle mücadele etme" misyonu ile Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak olan Nazi Almanyası'nın doğrudan ve açıktan en sert biçimiyle yaptığı ayrımcılık politikaları çatışma içerisindeydi.¹⁵⁰ "Spor ve sporcular üzerinde her türlü politik ve ticari suistimale karşı çıkma" misyonu ise totaliter bir rejimin spor ve sporcular üzerindeki en geniş hakimiyete sahip olduğu gerçeğinin yanında gerçeklikten uzak kalmıştı.¹⁵¹

Totaliter bir rejim olarak Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin kurduğu, Hitler liderliğinde faşist iktidarın uluslararası arenada pek kabul gördüğü ve dış

---

¹⁴⁸ Burnett, a.g.m., s. 5.

¹⁴⁹ Almanya, yapılmaya başlandığı 1896 Olimpiyatları'ndan bu yana tüm Olimpiyat Oyunlarında yer almıştır.

¹⁵⁰ International Olympic Committee, "IOC Mission", erişim: 22.04.2022, <https://olympics.com/ioc/mission>

¹⁵¹ A.y.

dünyayla bütünleşmiş olduğu söylenemez. Böyle bir ortamda Nazi Almanyası siyasi değerler ve dış politika aracılığıyla sağlayamadığı yumuşak güç gösterisini spor diplomasisi yoluyla sağlamaya çalışmıştır.

Bu şartlar altında Nazi Almanyası'nın bu denli geniş çaplı ve barışın temel tema olduğu uluslararası bir organizasyona ev sahipliği yapacak olması, kendisinin de barışçıl olduğu ve uluslararası değerlere önem verdiğini ve bunların sürdürülmesine katkıda bulunduğu, diğer uluslara karşı dostane ve dünyanın geri kalanıyla uyum içerisinde bir devlet olduğu gibi bir görüntü sunabilmesi adına önemli bir fırsattı. Bu sayede, yurt içinde gerçekleştirilen yoğun meşruiyet propagandalarının yanında yönetimin kendisinin ve ideolojisinin dünya çapında diğer uluslar nezdinde de meşrulaştırılması söz konusu olabilecekti.

Hitler iktidara gelmeden çok kısa süre öncesine kadar modern Olimpiyat Oyunları'nın Aryan ırkına karşı Yahudiler ve Masonlar tarafından gerçekleştirilen bir komplo olduğunu söylemişti.¹⁵² İktidara geldikten sonra ise Olimpiyat Oyunları aracılığıyla gerçekleştirebileceği propagandaların ve zaten uyguladığı faşist spor politikaları ile geliştirip güçlendirmek istediği Aryan ırkının gücünü tüm dünyaya gösterme ve bu sayede meşruiyet kazanma potansiyelinin farkına varan totaliter lider bu fırsatı kaçırmadı. Hitler bu alanda alınabilecek maksimum verimi almak üzere ilk spor belgeseli olan "*Olympia*" belgesel filmini çekti. Denilebilir ki, bunu yalnızca Olimpiyat Oyunları'na katılan devletler nezdinde değil, duyurabildiği kadar geniş kitlelere duyurabilmek için üzerinde denetim kurmak suretiyle, iktidara ve onun faşist politikalarına hizmet etmek adına sinema sektörü spor üzerinden dâhil ve teşvik edilmiştir.

Spor farklı kültür, siyasi değer ve ideolojiye sahip uluslar ve devletleri ortak bir paydada bir araya getirerek onlara kendilerini ifade etme ve diyalog kurma fırsatı yaratan önemli bir araçtır. 1936 Berlin Olimpiyatları'nın kendisini bu amaçlar için kullanmanın yanında Almanya, hedeflediği doğrultuda kendini daha geniş kitlelere duyurabilmek, istenilen biçimde uluslararası arenada görünür olabilmek adına hem ilk

---

¹⁵² David Clay Large, "Hitler's Games: Race Relations in the 1936 Olympics", **German Historical Institute London Bulletin**, C.29, No:1, 2007, s. 8.

kez televizyonda canlı yayın gerçekleştirdi hem de buna ilişkin film yapılmasını teşvik etti. *Olympia* filmi daha sonraki spor yayıncılığı çalışmalarına öncü olmuş bir film olmakla beraber sanat mı, belgesel mi yoksa propaganda mı olduğu tartışmalarına yol açtı.¹⁵³ Olimpiyat Oyunları'nın kendisinin doğrudan propaganda aracı olduğu şüphe götürmez bir meseledir, *Olympia* filmi ise bu propagandaya doğrudan hizmet etmiştir. Nitekim filmin çekimi sırasında yönetmen Riefenstahl'a faşist iktidar tarafından doğrudan destek ve teşvik sağlandığı bilinmektedir.¹⁵⁴

Ari Alman ırkının kökenlerini Antik Yunan'a dayandıran Nazi iktidarı, bu teorisini Olimpiyat Oyunları'na ve çektiği *Olympia* filmine de taşımıştır. Bu, Antik dönemde ilk kez gerçekleştirilmeye başlanan Olimpiyat Oyunları geleneğinin Berlin'e uzandığının bir ifadesidir. Bunun anlamı ise Almanya'nın tarihsel olarak dünya değerleriyle bütünleşmiş olduğunu göstermektir. Öte yandan Aryan ırkına ait bedenler, Antik Yunan'daki "beden idealizasyonu"na paralel olarak sıkça yer verilen çıplak ve güçlü beden imgelemelerinin devamı olarak sunulmuştur.

Olimpiyat Oyunları'nda doğrudan politik mesajların verilmesinin en mümkün olabileceği bölümler açılış törenleridir. Ev sahibi ülkenin kendi kültürel ve ideolojik arka planı ile donatılmış gösteriler, kendi halkına ve özellikle katılımcı devletlere hitap eder. Hem Alman hem de diğer bazı ülkelerden sporcuların geçiş törenindeyken Nazi selamı vermelerine filmde açık olarak yer verilmiştir. Öte yandan stadyumdaki geniş seyirci kitlesinin de toplu olarak Nazi selamı verdikleri sahnelerde, halkın tek vücut olduğu vurgusu yer alır. Nitekim tarihsel süreçte bedenin esin kaynağı olduğu mekânsal düzenlemelere bakıldığında, Roma amfiteatrlarının, seyircilere biçilen rol ve onların konumlandırılmaları da bireyselliklerinden ziyade kitleselliği ön plana çıkaracak biçimde tasarlanmış olduğu örneği¹⁵⁵ *Olympia* filminde de benzer olarak işlenmiştir. Seyircilerle ilgili yer verilen bu sahnelerin Hitler rejiminin halkın desteğini alarak iktidarda kaldığına, bir diktatörlükten ziyade meşru bir lider olduğuna yönelik verilmek istenen bir mesaj olduğu görülür.

---

¹⁵³ Arkadiusz Włodarczyk, "Olympia by Leni Riefenstahl – Propaganda, Documentary or Art?", **Studies in Sport Humanities**, 2016, s. 36-40.

¹⁵⁴ Mehmet Ozan Gülada, "1936 Berlin Olimpiyatlarında Spor Yayıncılığının Propaganda Amaçla Kullanımı: Olympia Filmi Üzerinden İnceleme", **TRT Akademi**, C.4, No:8, 2018, s. 332.

¹⁵⁵ Richard Sennett, **Ten ve Taş**, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul, Metis Yayınları, 2018, s. 77-78.

Mandell, Nazi Olimpiyatları'nı, "*şeytani bir siyasi rejim*" olarak totaliter Nazi Almanyası'nın kuruluşunun önemli bir parçası olduğunu ifade eder.¹⁵⁶ Buna göre açıktır ki hem Olimpiyat Oyunları'nın kendisi hem de bunun beyaz perdeye yansıtıldığı *Olympia* filmi propaganda araçları olarak kullanılmıştır. Uluslararası bir organizasyon ve barış vurguları yer alsa da özünde rekabetçi bir platform olan Olimpiyatlarda bir yandan dış dünyaya gövde gösterisi yapılması diğer yandan da edinilen başarıların Nazi ideolojisi üzerinde inşa edilmek istenen ulusal kimliğin güçlenmesi hedeflenmiştir.

Spor organizasyonlarının politik olmayan bir oluşum gibi görünmesinin ardında daha rahat yer bulabilen siyasi nüveler, onun propaganda aracı olarak kolaylıkla kullanılmasını sağlar. Özellikle ulusal kimlik inşası ve milliyetçiliğin merkezde yer aldığı Olimpiyat Oyunları, Nazi iktidarınca kaçınılmaz olarak bu ulusal kimlik ve milliyetçilik üzerinden fakat temel olarak totaliter ideolojinin sağlamlaştırılması amacıyla kullanılmıştır. *Olympia* filmi üzerinden konuya bakan Mandell, "*akılsız, erkeksi fiziksel gücün güzelleştirilmesinin totaliter ideolojinin bir parçası ve onun destekleyicisi*" olduğuna dikkat çeker.¹⁵⁷

Sağ ve sol totaliter rejimlerde sporun işlevleri ve iktidarı güçlendirmeye hizmet edecek biçimde nasıl spor politikaları geliştirildiği incelendi. Totaliter rejimlerde iç ve dış politikada meşruiyetin spor aracılığıyla inşasının altı çizildi. Sporun sağ ve sol totaliter rejimlerdeki işlevlerinin, aralarındaki keskin ideolojik ayrıma rağmen ne denli paralellik gösterdiği görüldü. İki farklı totaliter rejim arasındaki en keskin konulardan biri olan ve ilk bölümde ele alınan milliyetçilik ve ulusal kimlik meselesi içerisinde, bu devletlerin spor politikalarına bakıldığında mevcut zıt tutuma rağmen, spor söz konusu olduğunda bu paralelliğin sürdüğü görülecektir. Bilhassa sporun ideolojiden bağımsız biçimde milliyetçiliğe ve ulusal kimlik inşasına hizmet etmeye ne denli uygun bir alan olduğu örneklerle sunulacaktır.

---

¹⁵⁶ Richard D. Mandell, *The Nazi Olympics*, The Macmillan Company, New York, 1971, s.23, Akt.: Michael Mackenzie: "From Athens to Berlin: The 1936 Olympics and Leni Riefenstahl's Olympia", *The University of Chicago Press*, Vol.29, No.2, 2003, s. 305.

¹⁵⁷ A.y.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOTALİTER REJİMLERDE MİLLİYETÇİLİK VE ULUSAL KİMLİK İNŞASINDA SPOR

3.1. Sporun Ulusal Kimlik İnşasındaki Rolü

Ulus, bilinçte çizdiği sınırlarla bir aidiyet ve “kendinden” olmayı ötekileştirmeyi beraberinde getiren bir olgudur. Bir ulusa duyulan aidiyet, her şeyden önce bu ulusun var olduğuna dair duyulan inancı gerektirir. Zira ulus ezeli ve ebedi bir gerçeklikten ziyade tarihte yeni sayılabilecek ve “hayal edilmiş topluluklar”dır.¹⁵⁸ Yine de bu inanç ve inandırılış, o ulusun ezeli ve ebedi olduğu üzerine kuruludur.

Kendini bir ulusa ait hissedenlerin, kendi kimliklerini bu ulus üzerinden tanımlayanların, hayatları boyunca aynı kimliği paylaştıkları diğer üyeleri tanıma fırsatı bulmasının imkânsız olduğu aşikârdır.¹⁵⁹ Hatta o kişiler hakkında, bu kimliği taşıdıklarına olan genel bir varsayımına bağlı imgeleme dışında bir fikir sahibi olunması da imkânsızdır. Fakat bu, bir ulus altında birlik olmayı, en azından buna olan inancı engellemez.

Totaliter iktidarın ihtiyaç duyduğu kitleleri mobilize etme, bireylerin diğer kimliklerinden sıyrılarak kitle içerisinde ortak bir üst kimlik içerisinde asimile olmalarına bağlıdır.¹⁶⁰ Bu asimilasyon, birlik ve bütünlüğü sağlayabilmenin; bir üst kimliğin benimsenmesinin ve hatta bu kimliğin savunulmasının bir aracıdır. Ulus olmak, bireylerin bir ulusal kimlikle bütünleşerek kitleselleşmesi, totalitarizmde istenen mobilizasyonu sağlamak için gereken en kritik araçlardan biri olarak görülür. Yine aynı amaç doğrultusunda kullanılan ve bu esnada diğer birçok amaca da hizmet eden spor politikaları ise ulus olmayla doğrudan paraleldir. Riordan’ın ifadesiyle

¹⁵⁸ Bkz.: Benedict Anderson, **Hayali Cemaatler**, İstanbul, Metis Yayınları, Çev. İskender Savaşır, 2020

¹⁵⁹ A.e., s. 24.

¹⁶⁰ Hannah Arendt, **Totalitarizm**, Çev. İsmail Serin, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018, s. 125-126.

“Güçlü bir ulusal devlet inşası için toplulukları teşvik etmekte devlete spordan daha iyi ne yardım edebilir?”¹⁶¹ Dolayısıyla ulusal kimlik vurgusunun, totaliter iktidarın çıkarları doğrultusunda ideal bir vurgu olduğunu, bunu inşa etmek için de sporun ideal bir araç olduğunu söylemek mümkündür.

Fiche, totaliter bir iktidarın bireyleri önce atomize edip daha sonra onları kitle içine dâhil edip mobilize etmesiyle uyumlu bir biçimde, bireylerin bir bütüne dâhil olmaması halinde gerçeklikten uzak olduklarını iddia eder.¹⁶² Bu anlayışa göre, özgürlükçülükten uzak olmakla beraber, bireyin özgürlüğünün gerçekleşebilmesinin ancak bir bütün olarak milletle özdeşleşmesine bağlı olduğu ifade edilir. Fiche’in milliyetçilik anlayışının, totalitarizmdeki beyin yıkamaya ve böylece kolay yönetilebilecek olan kitlelerin yaratılmasına paralel bir anlayış olduğu görülmektedir.

Eric Hobsbawm, görece yeni bir olgu olan “ulus”un, dolayısıyla milliyetçiliğin “icat edilmiş gelenekler”le bağlantısına dikkat çeker.¹⁶³ Buna göre ulusun, adeta “toplumsal mühendislik” uygulamaları ile icat edilmiş gelenekler aracılığıyla inşası söz konusudur. İstenen “ulusal özdeşleşme”nin sağlanabilmesi için hem içeride ulusa karşı hem de ulusun içerideki bütünlüğünü güçlendirecek olan “öteki”ne karşı uygulanacak olan politikalar, onları “biz” yapacak değerler ve o değerleri somutlaştıracak faaliyetlere ihtiyaç duyar.

Spor, hem ulusal birlik yaratmak amacıyla birbirleriyle pek ortak paydası olmayan bireyleri ortak bir paydada bir araya getirmenin, hem de bu sayede içeride yaratmış olacağı birliği uluslararası arenada göstermek ve böylece “biz” ve “öteki”ni daha somut biçimde yaratmanın önemli bir aracıdır. Bunu eğitim, sağlık, kültür ve siyaset gibi yaşamın ve yönetimin diğer alanları ile doğrudan ilişkilendirilebilmesi ve yüksek mobilizasyon kapasitesi sayesinde gerçekleştirir. Bu bağlamda spor, doğrudan insanlara farklılık hissi veren ve böylelikle kendilerini ve diğerlerini

---

¹⁶¹ James Riordan, “The Impact of Communism on Sport”, **Historical Social Research**, C.32, No:1, 2007, s. 111.

¹⁶² Ümit Özkırmı, **Milliyetçilik Kuramları**, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2017, s. 35.

¹⁶³ Eric Hobwbawm, **Geleneğin İcadı**, Çev: Mehmet Murat Şahin, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006, s. 17.

sınıflandırmalarını sağlayan bir kimlik aracı olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁴ Bu yalnızca sağ totaliter rejimlerdeki ırka bağlı ideoloji doğrultusunda, örneğin Alman olan ve olmayanlar biçiminde bir ayrım değil, aynı zamanda sol totaliter rejimde ileri sürülen Marksist ideoloji doğrultusunda sınıf ayrımının uluslararası boyuta taşınarak daha geniş çapta bir “biz” yaratmanın bir aracı olarak da düşünülmelidir. Yine de sol totalitarizmde de bu birliğin yalnızca işçi sınıfı için olmadığı; ayrıca örneğin Sovyetler Birliği’nde, birlik içerisinde de bir ulusal özdeşleşmenin olduğu ve bunun için çaba gösterildiği görülür. Bu, “homo sovieticus” yani birçok yönden ideal bir Sovyet insanı yaratma çabasıdır.

Brentin ve Cooley, milliyetçilik ve kimlik çalışmalarında ulusun “hayali bir topluluk” olarak kabul edildiği anlayışa göre sporun bunu somutlaştırdığını ve bir ritüel oluşturarak ulus kavramına katkıda bulunduğu yönünde bir fikir birliği olduğunu belirtir.¹⁶⁵ Spor, multidisipliner bir alandır. Farklı disiplinler de sporun çeşitli düzeylerde kimlikler yaratmaktaki rolü ve bu kimlikleri yeniden üretmedeki etkinliği üzerinde hemfikirdirler. Bairner, benzer biçimde, sporun belirli kimliklerin inşası için belki de en etkin ve önemli alanın spor olduğunu, sporun birçok insanın ulusal kimliğinin inşasını ve devamında yeniden üretimini sağladığını ifade eder.¹⁶⁶

Spor, ulusal kimliğin yeniden üretimini, gündelik düzeyde sporun hem medya hem de iktidarlarca görünürlüğü sayesinde gerçekleştirir. İktidar, ideolojisi doğrultusunda günlük rutinleri ve halkı veya kitleleri gündelik hayatta maruz bıraktığı, bu sayede geliştirdiği alışkanlıklarca kontrol etmeye çalışır. Spor, bu amaç doğrultusunda özellikle de “gündelik milliyetçiliğin” ve ulusal kimliğin yeniden inşası için somut bir araç olarak kullanılır. MacLean’ın belirttiği üzere, “...sporun gündelikliği ve her yerde bulunabilmesi kimliği inşa eder ve onu işaret eder.”¹⁶⁷ Arnold, ulusun somut bir ifadesi ve onun yeniden üretimini sağlayacak bir araç olarak

---

¹⁶⁴ Bkz. Jeremy MacClancy, “Sport, identity and Ethnicity”, Oxford, 1996, s. 2, Akt.: Dario Brentin ve Laurence Cooley, “Nationalism and Sport A Review of the Literature”, **Studies on National Movements**, 2015, s. 3.

¹⁶⁵ A.e., s. 1.

¹⁶⁶ Alan Bairner, “Sport, Nationalism, and Globalization European and North American Perspectives”, **State University of New York Press**, New York, 2001, s. 1.

¹⁶⁷ Malcolm MacLean, “Embodied Nation: Sport, Masculinity, and the Making of Modern Laos”, by - Simon Creak, **The International Journal of the History of Sport**, C.35, No:11, 2018, s. 1208.

sporun “*bireylerin aynı anda hem tüketip hem de ulusal kültürü oluşturabilecekleri*” bir fırsat sunduğunun altını çizer.¹⁶⁸

George Orwell, uluslararası spor karşılaşmalarını sembolik bir savaş olarak tanımlamıştır. “*Uluslararası düzeyde spor açıkça savaşı taklit etmektedir*” tanımı Orwell’a aittir.¹⁶⁹ Böyle bir tanım uluslararası sporun ulusal kimlikten ayrı düşünülmemeyeceğini bir kez daha onaylamaktadır. Arnold, Orwell’ın yorumunu bir adım öteye götürerek, sporun, benliği diğerleriyle karşılaştırma kapasitesi anlamında savaştan bile daha çok somut ölçü sunduğunu ifade eder.¹⁷⁰ Michael Billig, kendi milletinden bir sporcuya ilişkin olarak “*...bir yabancidan daha hızlı koştuğunda veya daha yükseğe zıpladığında zevk alıyorum. Neden, bilmiyorum.*”¹⁷¹ diyerek, sporun kendine içkin doğası itibarıyla ulusal özdeşleşme sağladığını göstermektedir. Kellas da birçok ülkede milliyetçi davranışın en popüler formunun, kitlelerin milli takımlarını desteklerken yoğun duygularının olduğu spor alanının olduğunu belirtmiştir.¹⁷²

Sporun kendine içkin bu duyguları harekete geçirici özelliği, siyasi iktidarca yönetimin ideolojisi doğrultusunda etkin biçimde kullanılabilir. Ulusal kimlik inşası bakımından bakıldığında, milli bayramlar, katılım gösterilen veya ev sahipliği yapılan uluslararası spor organizasyonları “*ulusal sembollerin, kamusal performanslarla törensel olarak*” sergilendiği ve böylece ulusal aidiyetin adeta güncellendiği platformlar olarak kullanılmaktadır.¹⁷³ Milli bayramlar, o ulus için önemli tarihsel kırılmaların veya gelişmelerin yaşandığı belirli tarihlerin, halk üzerinde kurulmasına önem verilen kimliğin diriliğini koruması amacıyla, kişilerin bu kimliği hatırlatacak sembollere maruz bırakıldığı günlerdir. Bu noktada önemli olan ise, bu organizasyonlarda varılmak istenen amaç için genellikle beden eğitimi ve spor gösterilerinin tercih edildiğidir. Bu ise iktidarın, ulusal kimliğin ve milliyetçiliğin

---

¹⁶⁸ Richard Arnold, “Nationalism and Sport: A Review of the Field”, **Nationalities Papers**, 2010, s. 1.

¹⁶⁹ George Orwell, “The Sporting Spirit”, **The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell: In Front of Your Nose 1945-1950**, Ed. Sonia Orwell ve Ian Angus, Martin Seeker & Warburg, 1968, s. 41.

¹⁷⁰ Arnold, a.g.e., s. 4.

¹⁷¹ Michael Billig, **Banal Milliyetçilik**, Çev. Cem Şişkolar, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2002, s. 145.

¹⁷² James G. Kellas, *The Politics of Nationalism and Ethnicity*, Basingstoke, United Kingdom: Macmillan, 1991, Akt. Alan Bairner, a.g.e., s. 17.

¹⁷³ Bkz. Jon E. Fox, “Consuming the nation: Holidays, sports, and the production of collective belonging”, **Ethnic and Racial Studies**, C.29 No:2, 2006, s. 220-224.

yeniden üretilmesi için kullandığı beden ve spor politikasının bir örneğidir. Buna ilişkin olarak Edensor, ulusal performansın en güçlü biçiminin sporda bulunabileceğini söyler.¹⁷⁴

Spor aracılığıyla gerçekleştirilen ulusal birlik ve aidiyetin yanı sıra, spor “milliyetçiliğin karanlık yüzünün” ortaya çıkmasına da uygun bir alandır. Bairner, oluşturulan biz ve öteki olgusu ve bunun içerisindeki özdeşleşme ve dışlamaya paralel olarak gelişen rekabetin bir sportif karşılaşmadan öte, sahip olunan ve atfedilen ulusal kimlikler arasındaki bir rekabet olması dolayısıyla uluslararası spor müsabakalarda kimi hilelerin görülebildiği ve hatta kimi zaman bunun resmi olarak gerçekleşebildiğini belirtir.¹⁷⁵ Orwell da bu noktada, sporun nefret, kıskançlık, övünme ve şiddet yönlerine vurgu yapar. Dahası sporu “*kurşunsuz savaş*” olarak tanımlar.¹⁷⁶ Orwell sporun öfke ve şiddet yönünü ele alırken, burada oyunculardan ziyade taraftarların ve seyircilerin davranışlarına yer verir. Spor müsabakalarında ortaya çıkan, seyircilerdeki olumsuz davranışın arkasında “*koşmanın, zıplamanın ve bir topa vurmanın ulusal erdem testleri*” olduğuna dair bir inancın varlığının altını çizer.¹⁷⁷

Taraftarların “iyi huylu” biçimde ulusal birlikteliklerini kuvvetlendirmelerini sağlayan veya “saldırgan” biçimde adeta savaşı başka yollarla yürütmeye yönelik tavırlarıyla sporu kullanmaları mümkündür.¹⁷⁸ Her iki durumda da kaçınılmaz ve yoğun bir spor ve milliyetçilik bağı bulunur. Bu bağlamda spor, ulusal kimi ritüellerin, milliyetçilik savunusu kapsamına doğrudan dâhil edilmeden gerçekleşebildiği “meşru arena” olarak görülür.¹⁷⁹ Taraftarların veya seyircilerin içeride birlik beraberlik, dışarıya karşı da kitlesel olarak saldırganlık içeren tavırlarında yer alan fanatizmi spor kadar harekete geçirebilecek bir başka olgunun savaş olduğu ifade edilir.¹⁸⁰

---

¹⁷⁴ Tim Enderson, **National Identity, Popular Culture and Everyday Life**, Berg, New York, 2002, s. 78.

¹⁷⁵ Bairner, a.g.e., s. 17.

¹⁷⁶ Orwell, a.g.e., s. 42.

¹⁷⁷ A.y.

¹⁷⁸ Bairner, a.g.e., s. 17.

¹⁷⁹ Brentin ve Cooley, a.g.e., s. 5.

¹⁸⁰ Bkz. Fox, a.g.e., s. 227.

Bir ulusun üyeleri arasındaki birlikteliğin ve hatta ulusun kendisinin “hayali” olduğu tezi yukarıda belirtilmişti. Takıma ve dolayısıyla millete bağlılıkları dışında belki de hiçbir ortaklıkları olmayan insanlar, uluslarını ve kendilerini temsil ettiklerine inandıkları ortak ve milli bir amaç için “uyumlu bir kolektif” oluştururlar.¹⁸¹ Ortak noktalarının bir imgeden ibaret olduğu bu kitlenin büyük bir uluslararası spor faaliyetlerinde ulusal birlik ve beraberlikleri somutlaşmaktadır: “*Hayali cemaatler, atletizm pistinin terasında daha gerçekçi bir hale geliyor.*”¹⁸² Sahada doğrudan fiziksel mücadele veren sporcular ise bu hayali cemaatlerin doğrudan temsilcileri olmaktadır. Hobsbawm’ın ifadesiyle, “*Milyonların oluşturduğu hayali topluluk on bir isimli bir ekipte daha gerçekçi görünmektedir.*”¹⁸³

Milliyetçiliğe getirilen ve onun milletleri icat ettiğini söyleyen modernist yaklaşımın karşısında, milletlerin milliyetçilikten önce var olduğunu söyleyen ilkçi veya primondialist yaklaşım yer alır. Bu yaklaşıma göre milletler doğal, biyolojik veya kültürel bakış açılarıyla olmak üzere, kendiliğinden ve eski çağlardan beri var olagelen olgulardır.¹⁸⁴ İlkçi yaklaşım, bir “milli geçmiş” oluşturma çabasını barındırır. Fakat burada vurgulanan, milli ve ortak bir geçmişin mevcudiyetinden ziyade, milli ve ortak bir geçmişin mevcudiyetine duyulan kolektif bir inançtır.¹⁸⁵ Toplumda bu inancın güçlü bir şekilde doğması için gerek eğitim sisteminde gerekse gündelik hayatta sıkça propaganda çalışmalarına yer verilir.

Ortak bir dil, ortak kültür ve ortak bir tarihin yanında o milletin kendine ait bir “milli spor”unun varlığı da milli geçmiş yaratmakta etkili bir araçtır. Bairner’in aktardığı üzere, “*Sportif beden, muzaffer ulusal mitolojileri çift yönlü olarak taşır, bedeni ulusu kapsayacak şekilde genişletir ve ulusal birliği tehdit eden sosyal bölünmeleri gizlemek için sıkıştırır.*”¹⁸⁶ Spor, milliyetçilik için bir propaganda aracı

---

¹⁸¹ Peter Barrer, “ ‘Satan is God!’: Re-imagining Contemporary Slovak National Identity through Sport”, **Sport in Society**, C.10, No:2, 2008, s. 225.

¹⁸² Grant Jarvie, “Sport, Nationalism, and Cultural Identity”, Ed. In L. Allisın, **The Changing Politics of Sport**, Manchester, Manchester University Press, 1993, s. 75., Akt.:Bairner, a.g.e., s. 17.

¹⁸³ Eric J. Hobsbawm, **Millletler ve Milliyetçilikler**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2020, s. 182.

¹⁸⁴ Özkırımlı, a.g.e., s. 79-89.

¹⁸⁵ A.e., s. 90.

¹⁸⁶ Alan Bairner, “National sports and national landscapes: In defence of primordialism”, **National Identities**, C.11, No:3, 2009, s. 226-227.

olarak bu anlayış doğrultusunda kullanılır. Kimi sporlar o ulus tarafından, yüzyıllar boyunca atalarının bu sporları yaptığı inancıyla benimsenir. O spor küreselleşmiş olsa dahi, kendi uluslarını temsilen, kültürlerini yaymakta olduğu algısıyla hareket edilir.

Hem modernist yaklaşımda milletlerin ve milliyetçiliğin kendisinin icat edilmiş olmasına paralel olarak hem de ilkçi yaklaşımda milletlerin ezeli olması inancını destekleyecek biçimde bir milli sporun varlığı vurgulanabilir. Her ikisinde de ezelden beri atalarının bulduğu ve o topraklarda gelişen bir sporun mevcudiyeti - birinde yaratılmış olarak olsa da- söz konusudur. Arnold bazı ülkelerde sporun, ulusal varlığı pekiştirmeye yardımcı olmak adına, gelenek icat eden hükümet politikasının bir parçası haline gelmiş olduğunu belirtir.¹⁸⁷ Milleti icat eden iktidar, o milletin kültürünü yansıttığına inandığı ya da bunu amaçlayacak biçimde bir de milli spor icat etmektedir. Zira “*milli sporlar, ulusal kimlik için esastır*”.¹⁸⁸

3.1.1 Sol Totaliter Rejimlerde Sporun Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik İnşasındaki Rolü

“Marksist-Leninist” devlet ideolojisine öykünen sol totaliter rejimler, Marksizm içerisinde yer almayan milliyetçilik ve ulusal kimlik inşasına, buldukları konjonktür içerisinde belirli dönemlerde devlet politikalarında yer vermek durumunda kalmışlardır. Bunu da totaliter rejim olmalarından kaynaklı olarak, totaliter iktidarın devamlılığının sağlanabilmesi adına gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda sol totaliter rejimlerin sınırlı kanallar aracılığıyla sınırlı bir milliyetçilik politikasına sahip olduklarını söylemek mümkündür. “Marksist-Leninist” ideolojinin temel öznesi olan sınıfın ve enternasyonalizmin önceliğinin yerini bu örneklerde ulusal kimliğin aldığı görülmektedir.

Ulusal kimliğin ön planda tutulduğu bu sınırlı kanalların en ideali spor politikalarıdır. Özünde milliyetçiliğin ve ulusal kimliğin yer almadığı sosyalist rejimlerde, totalitarizm söz konusu olduğunda ihtiyaç duyulan milliyetçi nüvelerin

---

¹⁸⁷ Arnold, a.g.e., s. 3.

¹⁸⁸ A.y.

saldırgan olmayan, barışçıl ve aynı zamanda somut biçimde kendini gösterdiği alan spordur. Bu nedenle aslında sporun bu doğrultuda bir kamufraj niteliği taşıdığını söylemek mümkündür. Spor ulusal kimliğin inşasında etkin ve doğrudan fakat yumuşak bir araç olarak üstü kapalı bir rol oynamaktadır.

3.1.1.1. Stalin İktidarının Spor Politikası

Bolşevik Devrimi ile kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği içerisinde, Birinci Dünya Savaşı'nın etkileri hala çok taze iken kimi toplumsal dönüşümler elzemdi. Bu durum dönemin konjonktürü içerisinde diğer devletler için de geçerli olmakla beraber bir Birlik Cumhuriyeti kurulmuş olması itibariyle çok uluslu SSCB için farklı parametreleri de içermekteydi.

İlk kez bu denli kitlesel bir savaş ile karşılaşılması orduların dönüşümü meselesini beraberinde getirmişti. Buna göre yalnızca profesyonel paralı askerlerden meydana gelen orduların yetersiz olacağı görüşü ile vatandaşlık esas alınarak yeni bir ordu inşası süreci yaşandı. ¹⁸⁹ Böyle bir ortamda sporun militan ayağı, ordunun inşası sürecinde askerlerin gelişimine yönelik olarak kendini gösterdi. Öte yandan artık sosyalist bir rejime sahip olarak kurulan birlik içinde işgücü ve üretim daha kritik bir öneme sahipti. Savaş sonrası yaşanan kıtlığın atlatılabilmesi üretimin artmasına bağlıydı. Bunun için gerekli olan, işçilerin üretim performanslarının artırılmasıydı. Bu denklem ise sağlıklı ve dayanıklı işçilerin varlığını zorunlu kılmaktaydı. Buna bağlı olarak denilebilir ki yukarıda belirtilen askeri politikalarla doğrudan ilişkisi kurulan spor politikaları aynı zamanda ekonomi politikaları içerisinde de kendisine doğrudan yer bulmuştur. Hem askerin vatanın müdafaasını gerçekleştirebilmesi hem de işçinin üretimin devamlılığını en verimli biçimde gerçekleştirebilmesinin bir diğer şartı olarak sağlıklı olabilmeleri ve bunun için gerekli bilincin ve eğitimin verilebilmesi için spor, etkin olarak kullanılmıştır. Kısacası SSCB'nin spor politikasının temel olarak “Çalışmaya ve Savunmaya Hazırlık” üzerine kurulu olduğunu söylemek mümkündür.

---

¹⁸⁹ Marina Fomina, “Sovyetler Birliğinin İç ve Dış Politikasında Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü (1917-1940)”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), YÖK Ulusal Tez Merkezi, 2009, s. 1.

1931 yılında uygulamaya konan GTO (Çalışmaya ve Savunmaya Hazırlık) programı, Stalin'in "tek ülkede sosyalizm" başlığı altında SSCB'nin ekonomik anlamda özellikle ülkenin sanayileştirilmesi ve askeri olarak güçlendirilmesine verdiği öncelik ile paralel biçimde gelişmiştir. GTO standartlarının Sovyetler Birliği içerisindeki Cumhuriyetlerde ve diğer sosyalist devletler arasında yayılması "sosyalist spor hareketi" için bir "kilometre taşı" olarak ifade edilir.¹⁹⁰

15 Cumhuriyetten ve yaklaşık olarak 130 etnik gruptan oluşan¹⁹¹ SSCB'nin spor politikasının bir diğer önemli işlevi ise farklı uluslar ve etnik gruplar arasında birlik ve entegrasyon yaratılmasıydı. SSCB içerisinde birlik yaratma süreci Stalin döneminde 1930'lu yılları kapsar. Lenin'den kalan, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve enternasyonalizm mirasından bu dönemde vazgeçildi. Stalin'in "tek ülkede sosyalizm" politikası devreye sokuldu. Bununla beraber birlik cumhuriyetlerindeki ulusal kimlikler bastırılarak SSCB altında tek bir ulusal kimlik yaratılması çabasına girildi. Stalin'in bu dönemde etnik grupların asimilasyonuna yönelik milliyetçi politikalarının en önemli araçlarından biri spor politikalarıydı.

Bu noktada belirtmek gerekir ki ulusların bir yandan dil, eğitim gibi kültürel farklılıkların entegrasyonu için sporun bir araç olarak kullanılması söz konusu iken öte yandan spor alanında da hem kültürel farklılıklar hem de spora ilişkin deneyimlerde ciddi farklılıklar ve spora erişim konusunda eşitsizlikler söz konusuydu.¹⁹² Ayrıca Orta Asya'daki birlik cumhuriyetlerinin merkeze göre yetersiz finansman ve kültürel, dini faktörler ile kimi örf ve adetler sebebiyle spora olan ilginin düşük olduğunu, modern sporların yaygın olmadığını söylemek mümkündür.¹⁹³ Bu durum spor alanında da merkezleşme politikasını beraberinde getirdi. Bir anlamda spor, Sovyetleştirme ve modernleşme aracı olarak kullanıldı.

---

¹⁹⁰ Y.y. "Physical Culture and Sports in The USSR and Soviet Kazakhstan in 1940-1980", *Biblioteca Digital Repositorio Academico*, C.35, No:19, 2019, s. 2343.

¹⁹¹ History, "What Countries Were Part of the Soviet Union?", Erişim: 9.05.2022, <https://www.history.com/news/what-countries-were-in-soviet-union>

¹⁹² Evelyn Mertin, "Ethnic Minorities and National Identity in Soviet Sport", *Studies in Physical Culture And Tourism*, C.15, No.3, 2008, s. 167.

¹⁹³ Sevket Hylton Akyildiz, "Modern and Folk Sports in Central Asia under Lenin and Stalin: Uzbekistan from 1925 to 1952", *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl:4, No:2, Güz 2019, s. 514- 520.

Sporun çok uluslu SSCB’de ulusal birliği sağlama aracı olarak kullanılması, sporun kendine içkin olarak bir yumuşak güç olması itibariyle dayatma ile değil ortak bir spor kültürü yaratarak yumuşak güç niteliğine uygun bir politika ile gerçekleştirildi. Zira fayda maliyet analizi kapsamında çok yönlü olarak yüksek verimlilik getirisi olacak olan spor ve beden eğitimi politikaları, her birinin farklı kültürel alt yapısının olduğu çeşitli uluslar tarafından benimsenmesi, toplumun hemen her kesiminin algılarında ve pratiklerinde özümsemi, spora olan katılımın artması ve böylelikle toplumun istenilen ideolojik ve fiziksel doğrultuda kitlesel olarak eğitilebilmesi adına göz ardı edilemeyecek bir mesele olmuştur.

Nitekim Stalin’in “homo sovieticus” yaratmaya yönelik politikaları içerisinde spor kritik bir noktada yer aldı. Toplumsal kontrolün sağlanabilmesi adına istenilen profilde vatandaşlar yaratmak üzere yaşamın her alanına nüfuz eden iktidar, sporu da gündelik yaşamın her alanına yerleştirmeye çalıştı. Bu sayede halka “sosyalist bir yaşam tarzı”¹⁹⁴ aşılandı. Stalin bu amaç doğrultusunda ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde spora yönelik devlet desteği sisteminin oluşturulmasını emretti.¹⁹⁵ Resmî kurumlarca spora katılım ve sporun her Sovyet vatandaşının günlük yaşamının bir parçası olması gerekliliği vurgulanmaktaydı.¹⁹⁶ Bunun anlamı, sporun doğrudan devlet kontrolünde olacağı, spor aracılığıyla ise belirtilen diğer alanlarda devletin hakimiyetinin artacağıdır.

Sovyet halkının yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda spor yapmalarını teşvik etmek adına yoğun propaganda çalışmaları gerçekleştirildi. Sovyet propaganda posterleri bir kitle iletişim aracı olarak halkı spor yapmaya motive etmek adına yoğun olarak kullanıldı. Propaganda posterlerinde genel olarak sağlıklı, güçlü, kaslı bir görünüm vaadi söz konusudur ve öyle görünmek gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu sayede sporun, halkın gündelik hayatına tamamıyla yerleşmiş olan bir alışkanlık olması gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁹⁷ Nitekim “Şampiyon olamayabilirsin ama iyi bir

---

¹⁹⁴ Mertin, a.y.

¹⁹⁵ Alexandra Vladimirova, “Sport as a Part of the State Propaganda System in Russia”, **Reuters Institute Fellowship Paper**, University of Oxford, Mayıs 2020, s. 11.

¹⁹⁶ Reet Howell, “The USSR: Sport and Politics Intertwined”, **Comparative Education**, C.11, No:2, 1975, s. 142.

¹⁹⁷ Mehmet Ali Gazi ve Gül Çakı, “Sovyetler Birliği’nde Kitlelere Sporun Teşvik Edilmesinde Propaganda Posterlerinin Rolü”, **TRT Akademi**, C.4, No:8, Temmuz 2019, s. 373.

fiziğe sahip olmalısın!” yazılı propaganda posterinde ¹⁹⁸ de kendini gösterdiği üzere Stalin’in öncelikle bir eğitim aracı olarak kullandığı anlaşılır. Fakat ilerleyen zamanlarda sporun uluslararası rekabet ve ulusal temsiliyet amacını da içereceği görülecektir. Yine de denilebilir ki sporun amacı ilk olarak bir rekabet ortamı yaratılmaktan ziyade, katılımı artırarak Sovyet halkının kitlesel olarak spor alışkanlığı edinmesini sağlamaktı.

Totaliter iktidarın tam kontrolünde olan kitle iletişim araçlarının tümüyle sporun hizmetine sunulduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki yayınlar sabah saat 6.00’da Sovyet milli marşının okunmasının ardından sabah sporu yaptırılarak başlıyordu. Gün içinde iki kez daha yayınlarda spor bölümlerine yer veriliyordu. ¹⁹⁹

Zaten kitleliliğin ön planda olduğu totaliter rejimde ayrıca birlik cumhuriyetleri arasında “*ortak motifler ve hedeflerle ortak bir faaliyette buldukları ulus ötesi bir hareket*” alanı yaratıldı. ²⁰⁰ Bu ortaklık vurgusunun anlamı rekabetin değil birlik duygusunun ön planda tutulmaya çalışılmasıdır. Belirtilen ortak motif ve ortak hedefler spor aracılığıyla yaratılmış olup birbirini besleyen bir denklem yaratılmıştır.

Buna göre denilebilir ki, toplumu kitlesel olarak eğitmenin ve hatta inşa etmenin bir aracı olarak spor elbette Sovyetler Birliği’nde yalnızca fiziksel gelişime yönelik kullanılmamıştır. Keys, 1925 yılında Sovyet Komünist Partisi’nin fizik kültür alanındaki kararlarının, sporun sadece bir beden eğitimi aracı olarak değil, aynı zamanda “*irade gücü, takım çalışması, dayanıklılık, beceriklilik ve diğer önemli nitelikleri geliştirerek kitleleri eğitme*” ve “*kitleleri sosyal ve politik faaliyetlere dâhil etme*” yöntemi olarak görülmesi gerektiği kararını aktarmaktadır. ²⁰¹

Batının bireyselliği ve rekabeti ön plana çıkararak sistematikleştirdiği kapitalist ve tüketici odaklı spor organizasyonlarının karşısında, bir sol totaliter rejimin sınıf temelli, kitle merkezli ve kolektivizm üzerine bir spor ve beden eğitimi kültürü inşa

---

¹⁹⁸ Bkz: a.e., s. 375.

¹⁹⁹ Howell, a.g.m., s. 144.

²⁰⁰ Mertin, a.y.

²⁰¹ Barbara Keys, “The Body as a Political Space: Comparing Physical Education Under Nazism and Stalinism”, **German History**, C.27, No:3, 2009, s. 406.

ettiği görülür. 1920’li yıllarda batının hakimiyetinde ilerleyen kapitalist uluslararası spor organizasyonlarını reddederek, ona alternatif geliştirdiği Spartakiadlar ile hem Sovyetler Birliği’ndeki hem de diğer devletlerdeki proletarya sınıfının sosyalist dünya devrimine hazırlıklı olduğuna dair bir güç gösterisi yapmak hedeflenmişti.

1930’lu yıllara gelindiğinde SSCB hükümeti, sporu devlet içerisindeki çok ulusluluğun ortak bir kimlik altında entegrasyonunu sağlama amacıyla kullanılmasının ardından spor aracılığıyla uluslararası arenaya entegre olarak gerçekleştirdiği ulusal birliği ve güçlendirdiği ulus devleti adeta konfirme etmeyi ve daha da güçlendirmeyi amaçladı. Stalin’in tek ülkede sosyalizm politikası doğrultusunda gelişen milliyetçi politikaların spor politikasına olan yansımalarına paralel olarak, bu amaç doğrultusunda önceleri reddettiği kapitalist sporun ve spor organizasyonlarının bir parçası olmaya başladı.

Bir totaliter rejimde özellikle uluslararası platformlarda sporun ve sporcuların devlet ideolojisine, temsil ettikleri milliyete ve lidere hizmet ettikleri konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Bu durum Sovyet Spor Konseyi başkanı “Sovyetler Birliği’nin Kahramanı” unvanının sahibi Ivan Kharchenko’nun fiziksel kültürün devletin genel çıkarlarına hizmet ettiği vurgusu ile teyit edilmektedir.²⁰²

1940 yılında Pravda Gazetesinde yer alan ifadeye göre Sovyet halkı sporu ve fiziksel egzersizi bir eğlence olmasının ötesinde “vatansever bir görev” olarak görmekteydi.²⁰³ Bu durumun totalitarizmin bir başarısı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek önceleri yalnızca çalışmaya ve savunmaya hazırlık amaçlı öne sürülen gerekse ilerleyen zamanlarda elit sporcular düzeyinde uluslararası temsiliyet noktasında profesyonelleşen fiziksel kültürde ortak olan, bunların bir görev olduğu bilincidir. Ayrıca Sovyet dış politikasında yansımaları görülmeye başlanan faşizm tehlikesi de spor politikalarında kendine karşılık bulmuştur. Buna göre “*Spor da demokrasi ve anayasal yönetimin korunması hususunda üzerine düşeni yapacaktı.*”²⁰⁴

---

²⁰² Akt: a.e., s. 408.

²⁰³ A.y.

²⁰⁴ James Riordan, “The Sports Policy of the Soviet Union, 1917-1941”, **Sport and International Politics The Impact of Fascism and Communism on Sport**, Ed. Pierre Arnaud ve James Riordan, Taylor & Francis e-Library, 2003, s. 72.

3.1.1.2. Kuzey Kore'nin Spor Politikası

Komünist ideolojinin bir aracı olarak spor; toplumu modernleştirmek, toplum sağlığını ve hijyenini teşvik etmek, savunma, emek üretkenliği, farklı etnik grupların tek bir devlet çatısı altında entegrasyonu, uluslararası tanınırlık ve prestij kazanma, ulus inşası gibi işlevler barındırır. Bu bağlamda sosyalist rejimlerde sporun “*sosyal değişim ajanı olarak devrimci*” bir rolü olduğu Riordan tarafından vurgulanır.²⁰⁵ Beden eğitimi ve sporun sosyal ve siyasi olana etkisinin farkına varılarak, sosyalist rejim altında yaşayan toplumların gelişimine ilişkin artan önemiyle beraber spor, doğrudan devlet tarafından kontrol altına alınarak kullanılmaya başlanmıştır.

Kuzey Kore'nin belirli dönemlerde benimsediği politikalar doğrultusunda sosyalist rejimin içerisinde takındığı milliyetçi tavır, sporun kullanım amacına ilişkin dönüşümler meydana getirmiştir. Bununla beraber temelde totalitarizmin gerektirdiği, toplumsal hayata iktidarın nüfuzunun araçlarından biri olarak kullanılmıştır. Sporun çok yönlü ve eklemlenebilir bir alan olması, özellikle totaliter bir devlet için spor ve beden eğitime yapılacak yatırımın çıktılarının çok yönlü olmasını beraberinde getirir.

Kuzey Kore dünyanın en münzevi ve en az anlaşılan ülkesi olarak bilinir.²⁰⁶ Hatta Merkel'in deyişiyle gezegendeki en gizemli ülkelerden biridir.²⁰⁷ Gerçekten de Kuzey Kore, küreselleşmeye karşı bir duruş sergilemiş, tüm kitlesel iletişim araçlarının kontrol altında olması dolayısıyla dış dünya ile gerçekleşebilecek etkileşimi tamamen totaliter iktidarın istediği kadar ve istediği doğrultuda olacak şekilde sınırlı tutmuştur. Bu anlamda denilebilir ki ülkenin kültürel, ekonomik ve siyasi sınırları neredeyse kapalıdır.

Uluslararası arenada toplumsal, ekonomik ve siyasi alanlarda bir izolasyon politikası izleyen Kuzey Kore, sporu bu politika içerisinde istisna bir alan olarak tutar. Kuzey Kore'nin uluslararası spor müsabakalarında sıklıkla yer aldığı ve bu konuda

---

²⁰⁵ James Riordan, “The Impact of Communism On Sport”, **The International Politics of Sport in the Twentieth Century**, Ed. James Riordan & Arnd Krüger, New York, E&FN Spon, 1999, s. 48.

²⁰⁶ Jung Woo Lee ve Alan Bairner, “The Difficult Dialogue: Communism, Nationalism, and Political Propaganda in North Korean Sport”, **Journal of Sport and Social Issues**, C.33, No:390, 2009, s. 390.

²⁰⁷ Udo Merkel, “International Sport Events and the Two Koreas”, **The Roudledge Handbook of Sport in Asia**, Ed. Fan Hong & Lu Zhouxiang, New York, Roudledge, Taylor & Francis Group, 2021, s. 210.

istekli olduğu, sınırları iki yönlü ciddi kısıtlamalara tabi iken sporcuların başka ülkelere spor mübadelesi kapsamında çıkışının ve yabancı sporcuların ülkeye davetinin teşvik edildiği görülür. ²⁰⁸ Merkel'in belirttiği üzere “*spor dünyası, sporcular ve takımlar ‘uluslararası arenada tanınırlık kazanmanın bir yolu olarak’ uluslararası spor organizasyonlarına katıldıkça, küresel topluluğa bu münzevi ülke halkı ile etkileşime ve iletişime geçmeleri için fırsatlar sunmaktadır.*” ²⁰⁹

Bu çalışmada Kuzey Kore'nin geliştirdiği milliyetçilik temelli politikaların, totaliter çerçevede spor politikalarını nasıl şekillendirdiği ve birbirlerini ne ölçüde beslediği ele alınacaktır.

Kuzey Kore'nin milliyetçilik politikalarının gelişimine bağlı olarak şekillenen spor politikaları, kuruluşundan ulusalcılığın ön plana çıkarılmaya başlandığı 1948-1960 yılları arası; *Juche* ideolojisinin yoğunlaşmasından milliyetçilik düşüncesinin biraz daha radikalleştiği 1960-1980 yılları arası ve “Kore en iyisi” düşüncesinin ön plana çıkarıldığı 1980 sonrası olmak üzere dönemlendirilerek incelenecektir.

3.1.1.2.1. “Marksist-Leninist İdeolojiye” Dayandırılan Kuzey

Kore’de Spor: 1948-1960

1948 yılında Marksist- Leninist ideolojiyi benimsediği ileri sürülerek kurulan Kuzey Kore’de spor politikalarının önceliği, emek üretkenliğini artırmak ve bununla ilişkili olarak toplum sağlığı iyileştirmektir. Kuzey Kore’nin tarım ve endüstri altyapıları Kore Savaşı sonrasında harap olmuş haldeydi. ²¹⁰ Bunun için ulusal ekonomiyi canlandırma yönünde adımlar atan rejim, ihtiyaç duyduğu bileşenler içerisinde spor ve beden eğitiminin öneminin farkına vardı.

Kuzey Kore’nin SSCB ekonomi politikasını model olarak oluşturduğu ekonomik kalkınma planı, büyük oranda ağır sanayiye geliştirmeye odaklıydı. Bu

²⁰⁸ Lee ve Bairner, a.g.e., s. 391.

²⁰⁹ Udo Merkel, “Sport and Physical Culture in North Korea: Resisting, Recognizing and Relishing Globalization”, **Sociology of Sport Journal**, 2012, s. 507.

²¹⁰ Merkel, a.g.e., s. 511. ve Lee ve Bairner, a.g.e., s. 396.

durum doğrudan emek gücüne duyulan ihtiyacı beraberinde getirdi. SSCB'nin 1930-1940 yılları arasında Stalin önderliğinde uygulamaya koyduğu, sınai kalkınmayı önceleyen ve üretim kapasitesini artırmaya yönelik spor ve beden eğitimi politikası olan GTO “Hizmet ve Savunma İçin Hazırlık” programı, 1948’de Kuzey Kore tarafından aynı amaç doğrultusunda benimsendi ve halkın fiziksel gücünü ölçmeye yönelik yıllık testler uygulanmaya başlandı.²¹¹ Hizmet ve Savunma İçin Hazırlık programı kapsamında, spora erişim ve halkın fiziksel kabiliyetleri artırılarak ulusal düzeyde işgücü ve askeri kapasitenin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Öte yandan bu amaç doğrultusunda uygulanan spor politikalarının doğal bir çıktısı da toplumun genel sağlık düzeyinin iyileşmesi yönündeydi. Bununla ilişkili olarak Kuzey Kore'nin ilk ve sonradan “ebedi” lider ilan edilen Kim İl Sung 1946 yılında,

Gelişmekte olan komünist bireyler açısından beden eğitiminin popülerleşmesi özellikle önemli bir anlama sahiptir. Beden eğitimi popülerleştiğinde ve insanlar günlük hayatlarında spora yer verdiğinde, genel olarak milletimizin sağlık durumu iyileştirilebilir ve böylece güçlü bir beden ve sağlıklı zihinlere sahip olmasını sağlayabiliriz.

ifadesi ile halk sağlığını geliştirmek adına spor politikalarına verdiği önemin altını çizmiştir.²¹² Nitekim fiziksel egzersizlerin ve sporun teşviki, kamu sağlığının iyileştirilmesinin koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında nispeten ucuz ve etkili bir yoldur. Kuzey Kore'nin devlet ekonomisinin bulunduğu seviye düşünüldüğünde, bu husus daha da önem taşımaktadır.

Marksist-Leninist ideolojiye öykünülen bu dönemde egzersiz ve jimnastik temelli beden eğitimini içeren spor politikaları ön plandaydı. Kuzey Kore devletinin kuruluşundaki tarihsel arka planı göz önüne aldığımızda küreselleşmeye ve emperyalizme karşı Kuzey Kore'nin sergilediği tavır bu dönemde kendisini spor dünyasında da göstermiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya tarafından yaygın

---

²¹¹ A.e., s. 395.

²¹² H. L. Lee ve D. D. Kim, “Data for Physical Education in North Korea”, Seoul, South Korea: Saram and Saram, 1995, s. 273, Akt: Jung Woo Lee ve Alan Bairner, a.g.e., s. 395.

bir şekilde benimsenen ve tanıtılan Amerikan menşeli olan beyzbolun, Kuzey Kore tarafından “*Amerikan emperyalizminin sporu*” olarak görülüp 1950 yılında yasaklanması bunun somut bir örneğidir.²¹³

3.1.1.2.2. Milliyetçi Spor Küreselleşmeye Direnemiyor: 1960-1980

***Juche* İdeolojisi ve Kuzey Kore'nin Spor Politikası**

Kuzey Kore'nin *Songun* yani “*askeri öncelikli (military first policy)*” politikası, sosyalist rejim içerisinde ulusun ve ülkenin korunması yönünde milliyetçi tavrı yansıtır. Bunun yanında askeri öncelikli bir politika, spor politikasıyla doğrudan ilişki içerisinde. Buna göre Kuzey Kore'nin spordan bu dönemdeki beklentisi, devletin başarılarını dünyaya gösterip, Kuzey Kore'yi etkin ve güçlü bir sosyalist rejim olarak tanıtarak hem devlet ideolojisini hem de *Songunu* güçlendirmektir. Bu nedenle spora erişimi artırmak, sportif yetenekleri geliştirmek ve “*Songun politikasının yılmaz ruhunu ve saygınlığını*”²¹⁴ göstermek, bu dönemin spor aracılığıyla varılmak istenen temel hedeflerdir.

Juche ideolojisi ile küreselleşmeyi reddeden Kuzey Kore'nin, sporun küreselleşmesine karşı daha ılımlı davrandığı söylenebilir. Merkel'in de vurgulamış olduğu üzere Kuzey Kore, sporun küreselleşmesine karşı “*prensipte reddet fakat uygun olduğunda seç ve karıştır*” şeklinde bir duruş sergiledi.²¹⁵ Bunun bir örneği, ülkede yaygın olan basketbolun bazı teknik kurallarının ve skor sisteminin değiştirilerek ülkeye entegre edilmiş olmasında kendini göstermiştir. Ülkede yoğun ilgi gören bir diğer spor ise futboldur ve futbol herhangi bir değişikliğe uğratılıp müdahale edilmeden ülke çapında hem oynanmasına hem de küresel futbolun takip edilmesine izin verilmiştir:

---

²¹³ Merkel, a.g.e., s. 507.

²¹⁴ Craig LaTouche, “More Than Just a Game: The Politics of Domestic and International Sport in North Korea”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015, s. 40.

²¹⁵ A.e., s. 514.

Futbol, Kuzey Kore'deki en büyük spordur ve eyalet yayıncısının İngiltere Premiership, İtalyan A Serisi veya Doğu Avrupa liglerinden maçlar yayınladığında (hiçbir zaman canlı yayın değildir) Pyongyang sokakları çok sessizleşir. ...[Y]erel halk, devlet tarafından işletilen spor gazetesinde okudukları maç yorumlarını tartışmak için barlarda toplanır.²¹⁶

Juche ideolojisinin spor politikasına olan diğer yansımaları ise parti ve lidere bağlı ulus inşası ile bu doğrultuda kitle mobilizasyonuna ve sosyalist rejimin uluslararası arenada tanınırlık kazanma çabasına ilişkindi.

Bütün sosyalist rejimlerin siyasi istikrar, ekonomik ve sosyal gelişim meselelerine dair problemlerle karşılaştığı ve böyle bir ortamda rejime, toplumu bir araya getirebilecek ve güçlü bir ulus inşasında yardımcı olabilecek en ideal aracın spor olduğu Riordan tarafından vurgulanır.²¹⁷ Ayrıca sporun eğitimle, sağlıkla, kültürle ve politikayla doğrudan ve kolaylıkla eklenilebilir olması ile insanları mobilize etme kapasitesinden dolayı, ulusal entegrasyonu sağlama noktasında spor en etkili ve görece ucuz araçlardan biridir. Kuzey Kore'nin sahip olduğu kıt kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda, buna rağmen spora önem ve öncelik vermesi dikkat çekici olmakla birlikte, sporun çok yönlü etki kapasitesine sahip olması bakımından etkinliğini ve tercih edilebilirliğini gösterir.

Riordan'a göre yerel sporlar, yalnızca yerel ve etnik kimliği yansıtır.²¹⁸ Modern sporlar ise ulus kimliğini yansıtmanın bir aracıdır. Sosyalist rejimlerin, modern sporları benimseyerek teşvik etmesinin temel nedeni kendini dış dünyaya tanıtmak uluslararası arenada görünür olmaktır. Bu sayede diğer devletlerle ortak bir paydada, ulusal kimliğinin temsil edileceği bir platformda yer alabilir.

Kuzey Kore, *Juche* ideolojisiyle bağlantılı olarak kendi kültürel ve politik duruşunu yansıtmak için kitlesel jimnastik gibi sosyalist rejimin ruhuna uygun sporları totaliter rejime hizmet edecek biçimde yaygın olarak kullanmıştır. Öte yandan büründüğü "sosyalist vatanseverlik" biçimindeki milliyetçi tavırla paralel olacak

---

²¹⁶ Jonathan Watts, "World Cup 2010: Why North Korea are in a league of their own", **The Guardian**, 20 Haziran 2010

²¹⁷ Riordan, a.g.e., s. 49.

²¹⁸ A.e., s. 50.

şekilde, ülkesini ve rejimini kendi istediği biçimde dış dünyaya aktarabilmek amacıyla modern sporları teşvik etmiştir.

Dünyanın hemen her yerinde, hemen her çağda popüler olan ve olmaya devam edecek gibi görünen futbolun bu popülaritesine dünyanın en münzevi ve en izole ülkesi olan Kuzey Kore de karşı koyamamıştır: ²¹⁹

Futbol bütün sporların en popülerleri. Hem ülkemizde hem de dünyanın geri kalanında çok fazla popüler. Halkın ilgisini çok çekiyor. Yüksek yeteneklere sahip bir futbol takımı, ülkesine ve halkına dünyanın gözünde yüksek onur kazandırabilir. ²²⁰

Dahası futbolun bu denli yaygın olmasının propaganda ve diplomasi için uygun bir araç olduğunun farkına varılmasıyla beraber, futbol hükümet tarafından desteklenip teşvik edilmeye başlanmıştır. Kuzey Kore'nin ikinci başkanı Kim Jong İl'in ifadelerinde bu açıkça görünmektedir:

Futbol temel bir spor ve halkımızın fiziksel yapısına uygundur. Futbol yeteneklerimiz geliştiğinde ve takımımız diğer ülkelerin takımlarını uluslararası organizasyonlarda yendiğinde, ülkemizin gücünü gösterebileceğiz. Spor bürokrasisi futbol yeteneklerimizi geliştirmek için efor sarf etmelidir. ²²¹

1966 yılında İngiltere'de düzenlenen FIFA Dünya Kupasına katılan Kuzey Kore erkek futbol takımı önemli bir başarı elde edemedi. Bunun yanında kadın milli takımının, elde ettiği başarılarla Asya'nın en iyisi olarak öne çıkmasıyla beraber Kuzey Kore hükümeti de destek ve teşviklerinde kadın futboluna ağırlık vermeye başladı. Zira bu ün komünist Kuzey Kore devletinin siyasi bir başarısı olarak kabul edilmişti. Yukarıda totaliter toplumlarda sporculara siyasi liderler tarafından takımından, milletinden, ülkesinden ve siyasi rejiminden gurur duyması yönünde sorumluluk

²¹⁹ İlker Aktükün, "Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları", **Cogito**, sayı: 63, 2010

²²⁰ Kim Jong İl, "On Popularizing Physical Training and Sport and Developing Sporting Skills Rapidly", Pyongyang: Foreign Language Publishing House, 1989, s. 11, Akt: Udo Merkel: "International Sport Events and the Two Koreas", **The Roudledge Handbook of Sport in Asia**, Edt: Fan Hong & Lu Zhouxiang, Roudledge, New York, Taylor & Francis Group, 2021, s. 211,

²²¹ Akt.: Lee ve Bairner, a.g.e., s. 398.

yüklendiğinin; totalitarizme teslimiyet ve rejimi temsiliyetin zorunlu kılındığının altı çizilmiştir.

1999 yılında ABD’de gerçekleşen dünya kupasında Kuzey Kore kadın futbol takımının katılması, Kuzey Kore ile diplomatik ilişkileri bulunmayan ABD’nin Kuzey Kore takımını ülkesine davet etmiş olması açısından önem taşır. Sonraki yıllarda Kuzey Kore kadın futbol takımının 2001, 2003, 2008 Asya Kupasını ve 2006 FIFA 20 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupasını kazanmasının ardından sporcular, ülkelerinde “eşofmanlı büyükelçiler” olarak anılmaya başlamışlardır.²²² Bu tanımlama Kuzey Koreli sporculara politik düzeyde atfedilen öneme işaret eder.

3.1.1.2.3. Kore En İyisi: 1980 Sonrası Sporda Milliyetçiliğin ve Küreselleşmenin Artışı

Bu dönemde Kuzey Kore sporunun milliyetçi karakteri daha belirgin hale geldi. *Songun* politikasıyla paralel olarak Kuzey Kore’nin militarizme verdiği önem ve özellikle küresel çapta nükleer bir tehdit olarak görülmesi²²³ sporun yumuşak güç aracı olarak kullanmasını beraberinde getirdi ve spor diplomasisine²²⁴ ağırlık vermeye başlandı. Ayrıca bir yandan 1990’da komünist bloğun çöküşünün, küreselleşmenin ülke rejiminin de çöküşünü tetikleyeceğine dair yarattığı endişe yüzünden Kuzey Kore’nin çok sınırlı bir açık politika yürüttüğü bilinir.²²⁵ Spor,

---

²²² Merkel, 2021, s. 212.

²²³ Merkel, a.g.e., s. 211.

²²⁴ Yumuşak güç, uluslararası siyaset arenasında istenen çıktılara cazibe ve ikna yoluyla ulaşabilme kapasitesidir ve Nicholas J. Cull, Kuzey Kore örneğinde spor diplomasisi özelinde ele alacağımız kamu diplomasisini yumuşak gücün araçlarından biri olarak ifade etmektedir. Joseph Nye, diğer ülkelere çekici geldiği müddetçe o ülkenin kültürünü; ülke, iç ve dış politikasında buna uygun davrandığı müddetçe o ülkenin siyasal değerlerini ve meşru görüldüğü müddetçe o ülkenin dış politikasını yumuşak gücün kaynakları olarak belirtmektedir. Kuzey Kore’nin, yumuşak güce ilişkin olarak, bir itibar ve imaj oluşturma bağlamındaki çabalarını, siyasal değerleriyle ayrı düşünülemez olan kültürel değerleri üzerinden spor aracılığıyla gerçekleştirdiği görülmektedir. 2002 yılında ABD Başkanı George Bush’un Kuzey Kore’yi de içerisine dâhil ettiği “şeytan eksenli” söylemi üzerine Kuzey Kore’ye karşı artan küresel negatif tepkinin ardından Kuzey Kore’nin spor politikası ve yumuşak güç aracı olarak spor diplomasisinden faydalanmıştır.

²²⁵ Chungmi Lee: “The Goal of Olympism: Peace on the Korean Peninsula through Olympic”, **Research in Dance and Physical Education**, C.2, No:2, 2018, s. 19.

bundan önceki dönemde olduğu gibi bu dönemden sonra da Kuzey Kore'nin bu açık politikasının görüldüğü nadir alanlardan biridir.

1986'da Seul'de yapılacak olan Asya Oyunlarının açılış töreninden kısa bir süre önce Kuzey Kore tarafından Seul Gimpo Uluslararası Havalimanına bombalı saldırı düzenlendi. Asya Olimpiyatlarının Kuzey Kore tarafından kesintiye uğratılması hem Uluslararası Olimpiyat Komitesi hem de Asya Olimpiyat Komitesi için zorluk ve potansiyel bir tehdit oluşturdu.²²⁶ Bu tarihten sonra, sporun küreselleşmesine dâhil olacak biçimde Kuzey Kore'nin uluslararası spor alanında daha aktif olduğu görülmektedir. Kuzey Kore, “*geçmişte siyasi spor bozgunculuğu yapmış olsalar da artık [spor aracılığıyla] uluslararası siyaset arenasına katılmaya kararlı*” oldukları mesajını vermiştir.²²⁷

Yukarıda geniş olarak bahsedilen Arirang Oyunlarının haricinde, Kuzey Kore'nin sahip olduğu kıt kaynaklara rağmen ülke sporcularını ve delegelerini Yaz ve Kış Olimpiyatlarına, Asya Oyunlarına, FIFA Dünya Kupası gibi büyük küresel organizasyonlara göndermesi, Kuzey Kore'nin küresel spordaki varlığını gösterme çabasını somutlaştırmaktadır. İç politikada ise mevcut ekonomik sorunlar ve artan yoksulluğa rağmen modern spor tesislerinin inşası ve imkanların güçlendirilmesiyle “elit ve eğlence amaçlı spor”un gelişimi hedeflenmiştir.²²⁸ Bunun yanında yine ekonomik sıkıntılara rağmen Kuzey Kore, Kim ailesinin doğum günleri ve İşçi Partisi'nin kuruluş yıldönümlerinde hem ülke içinde geniş kapsamda milli kutlamalar hem de bunların uluslararası yayını için ciddi kaynaklar kullanmaktadır. Nitekim ulusal birliğin sağlanabilmesi için gereken kitle mobilizasyonunun sağlanabilmesi ve hem içeriye hem dışarıya belirli mesajların iletilebilmesi için ritüellere ihtiyaç vardır. Kuzey Kore bu amaç doğrultusunda spor aracılığıyla milli değerleri ön plana çıkararak ihtiyaç duyduğu ritüelleri gerçekleştirmektedir.

---

²²⁶ Jörg Krieger, “The Foundation and Early Years of the Olympic Council of Asia: a controversial body making controversial politics”, **The Roudledge Handbook of Sport in Asia**, Edt: Fan Hong & Lu Zhouxiang, New York, Roudledge, Taylor & Francis Group, 2021, s. 109-110.

²²⁷ Merkel, 2012, s. 520.

²²⁸ Merkel, 2021, s. 213.

3.1.1.2.3.1. Milli Spor Taekwondo

Taekwondo hem Kore menşei bir spor olması hem de küreselleşmiş modern spor dalları arasında yer alması bakımından önem taşır. Hem Güney Kore’de hem de Kuzey Kore’de milli spor olarak kabul edilen taekwondo, Kore yarımadasında kültürel milliyetçilik açısından da önemli bir role sahiptir.²²⁹

1980’lere dek taekwondo, spor politikası bağlamında pek fazla ilgi görmezken, 1980’lerin sonlarından itibaren öne çıkan radikal milliyetçi yaklaşımlarla beraber siyasi programın içine dâhil edilerek teşvik edilmeye başlandı. Buna bağlı olarak bu tarihlerden itibaren taekwondo temalı filmler, spora ve özellikle taekwondoya ilişkin yayımlar yapılmaya başlandı. Sanat, spor ve diğer tüm alanların hükümet rejiminin ideolojik güdümünde olduğu Kuzey Kore’de, sinema da doğrudan totaliter propagandanın bir aracı olarak kullanılmıştır. İdeolojik bir araç olarak aktif kullanılmaya başlanan spor ve onun milliyetçilik vurgusu ile kitle iletişim araçlarının kontrolü bağlamında değerlendirilebilecek olan sinemanın milli spor olarak taekwondo üzerinden bir araya getirildiği görülür.

Kore İşçi Partisi Gazetesi’nde yer verilmiş olan, Rodong Shinmoon’un “*bugün, taekwondoyu teşvik ederek ulusumuz, ulusun ruhunu ve saygınlığını küresel düzeyde sergilemektedir. Ayrıca bu sayede dünyada dövüş sanatları kültürünün ve insan uygarlığının gelişmesine katkıda bulunuyoruz.*”²³⁰ sözleri, taekwondonun önemini yansıtır. Kuzey Kore taekwondo aracılığıyla hem kendi etnik değerlerini yüceltmekte hem de ulusunu temsil edeceği inancıyla sporun küreselleşmesine katkı sağlayacağını düşünmektedir.

Modern Kore çalışmaları taekwondoyu, kökenleri iki bin yıllık bir geçmişe dayanan yerli bir dövüş sanatı olarak, Kore milletini temsil edecek biçimde sunmayı hedefler. Zira taekwondonun kökenlerinin, Kore’nin Japon kolonisi olduğu döneme ithaf edilerek Japon dövüş sanatı olan karateye dayandırıldığı çalışmalar da bulunur.

---

²²⁹ Lee ve Bairner, a.g.e., s. 400.

²³⁰ Akt.: a.y.

²³¹ Öte yandan Kuzey Kore ve Güney Kore arasında da taekwondonun “milli spor” olarak paylaşımı meselesi mevcuttur. Moenig ve Kim, çalışmalarında taekwondonun küreselleşmesinin ele alırken, 1971’de Güney Kore tarafından taekwondonun “milli spor” veya “milli taekwondo” olarak ilan edildiğini ifade eder. ²³² Moenig ve Minh ise taekwondonun kurucularının çocuklarını eğitim için Japonya’ya göndermiş olmalarından dolayı Kuzey Koreli komünistler tarafından Japon yanlısı olarak görülmüş olabileceklerini, bu nedenle ülkeye yerleşemediklerini aktarır. ²³³ Ayrıca 1980 yılında Choi Hong Hi tarafından duyurulana dek Kuzey Kore’de taekwondonun veya diğer dövüş sanatlarının var olmadığı ifade edilmektedir.

Bu bilgiler ışığında, 1980’li yılların sonlarında Kuzey Kore’de taekwondonun milli çerçevede spor politikasına dahil edilmesi ve küresel olarak kendi “milli sporları” olarak sunulan taekwondo aracılığıyla ulusal değerlerin temsiliyeti görünümü sergilenmeye çalışılması göstermektedir ki, Kuzey Kore tıpkı milliyetçiliğin bir icat olduğu savı gibi, bir dövüş sanatını geleneğin icadı kapsamında benimseyerek milli spor olarak savunmuştur. Totaliter bir rejim olan Kuzey Kore açısından bakıldığında bu durum iktidarın, bir etnik spor etrafında, bir “Kore halkı” yaratma çabasının yansımasıdır. Orijini kendine ait, modern ve küreselleşmiş bir sporun mevcudiyeti, ulusal kültürün bir parçası olarak önem taşır. Söz konusu, tüm toplumsal hayat gibi sporun da totaliter iktidarın güdümünde olduğu Kuzey Kore olduğunda, icat edilmiş bir milli sporun varlığı, milliyetçilik ve ulusal kimlik inşası noktasında içeride; yaratılan milliyetçilik ve ulusal kimlik inşasının yansıtılmasının bir aracı olarak dışarıda yani uluslararası arenada önem taşır.

---

²³¹ Bkz: Udo Moenig, Sungkyun Cho ve Taek- Yong Kwak, “Evidence of Taekwondo’s Roots in Karate: An Analysis of the Technical Content of Early Taekwondo Literature”, **Korea Journal**, C.54, No:2, 2014

²³² Udo Moenig ve Young Il Kim, “The Early Globalization Process of Taekwondo from the 1950s to 1971”, **The International Journal of the History of Sport**, C.37, No:17, 2020, s. 1808.

²³³ Udo Moenig ve Kim Minh, “The Invention of Taekwondo Tradition, 1945-1972: When Mythology Becomes ‘History’”, **Academia Koreana**, Keimyung University, C.19, No:2, 2016, s. 133.

3.1.2. Sağ Totaliter Rejimlerde Sporun Milliyetçilik ve Ulusal

Kimlik İnşasındaki Rolü

Sağ totaliter rejimler, devlet ideolojilerinin faşizm olmasından kaynaklı olarak milliyetçilik politikalarının merkezi olduğu rejimlerdir. Bir ırk temelinde inşa edilmiş olan ulusal bir kimlik elzemdir. Dolayısıyla sağ totaliter rejimlerde spor politikalarının doğrudan milliyetçilik ve ulusal kimlik inşasında rol oynuyor olması beklenir bir durumdur. Yukarıda faşist devletlerdeki işlevleri incelenirken bahsedilen, sporun hem propaganda aracılığıyla devlet ideolojisini empoze etme hem de entegrasyonu ve homojenliği sağlama işlevleri, milliyetçilik politikalarına ve ulusal kimlik inşası sürecine hizmet eder nitelikte etkin biçimde kullanılmıştır.

Faşist ideolojiye sahip totaliter bir rejimin, bu iki kimliğe bağlı olarak uyguladığı ırkçı politikaları onun milliyetçilik politikalarını agresif kılar. Fakat hem devlet ideolojisine yönelik olarak hem de totalitarizmin gerektirdiğince bu politikalar uygulanmaktadır. Öte yandan içeride çoğunlukla terör ve baskı ile sağladığı desteğin sürekli kılınabilmesi ve dışarıda da meşruiyet kazanabilmesi için agresif olmayan kanallar ile milliyetçilik politikalarını yürütme ihtiyacı doğmuştur. Spor, açıkça ulusun inşasında ve milliyetçi politikaların uygulanması sürecinde faşizmin sergilediği agresif tavrı yumuşatması için tercih edilmektedir. Bunun yanında ırkçı politikalar yüzünden uluslararası arenada tehdit olarak algılanan faşist rejim, kendini ve milliyetçiliğini pozitif bir algı içerisine yerleştirebilmesinin bir yolu olarak da sporu tercih etmektedir. Elbette ki yaratmak istediği pozitif ve barışçıl algının içerisinde dahi rejimin, liderin ve ideolojinin ve milletin üstünlüğünü gösterme çabası mevcuttur ve spor bunun için de uygun bir alan sunmaktadır.

3.1.2.1. Nazi Almanyası'nın Spor Politikaları

Mosse, insan bedeninin bir ırkın doğrudan belirteci olduğunu, insan vücudunun yapısının bir ırkın ayırt ediciliğini belirleyen bir özellik olarak o kültürünün üstünlüğü veya alçaklığı için bir kanıt olarak kullanıldığını ifade eder.²³⁴ Bu durumda faşist bir rejimin, sol totaliter rejimlerdeki asker, işçi veya halk sağlığı meselelerinin ötesinde yer alan beden politikalarının olması kaçınılmazdır. Mosse'un ifadesi doğrultusunda, "üstün bir ırk"ın mevcudiyetinde o ırkın mensupları, o ırkın üstünlüğünü kanıtlayacak biçimde "güzel" ve "güçlü" olmalıdır.

Beden politikaları doğrudan o rejimin spor politikalarını ele almayı beraberinde getirir. Nitekim diğer alanlarda olduğu gibi sporda da Nazizim temelde faşist bir harekettir.²³⁵ Söz konusu totaliter bir rejim olduğunda yaşamın diğer her alanında olduğu gibi iktidarın nüfuzunun spor alanında da açıkça ve önemli oranda görüldüğü ifade edilmişti. Sağ totaliter rejimde, rejimin ideolojisinin temsilinin ötesinde bir ırkın temsili insan bedenine yüklendiğinden, spora yüklenen anlamın da bu yönde yoğunlaştığını söylemek mümkündür.

Nazi Partisi'nin iktidara gelmesi ve totaliter iktidarın her alanda hakimiyetini kurup bu iktidarı sağlamlaştırması ve faşist ideoloji doğrultusunda en etkin biçimde kullanabilmesi adına tüm sporlar ve bu alanlardaki spor örgütlenmeleri Nazi Partisi'nin siyasi kontrolü altına girdi. Mevcut spor dernekleri ve örgütlenmeleri bağımsızlıklarını kaybetti. Dahası Nazi Partisi dışındaki siyasi partilerle herhangi bir ilişkisi bulunan tüm spor örgütlenmelerinin yasal olarak kapatılmak zorunda bırakıldı.

236

İrkçı devlet politikaların yansıması, Nazi spor politikalarında doğrudan görülür. Dönemin Alman Spor Komiseri, Yüzbaşı Hans von Tschammer- Osten "Alman sporları Aryanlar içindir. Alman genç liderlik sadece Aryanlar içindir,

²³⁴ George L. Mosse "Racism and Nationalism", **Nations and Nationalism**, C.1, No:2, 1995, s. 165.

²³⁵ Arnd Krüger, Fabian Krüger ve Syblille Treprau, "Nudism in Nazi Germany: Indecent Behaviour or Physical Culture for the Well-being of the Nation", **The International Journal of the History of Sport**, C.19, No:3, s. 37.

²³⁶ Roland Naul, "History of Sport and Physical Education in Germany, 1800-1945", **Sport and Physical Education in Germany**, Ed. Ken Hardman & Ronald Naul, New York, Routledge, 2002, s. 24.

*Yahudiler için değildir.”*²³⁷ diyerek hükümetin konuya ilişkin tavrını net bir biçimde ifade etmiştir. Spor, saf Alman ırkından olmayanları dışlayan, milliyetçiliğin yoğun olarak işlediği bir alan olarak hükümet politikaları içerisine yerleştirilmiştir. Bununla beraber spor Alman halkının, Aryan ırk niteliklerini taşımasının sağlanabilmesi adına bir inşa alanı olarak görülmüştür. Fiziksel yetenek ve güç ırksal bir faktör olarak görülüp yalnızca aryan ırkın erişimine izin verilip onlar teşvik edilmiştir.

Birbirini besleyen ve yeniden üreten bu süreçte spor politikaları, bir yandan idealize edilen bir ulusun gelişimini sağlamaya odaklanırken sonuç olarak belirlenen idealizasyon doğrultusunda bir ulusal kimlik inşası sağlar. Nazizim, ırkçı teorilerle bir yandan şiddet dolu bir dışlayıcılıkla hareket ederken, içeride sosyal uyumu sağlayabilmek ve böylece iktidarın devamlılığı için gerekli desteği ve hatta sadakati sağlayabilmesi ve bunu kontrol edebilmek adına milliyetçilik kavramını politikalarına dahil ederek bir entegrasyon sürecini içerir.²³⁸

Jimnastik, sol totalitarizmle farklılık oluşturmayacak biçimde Nazi Almanyası'nda da kitlelerin beden terbiyesinde en etkili spor olarak etkinlik göstermiştir. Bu çalışmanın özünü oluşturan spor aracılığıyla ulusal kimlik inşası bağlamında bakıldığında jimnastik için, “*Alman ulusal öz temsilinin ideallerine öncülük ettiğini*”²³⁹ söylemek mümkündür. İktidarca yaratılan ve dikte edilen güzellik ve estetik algısının, yaratılmak istenen ulus içerisinde kitlelerce vücut bulması hedeflenmiştir. Jimnastik bahsi geçen estetik ve güzellik algısına hizmet eden kitlesel bir spor dalı olarak etkinlik göstermiştir.

Halkın beden eğitimi ve fiziksel gelişimi, ırkın temsiline dayanır. Ari Alman ırkının yüceltilmesi ve güçlü bir ulusun inşa edilmesi demektir. Öte yandan beden eğitimi ve spor, rıza kazanmayı önceleyen uluslararası başarılar ve askeri hazırlık

---

²³⁷ D. A. Kass, “The Issue of Racism at the 1936 Olympics”, **Journal of Sport History**, C.3, No:3, Güz 1976, s.230.

²³⁸ Heinz- Georg Marton, “Racism, Social Darwinism, Anti Semitism and Aryan Supremacy”, **Shaping The Superman**, Ed. J.A. Mangan, New York, Sport in Global Society, Routledge, 1999, s. 24.

²³⁹ Laurel M. Burkel, “Cups, Cowbells, Medals, and Flags: Sport and National Identity in Germany, 1936-2006”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 25.

süreci açısından güçlü bir devlet anlamına gelir. Krüger, Krüger ve Trepreu bu bağlamda totaliter Almanya'daki sporu, “*güçlü devlet sporu*” olarak adlandırır.²⁴⁰

Yukarıda bahsi geçen SS, SA ve Hitler Gençliği gibi paramiliter örgütlenmelere yüklenen misyon gereği örgüt üyesi Almanların belirli fiziksel yeterliliklere sahip olmaları gerekti. Bu fiziksel özellikler, Alman olmalarından dolayı gereken fiziksel özelliklere paralel olmakla beraber kalifiyeli bir spor ve beden eğitimini zorunlu kıldı. Gerçekten de Nazi iktidarı sürecinde beden eğitiminin en önemli okul haline geldiği Naul tarafından bildirilmektedir.²⁴¹ Bu bir yandan Hitler'in yakın çevresinde ideolojinin savunucuları tarafından fiziksel güvenliğin sağlanması için gerekliyken diğer yandan Aryan ırkının fiziksel temsilini oluşturdu. Fiziksel boyutunun yanı sıra spor ile kazandırılmak istenen mücadele ruhu, halkın ulus, ideoloji ve Führer için de koşulsuz mücadele etmesini önceledi. Tüm bu çabalar ise temelde hem fiziksel hem de ideolojik bir disiplinin sağlanması yoluyla bir “ulus inşası” ve inşa edilen ulusun Nazizm ışığında savunusunu gerçekleştirmek üzereydi.

Militarizmin ağırlığının özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan çıkan ve İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Almanya için yoğun olduğu Hitler iktidarında spor, bu “üstün ve saf” ırkın savaşı ve kahraman olması ideali doğrultusunda kullanıldı. Beden eğitiminin “askeri zihniyeti besleme” ve “güçlü liderlik niteliklerini oluşturma”²⁴² işlevi önemli bir kriterdi:

“Teşkilat üyelerinin fiziksel bakımdan gelişmelerinde ağırlık noktası askeri talimlere değil, spor hareketlerine ve tatbikata verilmeliydi. Boks ve jiu-jitsu bana her zaman atış taliminden daha esaslı göründü. ... Alman milletine spor bakımından mükemmel bir şekilde eğitilmiş, vatan aşkı ile yanıp tutuşan, en şiddetli hücumlara hazır bir ruhla yetiştirilmiş altı milyon insan verilir, milli bir devlet onu ihtiyaç halinde ve iki yıldan daha az bir zamanda, bir ordu yapacaktır. ... Fiziki olgunluk herkese kendisinin üstün olduğu kanaatini telkin etmeli ve ona kendi gücüne her zaman güvenme şuurunu kazandırmalıdır. Aynı zamanda bu eğitim, hareketin savunması için silah görevi görecek sportif meziyetler de vermelidir.”²⁴³

---

²⁴⁰ Krüger, Krüger ve Trepreu, a.g.e., s. 37.

²⁴¹ Naul, a.g.e., s. 24.

²⁴² A.e., s. 25.

²⁴³ Adolf Hitler, **Kavgam**, Çev. Hüseyin Cahit Yalçın, İstanbul, Manifesto Kitap, 2005, s. 432.

Nitekim “Hitler gençliği, inancı sosyalizm, idolü Hitler ve Almanya olan milliyetçi tipte siyasi askerlerdi”.²⁴⁴

Bunun yanı sıra yine savaş sonrası bir dönemde halk sağlığı ve ayrıca Aryan ırkının hijyenik ve sağlıklı olması gerekliliği de beden eğitimi ve spor politikalarının öncelikli amaçları arasındaydı. Nitekim hijyen ve halk sağlığı hem iş gücü için hem de ordu için gereken insan gücü için ilk şarttır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi fakat beden politikaları ırka dayandığı için daha çok olmak üzere Nazi Almanyası da sporu, Alman ulusunu kendilerinin nasıl görmek istediklerini ve dış dünyaya nasıl göstermek istediklerine dair en etkili araç olarak kullandı. Zira doğrudan bedenin şekillenmesini, fiziksel kuvveti ve çevikliği göstermenin bir aracı olan spor sayesinde kültürlerinin ve ideolojilerinin gücünün yansıtıldığı düşünülmekteydi. Sonuç olarak istenen, totaliter iktidarın tam kontrolünde yaşayan Aryan ırkının çok yönlü gelişimi ve “üstünlüğünün” somut bir biçimde tüm dünyaya gösterilmesi olmuştur.

Her ne kadar Naul, Nazi Almanyası özelinde olmak üzere totaliter rejimler için spor alanında bireysel performansın, sportif becerinin ve tekniklerin öneminin arka planda kaldığını söylese²⁴⁵ ve gerçekten bireysellik totaliter rejimde istenmeyen bir durum olsa da söz konusu diğer devletlere karşı bir gövde gösterisi yapmak olduğunda elde edinilen bireysel başarılar elbette kritiktir. Bu durumda dahi belirtmek gerekir ki söz konusu bireysel başarılar sporcunun kendi bireysel başarısı olarak görülmemekte, Alman ulusunun, Nazi ideolojisinin ve hatta Führer’in başarısı olarak görülmekteydi. Sennett, Antik Yunan’daki beden teşhirine ilişkin olarak “*insan bedeni imajı bireyselleştirmekten çok idealleştirilmiştir*” der.²⁴⁶ Bu ifade Nazi Almanyası beden politikalarında doğrudan karşılık bulur. Bireyin değil kitlelerin ön planda tutulduğu totaliter rejimde bir yandan halkın bireysel olarak beden gelişimine verilen önemde aslen bireyselleşmenin ötesinde ari ırkın temsili olacak biçimde idealleştirme söz konusudur. Uluslararası spor müsabakalarında elde edilecek başarılar idealleştirilen

---

²⁴⁴ P.D. Stachura, “The Ideology of the Hitler Youth in the Kampfzeit”, **Journal of Contemporary History**, C.8, No:3, 1973, s. 167.

²⁴⁵ A.y.

²⁴⁶ Richard Sennett, **Ten ve Taş**, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul, Metis Yayınları, 2008, s. 34.

bedenlerin “üstünlüğünü” sergilemek ve böylece ideolojinin ve liderin “başarısını” gösterip meşruiyet kazanmak için en ideal platformlar olduğu ifade edilmişti. Nazi Almanyası için bunun en somut örneği ise şüphesiz yukarıda ele alınan 1936 Yaz Olimpiyatları’dır.

SONUÇ

Spor aynı anda; topluluklar için sosyalleşme, iktidar için sosyal kontrol ve asimilasyon, sınıflar için bir direniş, bir yandan rekreasyon diğeryandan milletlerarası rekabet aracıdır. Fakat her halükârda içerisinde coşku, heyecan ve aidiyet barındır ve bu duygular yönlendirilmeye çok açıktır. Öte yandan bir siyasal iktidar için, iktidarının devamlılığının sağlanması onun başlıca kaygılarından biridir. Bu, zor kullanarak baskı yoluyla veya ikna yoluyla meşruiyet kazanarak gerçekleştirilebilir. Bu çalışmanın ele aldığı iktidar tipi olan totaliter iktidarlara bakıldığında hem zor ve baskı -terör- hem de propaganda aracılığıyla ikna yolunun tercih edildiği görülür. Bu noktada toplumun duygularının yönlendirilmeye çok açık olduğu alanlar, totaliter iktidarın bu amaç doğrultusunda ihtiyaç duyduğu alanlardır. Burada karşımıza çıkan en bariz olgu milliyetçilik olgusudur. Zira milliyetçilik toplumun duygularına hitap ederek onları harekete geçirir.

Totaliter iktidarın buradaki yöntemi kitleler yaratarak onlara hitap etmek ve onların desteğini kazanarak iktidarını sürdürmektir. Bu noktada ise ulusal kimlik inşası olgusu karşımıza çıkar. Devamlılığını sağlamak üzere kitlelerin desteğini kazanmak isteyen totaliter iktidar, bunu gerçekleştirmenin en geniş çapta ve etkili araçlarından biri olarak bir ulusal kimlik inşasına ve bu yönde milliyetçilik politikalarına başvurur. Ulusal kimlik inşasını besleyen, hatta bu beslemeyi evrensel niteliğine ve rekabet olgusunu içermesine bağlı olarak daha etkin biçimde yapan ve ondan daha geniş çapta bir etki alanı olan spor da bu yönde iktidarın önemli araçlarından biri olarak karşımıza çıkar.

Ulusal kimlik inşası denildiğinde bunun milliyetçi veya faşist ideolojiler ile doğrudan örtüşen bir olgu olduğu şüphesizdir. Öte yandan Marksist-Leninist ideolojinin varlığı halinde ulusal kimlik veya milliyetçilik gibi olguların devlet ideolojisi içerisinde teorik anlamda söz konusu olmadığını söylemek mümkündür, zira milliyetçilik öğretileri burjuva sınıfına dayanan yani kapitalist ulus öğretileridir. Fakat yukarıda bahsedildiği üzere sağ totaliter rejimle aynı amaçlar doğrultusunda, devlet ideolojisini Marksizm-Leninizm olarak ifade eden sol totaliter rejimlerin de bu doğrultuda politikalar geliştirildiği görülür. Bunun da kendini en açık biçimde

gösterdiği, hem birey hem kitle hem de ulus düzeyinde kendini somutlaştırabildiği alanın spor olduğu görülmüştür.

Sağ totaliter rejim denildiğinde ilk akla gelen Hitler dönemi Nazi Almanyası örneği bu çalışmada ele alındı. Nazi Almanyası'nın ideolojisi ile de paralel olmak üzere kitlesel örgütlenme için ulusal kimlik inşası, iktidarın başından itibaren olağan gelişen bir süreçtir. Beden politikalarının ulusal kimlik inşası sürecinde önemli yer kapladığı görülmüştür. Doğrudan bir ırkı temsile dayanması, o ırkın bedensel özelliklerinin özgün inşasını öncelemiştir. Bu noktada Nazi iktidarının Aryan Alman ırkına yönelik spor politikaları, milliyetçilik politikaları kapsamında devreye girmiştir. İlk aşamada iç politikaya yönelik olduğu görülmekle beraber ele alınan her örnek iktidar için çıkış noktasının “biz” ve “öteki” yaratılması olduğu açıktır. Öteki tanımlanarak “biz” yaratılmış ve yaratılan kitlenin kontrolünü sağlamak üzere onları bedensel, fakat sol totalitarizmde özellikle zihinsel anlamda tek tipleştirme sürecine gidilmiştir.

Diğer örneklerden ayrışacak biçimde Nazi Almanyası'nın bu süreçte fiziksel özellikleri ön planda tuttuğu görülür. Bir diğer aşamada gerçekleştirilen ulusal inşanın hem dış dünyada onaylanması hem de bu sayede içeride de meşruiyetin artırılması adına kendini gösterme ihtiyacı duyulur. Bunun agresif versiyonu savaş alanı iken barışçıl alanı olarak spor devreye girer. Sağ totaliter faşist Nazi Almanyası, ırkçı temellerde hem ideolojik hem de fiziksel olarak inşa ettiği Alman ırkının “üstünlüğünü” tüm dünyaya göstermek, kendini ispatlamak ve böylece yarattığı kitlelerin desteğinin devamlılığını sağlayarak iktidarını korumak için sporun varabileceği en geniş platformu kullanmaktan geri kalmamıştır.

Nazi Almanyası'nın faşist ideolojisi kapsamında bu anlatılanlar elbette olağan ve beklenen durumdu. Bu tezde sol totaliter rejimlerin milliyetçiliğe ve ulusal kimlik inşasına bakışı ve bu amaç doğrultusunda sporun yerinin incelenmesi esas meseleydi. Bu kapsamda Stalin dönemi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Kuzey Kore örnekleri ele alındı. Her ikisi de Marksizm-Leninizm'i devlet ideolojileri olarak belirtmekle birlikte totalitarizmin niteliklerini barındırırlar. Bu durumda belirtilen ideolojiden ve onun önceliklerinden uzaklaşarak totaliter iktidarın önceliklerine

yoğunlaştığı görülmüştür, nitekim totaliter iktidar perspektifinden bakıldığında yoğunlaşması gerektiğini söylemek mümkündür. Stalin SSCB’si ve Kuzey Kore’nin ulusal kimlik inşasına yönelik milliyetçi politikaları kendini bu noktada göstermiştir. Stalin SSCB’sinde “tek ülkede sosyalizm”, Kuzey Kore’de ise “Juche” politikalarında da görüldüğü gibi bu sol totaliter rejimler doğrudan “milliyetçilik” kavramını kullanmaktan kaçınmış ve bir anlamda içerikte değil fakat şekilde kendilerine uyarlayarak ifade etmişlerdir. Bu iki sol totaliter rejimin, bu politikalar kapsamında kitlelerin inşa edilen ulusal kimliklerini ön plana çıkararak onları örgütlemeye çalıştığı görülmüştür. Bunu da az önce belirtildiği üzere doğrudan milliyetçilik adı altında değil fakat milliyetçiliği içerecek biçimde spor politikaları ile gerçekleştirmiştir.

Sporun görünmezlik pelerini işlevi, ele alınan tüm devletler için bir nevi rekabetin saldırganlığını gizlemektedir. Ayrıca evrensel bir değer ve herkes için ortak bir payda olması bakımından barışçıl bir görünüm sergilenmesi için de uygun bir alandır. Bu durum Nazi Almanyası’nın çıkarlarına daha çok uymakla beraber sol totaliter rejimler de milliyetçiliğe bu pelerin giydirerek sporu kullanmıştır denilebilir. Böylece spora, milliyetçilik ile sosyalizm arasındaki çatışmayı yumuşatacak bir ara geçiş olma görevi yüklenmiştir.

SSCB örneğinde bir cumhuriyetler birliği olan devletin çok uluslu bir topluma sahip olması o devletin bir milliyetçilik politikasının olmasını şüphesiz gerekli kıldığı görülmüştür. Spor bu noktada entegrasyonu sağlayan ve gerekli milliyetçilik politikalarını yumuşatan bir etki göstermiştir. Zira bu entegrasyon gücü sporun kendisine içkindir ve bir yandan “biz” içerisinde birliği vurgularken “ötekine” karşı rekabeti de içerisinde barındırır. İçeride bizi güçlendirirken, ötekine karşı olan rekabeti kazandığında bu birliktelik daha da güçlenir. Bu süreçte inşa edilen zihinsel gelişime paralel olarak tüm başarıların partinin ve liderin başarısı olduğu empoze edildiğinden totaliter iktidarın çıkarı her halükârda açıkça görülmüştür.

İncelenen Stalin dönemi SSCB’sinde yukarıda belirtilen durum totaliter liderin “tek ülkede sosyalizm” doktrini ile somutlaştırılmıştır. Bu minvalde gelişen milliyetçilik politikaları doğrudan ülkenin spor politikalarına yansımıştır. Daha doğru bir ifadeyle denilebilir ki bu dönemde sol totaliter rejimin spor politikalarının, tek

Ülkede sosyalizm doktrininin destekleyecek biçimde hayata geilirmiş olduğu görülmüştür. Marksist ideolojiye uygun biçimde enternasyonalizmin bir aracı olarak kullanılmış olan spor, bu dönemde özellikle bahsi geçen uluslararası spor organizasyonlarında grldği gibi SSCB'nin temsiline odaklı kılınmıştır.

Kuzey Kore ise ele alınırken kuruluş konjonktürü göz ardı edilemez bir diğer sol totaliter devlet olarak, kurulduğu andan itibaren milliyetçi temeller barındırmıştır. Kendini Marksist-Leninist olarak addetmekle birlikte, bir liderin iktidar döneminden bağımsız olarak, kurulduğu andan günümüze tek totaliter olmayı sürdürmüştür. Bu durumda SSCB'den farklı olarak Kuzey Kore'nin spor politikaları bir dönemle sınırlandırılmayacak biçimde milliyetçi nüveler içermiş ve ulusal kimliğinin inşasına hizmet edecek biçimde kullanılmıştır. Kuzey Kore'nin kuruluşundan bu yana  nesildir süren totaliter iktidarı, ülkenin sahibi durumunda olmuş olup propagandaların yanı sıra baskı ve zor kullanımı da üst seviyededir. Ulusun inşasındaki en önemli ayak da lidere ve partiye bağlılıktır. Nitekim ülkenin spor politikaları incelendiğinde görülmüştür ki Kuzey Kore'de spor, ulusun inşasında daha çok totaliter iktidara bağlılık amaçlı bir propaganda aracı olarak kullanılırken, aynı zamanda dış dünyaya açılan bir kapı ve dış politika kapsamında milliyetçilik politikalarının daha merkezde olduğu bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış politikaya yönelik bu tutum elbette ki iktidarın iç politikada da ulaşmak istediği amacı beslemektedir.

İncelenen sağ ve sol totaliter rejimlerde, söz konusu iktidarlar sağ ve sol kimliklerinin yanında totaliter olmalarının getirdiği hayati kaygıları taşırlar. İktidarlar için bu hayati kaygıların kimi zaman ideolojik kimliklerinin perdelenmesini beraberinde getirdiği görülmüştür. Söz konusu perdeleme için totalitarizmin kitleleri ve yaşamın hemen her alanını kontrol etme gerekliliği dolayısıyla, hem gündelik hayata tam entegrasyonu olan hem de kitleleri istenilen doğrultuda harekete geçirme yetisine sahip araçlara ihtiyaç duyulur. Bu amaç doğrultusunda en etkili araçlardan birinin milliyetçilik olduğu görülür. Sağ totaliter rejimlerin bunu açıkça ifade ederek kullanmalarının yanında sosyalist rejimlerin de totaliter tanımına dâhil olduklarında bu araçtan faydalandıkları ve bunu kendilerini tanımladıkları ideolojiye uydurmak için ona bir kılıf geçirdikleri, buna en uygun kılıfın da spor olduğu görülmüştür. Burada

vurgulanması gereken nokta Marksizm içerisinde bir milliyetçiliğin varlığı değil, kendini Marksist addedenlerin milliyetçiliğinin söz konusu oluşudur.

KAYNAKÇA

- Abrahamian, Andray: “Are the Arirang Mass Games Preparing People for A Chinese Path?”, 38 North, **A Publication of the Stimson Center**, 2012, Erişim: 2.03.2022, [Are the Arirang Mass Games Preparing People for A Chinese Path? \(38north.org\)](#) .
- Akıncı, Abdulvahap;
Oğuz Yavuzyılmaz: “Milliyetçilik, Irk- Irkçılık İlişkisi”, **Turkish Studies Social Sciences**, C.13, No:23.
- Aktükün, İlker: “Eski Sovyetler Birliği’nde Milliyetler Politikası ve ‘Yeni Dünya Düzeni’ Çerçevesinde Günümüze Yansıması”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2002.
- Aktükün, İlker: “Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları”, **Cogito**, Sayı: 63, 2010.
- Akyıldız, Sevket Hylton: “Modern and Folk Sports in Central Asia under Lenin and Stalin: Uzbekistan from 1925 to 1952”, **Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Yıl 4, Sayı. 2, Güz 2019.
- Anderson, Benedict: **Hayali Cemaatler**, İstanbul, Metis Yayınları, Çev. İskender Savaşır, 2020
- Arendt, Hannah: **Totalitarizmin Kaynakları /3, Totalitarizm**, Çev: İsmail Serin, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018.

- Arnold, Richard: “Nationalism and Sport: A Review of the Field”, **Nationalities Papers**, 2010.
- Arnold, Richard: “Sport and Official Nationalism in Modern Russia”, **Problems of Post- Communism**, C.65, No:2, 2018.
- Baehr, Peter: “The 'Masses' in Hannah Arendt's Theory of Totalitarianism”, **The Good Society**, 2007, C.16, No:2, 2007.
- Baekdoosan: Eylül, 2002.
- Bairner, Alan: “National sports and national landscapes: In defence of primordialism”, **National Identities**, C.11, No:3, 2009.
- Bairner, Alan: “Sport, Nationalism, and Globalization European and North American Perspectives”, New York, **State University of New York Press**, 2001.
- Barrer, Peter: “ ‘Satan is God!': Re-imagining Contemporary Slovak National Identity through Sport”, **Sport in Society**, C.10, No:2, 2008.
- Billig, Michael: **Banal Milliyetçilik**, Çev. Cem Şişkolar, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2002.
- Brentin, Dario; Cooley, Laurence: “Nationalism and Sport A Review of the Literature”, **Studies on National Movements**, No:3, 2015.

- Bragian, Tania: “The Cultural Life of North Korea”, **The Guardian**, 15 Ekim 2010
- Burkel, Laurel M.: “Cups, Cowbells, Medals, and Flags: Sport and National Identity in Germany, 1936-2006”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Burnett, Lisa: “Let Morning Shine over Pyongyang: The Future-Oriented Nationalism of North Korea’s “Arirang” Mass Games”, **Asian Music**, C.44, No:1, University of Texas Press, 2013.
- Byman, Daniel; Lind, Jennifer: “Pyongyang’s Survival Strategy: Tools of Authoritarian Control in North Korea”, **International Security**, C.35, No:1, 2010.
- Cho, E. J. R.: “Nation Branding for Survival in North Korea: The Arirang Festival and Nuclear Weapons Tests”, **Geopolitics**, C.22, No:3, 2017.
- Lee, Chungmi: “The Goal of Olympism: Peace on the Korean Peninsula through Olympic”, **Research in Dance and Physical Education**, C.2, No:2, 2018.
- Çetin, Halis: Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Araçları”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, C.26, No:1, Mayıs 2002.
- Dogliani, Patrizia: “Sport and Fascism”, **Journal of Modern Italian Studies**, C.5, No:3, 2000.

- Dunlop, John B.: **The Faces of Contemporary Russian Nationalism**, Princeton, Princeton University Press, 1983.
- Enderson, Tim: **National Identity, Popular Culture and Everyday Life**, Berg, New York, 2002.
- Fomina, Marina: “Sovyetler Birliğinin İç ve Dış Politikasında Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü (1917 – 1940)”, (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Ulusal Tez Merkezi, 2009.
- Fox, Jon E.: “Consuming the Nation: Holidays, Sports, and the Production of Collective Belonging”, **Ethnic and Racial Studies**, C.29, No:2, 2006.
- Fragner, Bert G.: “ ‘Sovyet Milliyetçiliği’: Orta Asya’nın Bağımsız Cumhuriyetlerine Kalan İdeolojik Miras”, **Orta Asya ve İslam Dünyasında Kimlik Politikaları**, Edt: Williem van Schendel ve Eric J. Zürcher, Çev. Selda Somuncuoğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014.
- Frank, Rudiger: “The Arirang Mass Games of North Korea”, **The Asia- Pacific Journal**, C.11, No:2, 2013
- Friedrich, Carl Joachim;
Brzwinski, Zbigniew K.: **Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi**, Çev: Oğuz Onaran, Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Siyasi İlimler Serisi 7, 1964.
- Fromm, Erich: **Özgürlükten Kaçış**, Çev: Şemsa Yeğın, Payel Yayınları, 4. Basım, t.y.

Gazi, Mehmet Ali; Çakı,
Gül:

“Sovyetler Birliği’nde Kitlelere Sporun Teşvik Edilmesinde Propaganda Posterlerinin Rolü”, **TRT Akademi**, C.4, No:8, Temmuz 2019.

Girginov, Vassil:

“Totalitarian Sport: Towards an Understanding of its Logic, Practice and Legacy”, **Totalitarian Movements and Political Religions**, C.5, No:1, 2006.

Gökmen, Mahmut Ertan:

“G.Kore-K.Kore Barış Görüşmelerinin Tarihsel Gelişimi: 1970-2000 Arası”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.46, No:1, 2006.

Gülada, Mehmet Ozan:

“1936 Berlin Olimpiyatlarında Spor Yayıncılığının Propaganda Amaçla Kullanımı: Olympia Filmi Üzerinden İnceleme”, **TRT Akademi**, C.4, No:8, 2018.

Hasanoğlu, İbrahim:

“Homo Sovieticus: SSCB’de Sovyet Halkı İnşası Çabaları”, **Turkish Studies, International Periodical Dor The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C.10, No:1, 2015.

Hasanoğlu, İbrahim:

“Komünizmin Milliyetçilikle İttifakı: II. Dünya Savaşında Rus Milliyetçiliği”, **Karadeniz Araştırmaları**, No:42, 2014.

Hayek, Friedrich Von:

Kölelik Yolu, Çev: Turhan Feyzioğlu, Yıldırım Aslan, Atilla Yayla, Ankara, Liberte Yayınları, 7. Baskı, 2021.

- Marten, Heinz- Georg: “Racism, Social Darwinizm, Anti Semitism and Aryan Supremacy”, **Shaping The Superman, Sport in the Global Society**, Ed: J.A. Mangan, New York, Routledge, 1999.
- History: “What Countries Were Part of the Soviet Union?”,
Erişim: 9.05.2022,
<https://www.history.com/news/what-countries-were-in-soviet-union>
- Hitler, Adolf: **Kavgam**, Çev: Hüseyin Cahit Yalçın, İstanbul, Manifesto Kitap, 2005.
- Hobsbawm, Eric J.: **Milletler ve Milliyetçilikler**, Çev.Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2020.
- Hobsbawm, Eric J.: **Geleneğın İcadı**, Çev: Mehmet Murat Şahin, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006.
- Hoffer, Eric: **Kesin İnançlılar**, Çev: Erkıl Günur, İstanbul, Oldivo Yayınları, 2019.
- Howell, Reet: “The USSR: Sport and Politics Interwined”, **Comparative Education**, C.11, No:2, 1975.
- International Olympic Committee: “IOC Mission”, erişim: 22.04.2022,
<https://olympics.com/ioc/mission>
- Jeong, Eun Kyung: **Kore Milliyetçiliğı**, İstanbul, Likya Yayınları, 2016

- Jung, Hyang Jin: “Jucheism as an Apotheosis of the Family: The Case of the Arirang Festival”, **Journal of Korean Religious**, C.4, No:2, 2013.
- Kang, Jin Woong: “Historical Changes in North Korean Nationalism”, **North Korean Review**, C.3, No:1, 2007.
- Kass, D. A.: “The Issue of Racism at the 1936 Olympics”, **Journal of Sport History**, C.3, No:3, Güz 1976.
- Keys, Barbara: “The Body as a Political Space: Comparing Physical Education Under Nazism and Stalinism”, **German History**, C.27, No:3, 2009.
- Kılıç, Metin; Aslan, Mahir: “Sovyet Toplumunda Sporun Rolü”, **Tarih Okulu Dergisi**, Mart 2016, Yıl: 9, No:4, Mart 2016.
- Krieger, Jörg: “The Foundation and Early Years of the Olympic Council of Asia: a controversial body making controversial politics”, **The Roudledge Handbook of Sport in Asia**, Edt: Fan Hong & Lu Zhouxiang, New York, Roudledge, Taylor & Francis Group, 2021.
- Krüger, Arnd; Krüger, Fabian; Treprau, Syblille: “Nudism in Nazi Germany: Indecent Behaviour or Physical Culture for the Well-being of the Nation”, **The International Journal of the History of Sport**, C.19, No:3, 2002.

- Kurtuluş, Begüm: “21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), YÖK Ulusal Tez Merkezi, 2014.
- Large, David Clay: “Hitler’s Games: Race Relations in the 1936 Olympics”, **German Historical Institute London Bulletin**, C.29, No:1, 2007.
- LaTouche, Craig: “More Than Just a Game: The Politics of Domestic and International Sport in North Korea” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015.
- Le Bon, Gustave: **Kitleler Psikolojisi**, Çev: Elif Kanur, İstanbul, Say Yayınları, 2019.
- Lee, Jung Woo; Bairner, Alan: “The Difficult Dialogue: Communism, Nationalism, and Political Propaganda in North Korean Sport”, **Journal of Sport and Social Issues**, C.33, No: 390, 2009.
- Lee, Chungmi: “The Goal of Olympism: Peace on the Korean Peninsula through Olympic”, **Research in Dance and Physical Education**, C.2, No:2, 2018.
- Lim, Jae Cheon: **Kim Jong Il’s Leadership of North Korea**, Routledge Contemporary Asia Series, Taylor & Francis e-Library, 2008.
- Linz, Juan J.: **Totaliter ve Otoriter Rejimler** , Çev: Ergun Özbudun, Ankara, Liberte Yayınları, 2021.

- Mackenzie, Michael: “From Athens to Berlin: The 1936 Olympics and Leni Riefenstahl’s Olympia”, **The University of Chicago Press**, C.29, No:2, 2003.
- MacLean, Malcolm: “Embodied Nation: Sport, Masculinity, and the Making of Modern Laos, by - Simon Creak”, **The International Journal of the History of Sport**, C.35, No:11, 2018.
- Marton, Heinz Georg: “Rasism, Social Darwinism, Anti-Semitism and Aryan Supremacy”, **Shaping The Superman**, Ed. J.A. Mangan, New York, Sport in Global Society, Routledge, 1999.
- McMahon, Jessica L.: “Sports Ministry as an Entryway into North Korea as a Means of Spreading the Gospel”, (Selected Honors Thesis), 2015.
- Merkel, Udo: “International Sport Events and the Two Koreas”, **The Routledge Handbook of Sport in Asia**, Ed: Fan Hong & Lu Zhouxiang, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2021.
- Merkel, Udo: “Sport and Physical Culture in North Korea: Resisting, Recognizing and Relishing Globalization”, **Sociology of Sport Journal**, 2012.
- Mertin, Evelyn: “Ethnic Minorities and National Identity in Soviet Sport”, **Studies in Physical Culture And Tourism**, C.15, No:3, 2008.

- Mirskii, G.: “Did Totalitarianism Disappear Together with the Twentieth Century?”, **Russian Politics & Law**, 2003.
- Moenig, Udo; Kim, Minhø; “The Invention of Taekwondo Tradition, 1945-1972: When Mythology Becomes ‘History’”, **Academia Koreana**, Keimyung University, C.19, No:2, 2016.
- Moenig, Udo; Kim, Young Il; “The Early Globalization Process of Taekwondo from the 1950s to 1971”, **The International Journal of the History of Sport**, C.37, No:17, 2020.
- Moenig, Udo; Cho, Sungkyun; Kwak, Taek-Yong; “Evidence of Taekwondo’s Roots in Karate: An Analysis of the Technical Content of Early Taekwondo Literature”, **Korea Journal**, C.54, No:2, 2014
- Mosse, George L: “Racism and Nationalism”, **Nations and Nationalism** C.1, No:2, 1995.
- Murray, Stuart: **Sport Diplomacy Origins, Theory and Practice**, New York, Routledge New Diplomacy Studies, 2018.
- Naul, Roland: “History of Sport and Physical Education in Germany, 1800-1945”, **Sport and Physical Education in Germany**, Ed: Ken Hardman & Ronald Naul, New York, Routledge, 2002.

- Nye, Joseph S.: “Soft Power: the origins and political progress of a concept”, **Palgrave Communications**, 2017.
- Nye, Joseph S.: **Soft Power – The Means to Success in World Politics**, New York, Public Affairs, 2004.
- Orwell, George: “The Sporting Sprit”, **The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell: In Front of Your Nose 1945-1950**, Ed. Sonia Orwell ve Ian Angus, Martin Seeker & Warburg, 1968.
- Özkırımlı, Ümit: **Milliyetçilik Kuramları**, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2017.
- Pigman, Geoffrey Allen;
Rofe, J. Simon: “Sport and Diplomacy: an Introduction”, **Sport in Society**, C.17, No:9, 2014.
- Polanyi, Karl: “Faşizmin Özü”, Çev: Benan Eres, **Mülkiye Dergisi**, C.35, No:271, 2011.
- Riordan, James: “The Impact of Communism on Sport”, **The International Politics of Sport in the Twentieth Century**, Edt.: James Riordan ve Arnd Krüger, New York, E&FN Spon, 1999.
- Riordan, James: “The Sports Policy of the Soviet Union, 1917-1941”, **Sport and International Politics The impact of fascism and communism on sport**, Edt. Pierre Arnaud ve James Riordan, Taylor & Francis e-Library, 2003

- Roy, Olivier: **Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi**, Çev. Mehmet Morali, İstanbul, Metis Yayınları, 2018.
- Sarıca, Murat; Aybay, Rona: **Faşizm**, İstanbul, İzlem Yayınevi, 1965.
- Sennett, Richard: **Ten ve Taş**, Çev: Tuncay Birkan, İstanbul, Metis Yayınları, 2018.
- Silberstein, Benjamin
Katzeff: “North Korea: Fading Totalitarianism in the ‘Hermit Kingdom’”, **IFN Working Paper**, No. 836, Research Institute of Industrial Economics, 2010.
- Snow, Nancy: “Rethinking Public Diplomacy in the 2020s”, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Ed: Nancy Snow and Nicholas J. Cull, New York, Routledge, 2020.
- Stachura, P.D.: “The Ideology of the Hitler Youth in the Kampfzeit”, **Journal of Contemporary History**, C.8, No:3, 1973.
- Stalin, Joseph V.: **Eserler** Cilt 2, İstanbul, İnter Yayınları, 1989.
- Terry, David P.; Wood, Andrew F.: “Presenting Juche: Audiencing North Korea’s 2012 Arirang Mass Games”, **Text and Performance Quarterly**, C.35, No: 2-3, 2015.

- Traverso, Enzo: “Totalitarianism Between History and Theory”, **History and Theory**, Theme Issue, Wesleyan University, 2017.
- Tuğtan, Mehmet Ali: “Güç, Anarşi ve Realizm”, Küresel Siyasete Giriş – **Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler**, Ed: Evren Balta, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.
- Tunçer Kılavuz, İdil: “Sovyetler Birliği’nde Rus Milliyetçiliği ve Rus Kimliğinin Gelişimi”, **Siyasal: Journal of Political Sciences**, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, C.26, No:2, 2017.
- Turner-Graham, Emily; Haskew, Michael: “Kötülüğün Yükselişi Hitler”, **All About History**, No:1, Kasım 2020
- Vladimirova, Alexandra: “Sport as a Part of the State Propaganda System in Russia”, **Reuters Institute Fellowship Paper**, University of Oxford, Mayıs 2020.
- Vujacic, Veljko: “Stalinism and Russian Nationalism: A Reconceptualization”, **Post- Soviet Affairs**, C.23, No:2, 2013.
- Watts, Jonathan: “World Cup 2010: Why North Korea are in a league of their own”, **The Guardian**, 20 Haziran 2010.

- Weaver, John Cai Benjamin: “Adolf Hitler’s Account of The ‘Nation’ and ‘Nationalism’ “, **E- International Relations**, 16 Mayıs 2011.
- Włodarczyk, Arkadiusz: “Olympia by Leni Riefenstahl – Propaganda, Documentry or Art?”, **Studies in Sport Humanities**, 2016.
- Yourman, Julius: “Propaganda Techniques Within Nazi Germany”, **The Journal of Educational Sociology**, Vol.13, No.3, Education Under Nazism, 1939.
- Yazar Yok: “Mass gymnastic in Korea”, **Foreign Languages Publishing House**, Pyongyang, Korea, Juche 91, 2002.
- Yazar Yok: “Physical Culture and Sports in The USSR and Soviet Kazakhstan in 1940-1980”, **Biblioteca Digital Repositorio Academico**, C.35, No:19, 2019.
- Yazar Yok: (Çevrimiçi Kaynak) 21 Soviet Sport Propaganda Posters From the Mid-20th Century ~ Vintage Everyday, Erişim Tarihi: 07.08.2022.
- Yazar Yok: (Çevrimiçi kaynak) <https://www.nationalreview.com/corner/1936-and-now/>, Erişim tarihi: 08.08.2022.

Yazar Yok:

(Çevrimiçi Kaynak) The Nazi Olympics: Berlin 1936 | Sports as Military Training (ushmm.org)
Erişim tarihi: 10.08.2022.

EKLER

Ek 1: Stalin dönemi Sovyet Spor Propaganda Posterleri ²⁴⁷

“Kolektif işçi, atletik ol!”

Alexander Daineka, 1930

“Belki şampiyon olamazsın, ama güzel bir beden formunda olmalısın.”

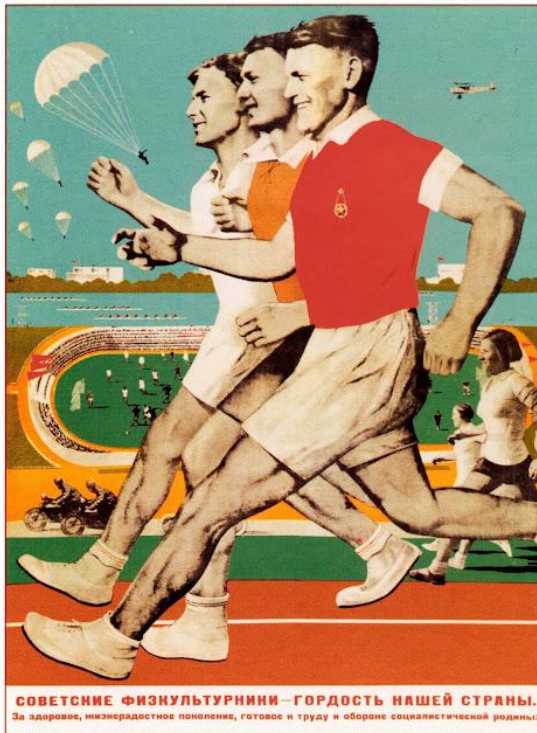
Alexander Daineka, 1933

²⁴⁷ Çevrimiçi Kaynak (21 Soviet Sport Propaganda Posters From the Mid-20th Century ~ Vintage Everyday) Erişim Tarihi: 07.08.2022.

Alexey Kokorekin, 1934

“Sanayi ve savunmaya hazır olun.”

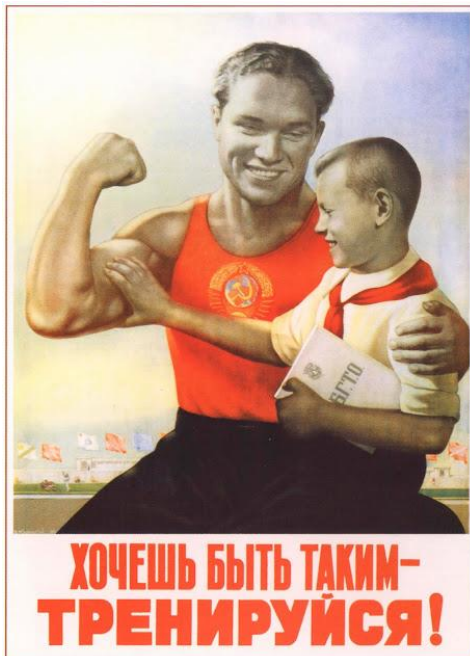
Victor Koretsky, 1935

“Sovyet atletleri ülkemizin gururudur.”

“Bütün dünya rekorlarını biz kırmalıyız.”

Victor Govorkov, 1935

“Benim gibi mi olmak istiyorsun? Egzersiz yap.”

Victor Koretsky, 1951

Ek 2: Arirang Oyunlarından Görseller ²⁴⁸

Solda Kim Il Sung, sağda Kim Jong Il.

“Sosyalist peri köyü”

“İnsanların mutluluğuyla dolup taşan ülkem.”

Ülkedeki elma ve elma ürünlerinin üretimi vurgulanmaktadır. Ülkedeki gıda eksikliği göz önüne alındığında, mahsul üretimi vurgulanmaya değer görülmektedir.

²⁴⁸ Frank, Rudiger, “The Arirang Mass Games of North Korea”, **The Asia- Pacific Journal**, C.11, Sayı: 46, 2013.

Taekwondo figürleri ve gösterisi ile hem spor dalı ön plana çıkarılmakta, hem de görselde yer alan kadın ve erkek figür ile cinsiyet eşitliği vurgulanmaktadır.

“Milletimizin asaletini tüm dünyaya duyuralım.”

“Tek fikir birliği, yenilmez askeri güç, yeni yüzyılda endüstriyel devrim.”

“Güçlü ve müreffeh sosyalist devlet.”

“Ulusal birleşme, partimizin asla değişmeyen arzudur.”

“Bağımsızlık, Barış, Dostluk”

Ek 3: 1936 Yaz Olimpiyatları'ndan Görseller

1936 Yaz Olimpiyatları'nda Nazi selamı veren kalabalık. ²⁴⁹ Uluslararası bir organizasyonda kitlenin Nazi selamı vermesi, dışarıya karşı mevcut totaliter iktidarın meşru olduğu izlenimi yaratmaktadır.

Ek 4: Nazi Almanyası'nın Sporu Askeri Eğitim Olarak Kullandığına Dair Görseller

²⁵⁰

Alman askerlerinin, Halberstadt'taki Olimpik yüzme denemelerinde bir oyun öncesi tam teçhizat gerçekleştirdikleri dalış gösterisi.

27 Temmuz 1936

²⁴⁹ Çevrimiçi kaynak (<https://www.nationalreview.com/corner/1936-and-now/>), Erişim tarihi: 08.08.2022.

²⁵⁰ Çevrimiçi kaynak

(https://www.ushmm.org/exhibition/olympics/?content=military_training&lang=en) Erişim tarihi: 10.08.2022

Bir spor festivalinde el bombası fırlatarak gösteri yapan Hitler Gençliği üyeleri.

Haziran 1936